LJUDSKI TEDNIK

Leto II. - Lir 12.—, Jugolir 8.—, Din 6.—. Poštnina plačana Trst, 3. julija 1947 Spedizione in abbon. postale II.a gruppo Stev. 74

NAROČNINA:

Cona A: mesečna 48, četrtletna 135, polletna 270, celoletna 540 lir; Cona B: 32, 95, 190, 380 jugolir; FLRJ 24, 70, 140, 280 din. Čekovni račun na ime »Ljudska založba«: Trst 11-5156; Reka 45-301; Ljubljana 20-016.

CENE OGLASOV: Za vsak mm višine v širini enega stolpca: trgovski 20 lir, finančni in pravni 35 lir, osmrtnice 30 lir.

OGLASI pri Upravi od 8.30 do 12 in od 15 do 18 - Tel. 93-807.

Nauk protifašističnega boja

Okoli 1. julija 1946. je doživel Trst tak vandalski izbruh oživelega fašizma, da ga kronika novejše tržaške zgodovine do takrat ni zabeležila. Po organiranih podrobnih pripravah in načrtih so tolpe fašistov z italijanskimi trikoloramj okrog vratu, roži, s palicami, bombami in gorečimi baklami krožile po mestu, razbijale sedeže delavskih, protifašističnih in demokratične liste in slovenske knjikrožke, slovenske lokale, požigali demoratične liste in slovenske knjigarne, napadali posameznike itd. Skupno so opustošile 26 sedežev raznih demokratičnih organizacij.

Jasno je bilo, da je imela oblast vso možnost preprečiti ta vandalizem opogumljenih fašistov, toda tega ni storila. Civilna policija je prekrižanih rok spremljala divjanje najetih band.

Nikoli po zaključku vojne do tistih dni še ni nastopil tržaški fašizem tako brez krinke, še nikoli niso tržaški šovinisti okrog takratnega CLN-a in ZVU-a s svojim zadržanjem tako do kraja razgalili svojega pravega bistva.

Toda tudi še nikoli do tistih dni ni bil odgovor demokratičnega tržaškega ljudstva tako odločen in enoten. Še nikoli po prvem maju 1945. ni doživel fašizem v Trstu tako težkega udarca, še nikoli niso bile vrste delovnega ljudstva Italijanov in Slovanov po vsej pokrajini, po mestih in deželi, tako strjene in borbene. Splošna 12 dnevna stavka, ki je sledila kot spontan odgovor na fašistične orgije, je mobilizirala vse sile ljudskih množic, zaustavila je temno senco Francesca Giunta, ki se je spet preteče pojavila nad Trstom. Kljub očitni sovražnosti policije je ljudstvo preplavilo mestne ulice in zavladalo v središču mesta. Na 12. dan stavke je demokratično ljudstvo popolnoma obvladalo položaj.

Obračun 12-dnevne protestne stavke: Stavka ni bila samo protest v prvi vrsti je pomenila uspelo borbo proti obnavljanju najbolj črnega skvadrizma.

Ljudstvo je s svojimi spontanimi zahtevami pred vsem svetom razkrinkalo voditelje in organizatorje neofašističnega pohoda v Trstu, ki so se skrivali za tržaškim CLN-om. Razkrinkalo je vlogo njihovih privržencev, ki so se od tega dne vse bolj krčili in postajali vse bolj izolirani.

Borba delovnih množic cone A je vzbudila velik odmev v demokratičnem svetu. Od povsod so prihajali izrazi solidarnosti z borbo našega ljudstva in vedno močnejša je postajala moralna podpora vsega demokratičnega sveta našemu enotnemu demokratičnemu gibanju.

Stavka je bolj kot kdaj koli prej potrdila pravilnost načela slovansko-italijanskega bratstva. Podpora, ki si jo je nudilo stavkajoče ljudstvo v coni A, je bila čudovita. Prekalila se je zavest, da je stvar delavca, delavnega inteligenta in stvar kmeta ista stvar poštenega ljudstva, da je borba enih tudi borba drugih, da je zmaga enih skupna zmaga demokratičnih množic.

Po teh velikih uspehih se je ljudstvo vrnilo na svoja delovna mesta trdno na osvojeni zmagi, ki mu je narekovala za bodočnost nenehno brezkompromisno borbo. Niti minute oddiha fašizmu in koncentracijo vseh demokratičnih sil za popolno uničenje fašizma.

Vztrajanje demokratičnih množic Trsta in ozemlja v protifašističnem boju vse do danes, je rodilo uspehe, ki so vidno utrjevali, čeprav nikoli izkoriščeni, v ljudeh prepričanje, da je le s popolnim uničenjem fašizma resnično možno mirno življenje na najlepših, zdravih, medsebojnih odnosih.

Toda nekaj najnovejših, nič manj organiziranih napadov od lanskih na kulturne krožke, osebnosti in slovensko govoreče ljudi sredi mesta dokazuje, da gre za resen komplot proti miru in napredku v Trstu, proti demokraciji pri nas in drugod.

Za temi napadi so vedno isti ljudje in iste sile, ki se na vse načine trudijo, da bi vsako konkretno zbližanje političnih skupin in gibanj na nekem skupnem programu ne moglo biti izvedeno.

V čigavo korist? Jasno, da ne v korist množic, ki so žrtev teh napadov. Jasno, da ne v korist ljudi, ki si po težkih izkušnjah po fašizmu vsiljene vojne, žele predvsem miru.

Če še danes že doseženi uspehi boja proti fašizmu in za pomirjenje v interesu skupnosti, niso privedli do zadovoljivih rezultatov, potem to pomeni ,da boj še ni končan in da se je treba še boriti. Boriti v čim širši organizacijski povezanosti proti fašizmu vse dotlej, dokler pobit ne bo mogel več razdiralno vplivati preko nekaterih političnih strank, kakor vpliva še danes.

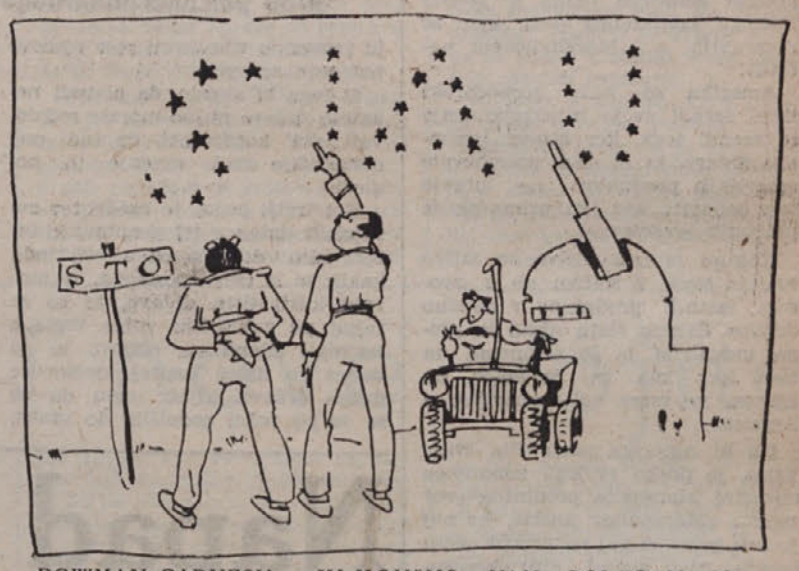

BOWMAN CARNESU:... IN KONČNO VAM POLAGAM NA SRCE, DA PAZITE PREDVSEM NA TOLE OZVEZDJE!

Francija pred dolarsko ofenzivo

OBRAZI S PARIŠKE KONFERENCE: BIDAULT, MOLOTOV, BEVIN

Pariška mesečna revija »Nova demokracija« je v letošnji junijski številki objavila izpod peresa prof. Jeanne Baby-ja pod gornjim naslovom zanimiv članek, katerega glede na njegovo aktualnost in prodorno razkrinkavanje manevrov ameriškega kapitala prinašamo v izvlečku. Podrobnih številk ne bomo navajali, omejili se bomo le predvsem na načine in pogoje, pod katerimi dajejo sedanja posojila visoki ameriški finančni krogi. Navedbe v dolnjem članku bodo marsikateremu bralcu lahko pojasnile ozadje sedanje politično-ekonomske konference v Parizu.

Posojilo Franciji

V marcu preteklega leta so bila zaključena dolgotrajna pogajanja med Byrnesom in francoskim zastopnikom Leonom Blumom, socialistom. Po tem dogovoru je Amerika odobrila Franciji 720 milijonov dolarjev posojila, ki naj bi služilo: 1) za plačila dobav Franciji, poslanih pred koncem sovražnosti, 2) za plačila presežkov ameriške vojske, ki jih Američani ne bodo odpeljali s seboj v Ameriko in 3) za nakup ladij tipa Lyberty, ki so odvišne ameriški mornarici in bi jih sicer Amerikanci uničili. Nekoliko manjšo vsoto je odobrila Franciji tudi uvozna in izvozna banka. Posojilo je vezano na tri odstotne obresti in plačljivo v pet in dvajsetih letih, dočim je dobila Anglija petkrat večje posojilo s samo dva odstotnimi obrestmi in plačljivo v petdesetih letih, kar jasno kaže na različne načine postopanja. Vzrok neprimerno tršim pogojem (obresti, plačilni rok), ki jih je bila deležna Francija, je iskati v njeni vojaški nemočnosti. Poleg gornjih dveh posojil pa je dobila Francija od zaprošenih 500 milijonov dolarjev še 250 milijonov dolarjev posojila od mednarodne banke za obnovo. Pogoji tega posojila pa so taki, da si jih velja natančneje ogledati. Obresti znašajo 4.25 odstotkov, kar bo že samo po sebi precej obtežilo francoske finance. Poleg tega bo smela banka po svojih pooblaščencih nadzorovati uporabo kreditov, kar po zagotovilu pisca članka »predstavlja vmešavanje brez primere v narodno gospodarstvo s strani tujega organizma. »Seveda pa to posojilo ni odobreno direktno francoski vladi, temveč narodni banki, ki včasih ni mogla akreditirati nikogar, razen domačih francoskih podjetijj in ki bo sedaj spremenila svoja pravila v toliko, da bo lahko odobravala tudi kredite tujim podjetjem, ki delajo v Franciji ali njenih prekomorskih posestih. Tako bodo mogla biti deležna teh kreditov, katerih obresti bo plačevala Francija, tudi francosko-ameriška podjetja, katerih del dobičkov bo šel seveda v Ameriko!

Vzroki ameriške politike

Nedvomno je, da se hoče ameriški imperializem okoristiti s težavnimi prilikami, v katerih se nahajajo v vojni uničene dežele. Na to jasno kažejo posojila Grčiji in Turčiji, govori Trumana in drugih. Pri tem pa vodita Američane predvsem dva razloga. Prvi je ta, da je postala Amerika ob koncu vojne eden najmočnejših imperializmov in postalo je neizogibno, da se zastopniki kapitala trudijo najti v svetu dežele, kjer ib mogli vladati, in področja, kjer bi mogli vladati, in področja, kjer bi mogli investirati svoje ogromne kapitale, s katerimi razpolagajo. Zato se je ameriški imperializem že med vojno okoristil s pridobitvijo strategičnih baz in drugih pozicij v svetu; po vojni pa se nadaljuje njegova ekspanzija pod krinko izvažanja kapitalov, t. j. dajanja posojil.

Toda že delj časa muči ZDA druga skrb: grožnja gospodarske krize, ki bi imela lahko zelo žalostne posledice za ameriško gospodarstvo. Ne ve se, ali bo kriza nastopila v letu 1947 ali 1948 in če bo predstavljala samo preprost padec ali pa nasprotno zelo težko krizo, ki bo sprožila celo vrsto problemov. Dejstvo je, da predstavlja strah pred gospodarsko krizo eno prvenstvenih skrbi ameriških kapitalistov. Prav ta strah pred krizo je dal povod ogromnim investicijskim načrtom, ki obsegajo vsoto 10 do 15 milijonov dolarjev. Strah pred krizo pa obeta povzroča, da postaja ameriški kapitalizem živahnejši in nadalnejši.

Metode ameriškega kapitala

S kakšnimi metodami skušajo ameriški kapitalisti uresničiti to politiko? Predvsem je treba razločevati vlogo ameriške vlade in privatnih podjetij. Dejansko odobravajo kredite vlada in zasebne ustanove. Potrebno je poznati to razliko. toda bila bi velika napaka, ako bi mislili, da obstoja med njimi kaka pregrada, kajti v resnici sta si to dve dopolnilni ustanovi, ki težita k istemu smotru. Že lansko leto je bil ustanovljen pri predsedstvu ameriške republike svet dvanajstih, katerega naloga je svetovati vladi v vseh zadevah posojil v inozemstvo. Sestavljajo ga najvidnejši zastopniki glavnih in najmočnejših ameriških bank. Če to ni trust možganov, potem nedvomno predstavlja možgane trustov. Kadar odobri ameriška vlada kaki tuji državi posojilo, tedaj smatra za bistveno nalogo, da politično pripravi teren podjetjem kapitalističnih trustov, ki napenjajo svoje sile za nadoblast v svetu. Zato bi bilo zmotno smatrati posojila vlade in privatnikov za ločeni operaciji, v resnici sta neločljivi in delata po skupnem načrtu. Vlada predvsem poskrbi, da se odstranijo politične in gospodarske zapreke, ki bi mogle preprečiti investicijo in čim je pot prosta, se razlijejo po njej trusti in zasedejo ves teren. Današnje stanje v Franciji je najboljši primer.

Dejansko že obstoja »Odbor za investicije«, ki je bil ustanovljen že pred osemnajstimi meseci. Redno se sestaja in v njem so zastopniki tujih in domačih finančnih in gospodarskh minstrstev. Njegova naoga je, preučevati prošnje za investicije francoskga kapitala v inozemstvu in inozemskega kapitala v Franciji. Do nedavnega je kazalo, da imajo tuji kapitali kaj malo želje do investicije v Franciji. Vendar pa je nekaj Amerikancev že poizkusilo svojo srečo, nekateri v prestolnici, drugi v severni Afriki. Zasebne investicije Amerikancev se javljajo v dobavah gradiva ali kapitala, plačljivega razen v posebnih primerih v srednjedolgih in dolgih rokih. Francosko,ameriške družbe deluje jo po teh načelih že na različnih področjih Francije in njenih posesti, predvsem v Maroku.

Poleg tega se pojavlja tendenca nakupovanja delnic francoskih družb s strani ameriških kapitalistov. Res, da bi s tem dobila Francija potrebne devize in dolarje, toda dejansko bodo s tem uničena domača podjetja.

IZ DNEVOV HEROJSKE STAVKE: ZBOR STAVKUJOČIH DELAVCEV V SKEDNJU

PO ŠIROKEM SVETU

Zaščita svobode malih narodov

pred poizkusi infiltracije ameriškega imperializma

V ospredju važnih političnih dogodkov zadnjega tedna je gotovo Pariška konferenca treh, kjer se razpravlja o »Marshallovem načrtu«.

Amerika se bliža gospodarski krizi zaradi svoje hiperprodukcije in zaradi tega, ker mnoge evropske države, ki bi sicer potrebovale ameriških produktov, ne morejo teh nabaviti, ker jim primanjkuje plačilnih sredstev.

Nakupi iz inozemstva se lahko krijejo samo z zlatom ali z izvozom lastnih produktov v dotično državo. Evropa zlata nima in njena industrija je še večinoma na tleh, kar ima za posledico, da Evropa ne more več nabavljati v Ameriki.

Da bi Amerika preprečila svojo krizo, je preko svojega zunanjega ministra Marshalla predložila svoj načrt: «Marshallov načrt», ki naj jo reši krize in naj na prikrit način izvede njen glavni cilj: ekonomsko podjarmiti ekonomsko šibke države in jim tako vsiliti svoj politični vpliv.

Da bi Amerika svoj načrt bolj prikrila, je vlogo evropskega posredovalca vzela Anglija in na pomoč ji je priskočila tudi Ramadierjeva Francija.

Kot že znano, sta Bidault in Bevin na sestanku v Parizu 17. in 18. junija uvidela, da mora pri reševanju tega tako obsežnega in za Evropo tako važnega vprašanja sodelovati tudi SZ in sta ji poslala vabilo za konferenco treh za 27. junija.

Mnogi reakcionarni listi so s težavo že tedaj prikrivali svojo željo, da bi SZ odgovorila negativno, dočim so drugi časopisi istih tendenc to odkrito tudi izražali.

Toda Molotov, oziroma Sovjetska zveza je pristala na sodelovanje, kajti zavedala se je, kolike važnosti je ta konferenca za nadaljnji politični razvoj dogodkov v Evropi in v svetu, četudi je vedela za težkoče, na katere bo njen zastopnik Molotov naletel v Parizu.

Četudi se o konferenci treh ve malo, vendar mnogi predvidevajo, da bo konferenca v kratkem zaključila svoja dela, ne da bi dosegla najmanjši uspeh. Seveda so to samo ugibanja, ki imajo sicer nekaj osnove, ki se pa lahko tudi ne uresničijo.

Stvarno stanje je tako. Bidault in Bevin se strogo in nekompromisno držita ameriškega načrta in nikakor nočeta popustiti sovjetskemu stališču. Na drugi strani je Sovjetska zveza popustila in pristala na najmanjši program ter prešla k praktičnemu reševanju vprašanja.

Načelno stališče SZ je jasno obrazložila agencija Tass, ki pravi, da SZ lahko popušča, toda nikakor ne more preko svojih osnovnih načel socialistične države.

Evropskemu šibkemu gospodarskemu stanju bi Amerika, ki v tej vojni v gospodarskem smislu ni utrpela nikakih izgub, ampak je nasprotno svojo gospodarsko moč še celo znatno ojačala, lahko zelo pomagala. Toda znano je, da težijo ZDA ne za tem, da pomagajo, ampak, da izkoristijo svoje kreditne in gospodarske možnosti za razširjenje svojih tržišč in vsega, kar je s tem v zvezi.

SZ lahko sprejme načrt ameriške pomoči, toda pod pogojem, da vsaka država sama predloži svoje zahteve, oziroma potrebe, da v razpravljanju o tej pomoči pridejo tudi druge države do besede in ne samo one tri in da se tudi ločijo evropske države v tri skupine.

Glede na prvi pogoj je povsem jasno, da je vsaka država popolnoma suverena tudi v svojem notranjem gospodarstvu. Mnogo evropskih držav ima svoj dvoletni, triletni ali večletni gospodarski načrt. Diktirati tem državam količino ali kakovost pomoči od zunaj bi pomenilo vmešavati se v njihove notranje zadeve.

Iz tega bi sledilo, da bi tudi nekatere države nujno morale sodelovati pri konferenci, da tudi one obrazložijo svoje mnenje in poglede.

Kot tretji pogoj je razdelitev evropskih držav v tri skupine, ki sicer niso določno označene, toda kakor se iz vsega posnema, se morajo ločiti tiste države, ki so se takoj po zaključku vojne vrgle z lastnimi silami na obnovo in so danes že daleč naprej, dočim se druge države, kljub temu da so se še po vojni zadolžile do vratu, niso niti lotile obnove. Poleg tega razlikovanja se moramo zavedati, da so nekatere evropske države, ki dajejo danes vse od sebe za čim hitrejšo obnovo ruševin, katero so povzročile druge evropske države. Pri Marshallovem načrtu je nujno ozirati se tudi na ta dejstva.

Zaključen pogoj SZ je ta, da vprašanje Nemčije nikakor ne spravlja v vrsto drugih evropskih držav, kajti tu prihaja v poštev plačevanje reparacij in nivo nemške industrije, za kar ni merodajna konferenca treh v Parizu ampak Svet zunanjih ministrov, kamor spadajo tudi ZDA.

To je službeno stališče SZ v Parizu.

Po vesteh iz Pariza se je Molotov na banketu, ki ga je priredil Bidault, izrazil, da upa, da bo konferenca kljub vsem težkočam uspela. Skoraj enako se je izrazil tudi Bevin.

V nasprotju s tem se ponovno pojavljajo v Parizu vesti, ki predvidevajo neuspeh konference in z neprikritim sovraštvom do SZ odkrito govore, da se bo konferenca nadaljevala tudi brez sodelovanja SZ. Kot že omenjeno, sta Bidault in Bevin nepopustljiva, istočasno pa niti SZ ne more preko svojih osnovnih načel ter pustiti interese male države nezaščitene. Vsekakor bo kmalu odločeno.

Napad na 4. republiko

V Franciji so policijske oblasti odkrile široko razpredeno tajno organizacijo, ki je imela v načrtu z državnim udarom zamenjati sedanje stanje z novim, fašističnim.

To odkritje, ki je bilo sedaj objavljeno, ni novo. Po izjavah francoskega zunanjega ministra Depreuxa so prišle francoske policijske oblasti že jeseni 1946. tej organizaciji na sled, toda svoja odkritja so držale v tajnosti, da bi se s tem omogočilo nadaljnje zasledovanje zarotniškega gibanja. Za sedaj hranijo francoske policijske oblasti mnogo dokazov in podatkov v tajnosti, toda iz izjav notranjega ministra Depreuxa, ki jih je dal na tiskovni konferenci 30. junija, se ve, da se je proti koncu 46. leta osnovala zarotniška organizacija, ki jo tvorijo tako imenovani »črni maquiji«. Ti »maquiji« so v glavnem pristaši kolaboracionistične Vichyjske vlade, francoski monarhisti, bivši kolaboracionisti in nacisti ter del skrajne desnice bivših francoskih partizanov. Ti »črni maquiji« so po tako imenovanem »modrem načrtu« nameravali ob koncu tega ali v začetku prihodnjega meseca s silo vreči sedanjo vlado in vzpostaviti nekakšno, za sedaj še nedoločen režim. Ta njihova akcija bi imela dve fazi. V prvem delu svojega napada bi morali dati svoji vstaji obeležje komunistične zarote in s požigi in uničevanji veleposestev, z ropanjem bank, s pošiljanjem grozilnih pisem in sploh s terorjem usmeriti javno mnenje proti komunizmu. Nato je nastopila njihova prava akcija, ki bi imela zunanji videz protirevolucionarnega gibanja, ki naj reši francosko republiko in francoski narod pred veliko nevarnostjo — pred uvedbo sovjetskega režima v Franciji.

Vsa zarota ima svoje mreže široko razpredene tudi v visokih ali celo najvišjih varnostnih organih, kajti prva odkrita akcija bi se morala začeti z napadom na zapore v Vannesu, kjer je zaprt bivši voditelj maquijev Crete. Nato bi druge sile obkolile Pariz in končno bi jim prišli na pomoč motorizirani oddelki iz francoske cone Nemčije in ena divizija iz Bretagne.

Pri začetnih podvigih bi morala francoska žandarmerija priti povsod prepozno in nato še streljati v zrak.

V tej fazi bi moral zamenjati francosko vlado »začasni vojaški rektorij«.

Do tu vemo v glavnem samo načrt poteka vseh dogodkov, ki jih vsebuje takoimenovani »plavi načrt«. Javnosti pa do sedaj še niso bili objavljeni podrobnejši namen te zarote, toda iz vseh podatkov, ki so že prišli na dan, se lahko sklepa smisel in namen te zarote in njeno strogo fašistično obeležje.

Duša vsemu gibanju je grof Vulpian, ki so ga francoske oblasti aretirale in pri katerem so pri preiskavi 24. junija našle podrobne načrte za vojaške akcije, za pripravljene ustavne odredbe ki v mnogočem spominjajo na uredbe bivše Vichyjske vlade, tajne okrožnice in navodila ter drugo.

Na zaslišavanjih je grof Vulpian pod silo dokazov priznal sodelovanje v zaroti in potrdil načrte in namene zarote.

V zaroto je vmešan tudi inspektor francoskih žandarmerijskih sil pri ministrstvu vojske general Guillandot, kar nam jasno pove, zakaj bi žandarmerija prišla prepozno in še takrat streljala v zrak. Guillandot je sam izpovedal, da mu je zarota poznana.

Nadalje je v zaroto vpleten poveljnik neke motorizirane divizije iz Bretagne Loustaneau in neki trgovec z vinom Jacquot, oba aretirana.

(Nadaljevanje s 4. strani)

Med tednom

EAM Varnostnemu svetu

Grška narodna osvobodilna fronta EAM je poslala Varnostnemu svetu spomenico, v kateri med drugim pravi, da imajo Združeni narodi, ki so člani Varnostnega sveta pravno in moralno dolžnost držati se enostranskega stališča v korist ene od obeh strank. V spomenici nadalje pravi:

Truman je v svoji poslanici zavzel stališče v korist grške vlade in že v naprej opredelil stališče ZDA v sporu, o katerem Varnostni svet še ni ničesar sklenil.«

In nato: »Demokratična armada se bori za svobodo in neodvisnost grškega naroda ter ne potrebuje pomoč iz inozemstva, ker ji najboljšo pomoč daje grška vlada sama. V resnici sili kruta, politika grške vlade vedno širše množice grškega naroda, da se pridružijo demokratični armadi.

Razmah fašizma v Argentini

Argentinski časopis «A Noticia» poroča, da dobiva italijansko-fašistično gibanje v Argentini vedno širše oblike in uživa popolno svobodo udejstvovanja. Neka italijanska fašistična revija, ki izhaja v Argentini je v svoji zadnji številki objavila na naslovni strani Mussolinijevo sliko z napisom: »Če me umore, maščujte me!« Razen tega poroča isti časopis, da je argentinski parlament odobril vrnitev bančnih vlog bivšim državam osi in istočasno odobril izplačanje tudi obresti teh bančnih vlog.

Taft-Hartleyev zakon in Truman

Predsednik Truman je sklical odbor za delavske zadeve, da razpravlja o posledicah Taft-Hartleyevega zakona o ameriški industriji in to zaradi odpora, ki ga ameriško delavstvo nudi novemu zakonu. Delavstvo se namreč poslužuje vseh pravnih sredstev za pobijanje tega zakona in tudi stavke same. Iz dneva v dan se stavkujoče množice delavstva večajo, kar ima za posledico stalno manjšanje produkcije.

Gen. Maclean pri Titu

Maršal Tito je sprejel britanskega generala g. Fieroya Macleana, ki se je nekoliko dni mudil v Jugoslaviji.

Thorez o francoski politiki

Na zasedanju 11. kongresa komunistične partije Francije je govoril generalni sekretar partije Maurice Thorez. V svojem referatu je dejal, da se je Francija po vojni sicer gospodarsko dvignila, toda zadnjih 6 mesecev se opaža veliko popuščanje, čemur je vzrok protidelavska politika, ki jo vodi vlada in stalno zmanjševanje dobave premoga iz Porurja in Posarja, čemur je kriva »neverjetna obzirnost« Velike Britanije do Nemčije, kar »ograža francosko nacionalno obnovo.

Govoreč o ameriškem posojilu pravi Thorez: »Ena izmed klavzul sporazuma, ki je bil sklenjen ob zadnjem posojilu, predstavlja odkrito vmešavanje tujega telesa v naše nacionalno gospodarstvo, kakršnega še ni bilo.

Glede notranjih problemov Francije je Thorez omenil obračanje francoske politike v desno po izključitvi komunistov iz vlade.

V zvezi z zunanjo politiko je Thorez zahteval, da prekine Francija vse odnose s Francovo Španijo in podpre politiko resnično demokratičnih držav.

Kakšna bo armada V. S.

Varnostnemu svetu so nekatere države predložile svoje predloge za bodočo mednarodno armado, ki naj bi bila na razpolago Varnostnemu svetu v primeru kakega konflikta.

Francija predlaga armado, ki bi jo sestavljalo 775 bombarderjev, 300 lovcev, 200 izvidniških letal nato 16 divizij suhozemne vojske in 3 oklopnjače, 6 letalonosilk, 9 križark, 18-24 torpedovk, 30 pomožnih ladij, 30 minolovcev ter 12 podmornic pomorskih sil.

ZDA pa predlagajo mnogo močnejšo vojsko, in sicer 1250 bombnikov, 2250 lovcev in 300 avionov različnega tipa, suhozemne vojske 20 divizij, mornarice 3 oklopnjače, 6 letalonosilk; 15 križark, 84 torpedovk in 90 podmornic.

Sovjetska zveza se ni izjasnila v tem pogledu.

Kanada je ratificirala

30. junija je kanadski parlament ratificiral mirovne pogodbe z Italijo, Madžarsko, Romunijo in Finsko.

Stvari o ! je vredno

VATIKAN

Kakor poroča beograjska »Borba«, je začelo uradno glasilo Vatikana »Osservatore Romano« ostro kampanjo proti Jugoslaviji, njenim oblastem in sploh ljudski demokraciji. Te dni je ta list posvetil celo stran za svoje laži proti prilikam, ki vladajo v Jugoslaviji. V svojem članku piše, da je v Jugoslaviji ukinjena vsaka svoboda veroizpovedi in v svojih lažeh gre tako daleč, da se zateka k številkam, ki zaradi svoje absurdnosti same demantirajo prejšnje trditve. Tako n. pr. piše, da so verska preganjanja v Jugoslaviji zahtevala nič manj kot 400.000 žrtev. Razen tega trdi, da so ljudske oblasti popolnoma odvzele možnost katerekoli pomoči 400.000 bolnikom in starčkom, ki so bili v oskrbi raznih cerkvenih bolnic in okrevališč. Vsak komentar na te trditve in številke bi bil odveč.

KITAJSKA

Kakor poroča dopisnik »New York Times-a« iz Nankinga, je nankinški minister za ekonomijo Chen-Ch tien zahteval od ZDA takojšnjo veliko pomoč, da se prepreči v Kitajski kaos in v svoji zahtevi podčrtal poslabšanje ekonomskih prilik, ki bi povzročile v kratkem nezvestobo policije in vojske in s tem tudi večje teritorialne izgube na račun kitajske demokratične ljudske armade.

TURČIJA

Časopis »Son Posta« poroča, da bo v kratkem ameriška družba, ki je dobila dovoljenje za eksploatacijo petrolejskih izvorov v Turčiji, začela z raziskovanji v pokrajini Ramandag in v nižini Zonguldak.

JUŽNA AMERIKA

Ves svetovni tisk prinaša vesti, kako reakcionarni krogi ZDA še nadalje podkrepljujejo profašistično propagando in udejstvovanje Latinske Amerike. Odgovorni in vplivni krogi, ki so povezani z interesi ZDA in katoliške cerkve so začeli z organizacijo raznih »antikomunističnih zvez.« Poročila iz republike San Domingo dokazujejo stalno jačenje preganjanj, ki jih izvršuje sedanja oblast pod vodstvom diktatorja Truillosa proti vsem voditeljem progresivnega gibanja. Meksiški tednik »Hoy« piše v nekem svojem intervjuju z Truillosom, da je ta izjavil, da je pripravljen sodelovati v katerem koli interamerikanskem gibanju, ki teži »k uničenju komunizma v zapadnem kontinentu.« List »Daily Worker« prinaša vest, da je policija v San Domingu zaprla in mučila mnoge demokratične voditelje socialistične stranke in mladinske demokratične organizacije »Juventud« in umorila laburiste Herrera in Gomeza in z nožem zaklala žensko, Hipolito Rodriguez, medtem ko je prodajala demokratičen časopis »El popular«.

katerih razmišljati!

GRČIJA

V noči na 1. julij je 40 vojakov grškega zrakoplovstva, ki so bili nastanjeni v Lacaneu na otoku Kreti, zbežalo. S seboj so odnesli orožje, municijo in razne aparate. Preden so zapustili letališče, so uničili vse naprave. Policija in vojska sta se takoj lotili velikih preiskav in pregledali preko 500 stanovanj.

Komisija za varnost pokrajine Kozane v Grčiji je razpisala nagrado 20 milijonov drahem na glavo Marka Vaphiadesa, znanega pod imenom kapetan Marko. Nagrado 20 milijonov dobi, kdor ga prinese živega ali mrtvega. 15 milijonov drahem nagrade dobi tisti, ki bi dal grškim monarhofašističnim oblastem vesti, na podlagi katerih bi ga te oblasti lahko ujele.

SPANIJA

Pred kratkim je Francovo sodišče obsodilo na smrt 10 mladih španskih republikancev v starosti od 16. do 19. leta. Med zaslišcvanjem je zaradi mučenja znorela 16. letna mladenka, ki je bila kljub temu obsojena na smrt in kmalu nato ustreljena.

»New York Post« piše, da se je španski duhovnik André Matija Meteos, ki se je pred kratkim vrnil iz Mehike v Španijo, hvalil, da je uspostavil prijateljske odnose z meksiško katoliško stranko »Accion Nacional« in s člani »Unione Fascista Sinarquistas.«

ZDA

Tass: »New York Herald Tribune« se v svojem uvodniku zaganja proti novim posojilom, ki bi jih Amerika dala Kitajski. Nankinška kitajska vlada je po mnenju, omenjenega lista edina kriva za pokvarjenost in nesposobnost častnikov nankinške vojske, ne pa demokratična kitajska armada kakor trdijo nekateri krogi. »News Paper« piše sledeče: »Nikaka pomoč od zunaj ne more popraviti napak, ki so jih izvršili sedanji vladajoči krogi v Kitajski. Poraz nankinške Kitajske ne smemo pripisovati Rusom, ampak nepopularnosti nacionalistične kitajske vlade in njeni nesposobnosti, ter pokvarjenosti »News Paper« odbija vse obtožbe češ, da SZ podpira komunistično gibanje na Kitajskem, kakor to trdijo nankinški uradni krogi. Dopisnik »New York Herald Tribune« iz Mukdena je pred kratkim poročal, da on lahko dokaže, da ni kitajska ljudska armada dobila nikake pomoči s sovjetske strani.

ANGLIJA

Britanski veleposlanik v Washingtonu je dobil nalog, vložiti pri ameriških oblasteh protestno noto proti sklepu generala Mac Arthurja, ki določa, da morajo vse države, ki imajo katerekoli trgovske zveze z Japonsko urediti svoje odnose v izpačenju z dolarji.

PO DOMAČI ZEMLJI

Tržaška demokratična mladina

polaga obračun svojih zmožnosti

Svetovna zveza demokratične mladine bo priredila čez mesec v Pragi velik festival, ki se ga bo udeležila demokratska mladina vsega sveta. Mladinci bodo med seboj tekmovali na raznih področjih: v umetnosti, znanosti, tehniki, športu. S svojo udeležbo na Praškem festivalu bo pa mladina še prav posebno poudarila, da hoče braniti demokracijo pred vsemi napadi, da bo budno pazila na vsak poskus obnove fašizma, pa naj se pojavlja pod še tako nedolžno krinko, in končno, da hoče z medsebojnim spoznavanjem in plemenitim tekmovanjem ustvariti bazo za čim popolnejše zbližanje med narodi; obenem pa pokazati, da ni mladina tista, ki bi ustvarjala neke »bloke«, temveč da so »bloki« delo reakcionarnih sil, ki bi uživale, če bi se svet zavrtel v novo vojno.

Na festival v Pragi je bila povabljena tudi tržaška mladina. Število udeležencev je omejeno — šli bodo le najvrednejši in na to se je treba pripraviti. Zato je mladina STO-ja organizirala svoj festival, ki se je v nedeljo že pričel. Mladinski festival STO-ja je mogočen izraz zahteve po svobodnem, demokratičnem in neodvisnem življenju, posvečenem konstruktivnemu delu in študiju ter kulturnemu in telesnemu razvoju. Že od nedelje se vrše vsakovrstne prireditve, odprte so razne razstave. Mladinci tekmujejo med seboj, kdo se bo smel s svojim delom predstaviti tudi v Pragi in v imenu vse demokratične mladine STO-ja skupno z mladino vsega sveta izražati voljo do demokracije, bratstva in miru. Tehnična mladinska razstava prikazuje s svojimi izdelki delo, sposobnost in marljivost naše mladine v obratih; nad vse zanimive razstave v kulturnem krožku »Tomažič« se je udeležilo na tisoče oseb. Slikarska razstava v »Domu pristaniških delavcev« kaže kljub mladosti razstavljalcev mnogo resnih del, ki nam nesporno odkrivajo prave umetniške talente. V ulici Monfort pa je razstava, ki prikazuje delo mladine za časa osvobodilne borbe, pa tudi njeno nadaljno borbo v prvih vrstah antifašističnega gibanja. Prav ta borba ji je najlepše priporočilo za udeležbo na Praškem festivalu. Z neprestano borbo za uveljavljenje demokratičnih načel na ozemlju STO-ja, s pobijanjem reakcionarnih pojavov v službi kapitalizma in zapadnega imperializma ter s svojo nenehno zahtevo za razčegnitev demokratskih pravic tudi na mladino, je demokratska mladina STO-ja pokazala, da je prav ona tista, ki edina more in sme stopiti v Pragi v krog ostale demokratske mladine vsega sveta. V neki meri je uspelo pritegniti mladino vseh naziranj in strank, mnogo mladine pa v svojem šovinizmu še vedno koraka ob robu propada, ki se imenuje fašizem, in v lastno škodo služi tujim interesom.

Mladinski festival STO-ja je razpotje, kjer se bo jasno pokazalo, kdo je za demokratsko vlado v Trstu, ki bo sposobna in bo imela voljo zadostiti tudi potrebam in zahtevam mladine; pokazalo se bo, kdo je proti vsaki obliki zlaganega nacionalizma, proti fašizmu in novofašizmu, ki ga podpirajo tisti, ki hujskajo na vojno; pokazalo se bo tudi, komu je za okrepitev bratstva med narodi na ozemlju STO-ja in komu je res pri srcu najširše sodelovanje med vso tukajšnjo mladino. Festival je krasna prilika, ko se govori z dejanji in ne samo z lepo zavitimi besedami.

Zaupamo v mladino, ki je pokazala svoje pravilno stališče v letih osvobodilne borbe in ga kaže sedaj, ko borba za uveljavljanje demokratskih pravic še vedno ni končana. Tej in takšni mladini želimo že sedaj vseh usephov — bodočnost mora itak pripasti samo njej.

Agenti nove vojne

Pred enim tednom je poživinjena drhal šovinistov napadla in pretepla slovenskega profesorja samo zato, ker je na cesti govoril v slovenščini, t. j. v svojem materinem jeziku. Zločinci, najvnetejši poborniki idej, za katere se zavzemajo nekateri tržaški listi — ki se pa silno čudijo, če jim rečeš, da so fašistični, — ti zločinci, ki omenjene ideje sprovajajo v dejanja, lahko beležijo novo postavko v knjigi svojih ogabnih dejanj. To je ista knjiga, kjer so zapisani vsi zločini nad slovenskim ljudstvom v teku let od 1918 naprej. Ni razlike med zločinom nad slovenskim človekom v l. 1927, 1937 ali pa 1947, kvečjemu da bi za zločinca pred desetimi ali dvajsetimi leti upoštevali olajševalne okoliščine, da je bil nepoučen in zaveden, medtem ko se zločini v l. 1947. dve leti po vojaškem zlomu nacifašizma, porajajo iz želje, da se na tem ozemlju ponovi stanje kot je bilo zadnjih trideset let. Ti zločini kažejo neprikrito voljo po obnovi fašizma. Naj nam nihče ne govori o «obrambi italijanstva» in podobnih bedastih krilaticah, ki naj bi prikrivale prave namene tistih, ki pošiljajo «squadre» na ulice.

In vendar je že bila doba, ko so se ti «squadristi» poskrili in so mirovali. Znano je namreč, da so ti tipi največji junaki strahopetstva, ki so silno pogumni le takrat, kadar se čutijo varne in kadar so prepričani, da se jim ne bo pripetilo nič hudega, tudi če bi jih slučajno kak «manj zaveden» policaj aretiral z bombo v roki. Da se vsa ta drhal z Acquedotta, ki se čez dan izživlja in pripravlja v zakotnih beznicah, čuti tako varno in da ima tak «pogum» napadati posameznega človeka ali od daleč vreči bombo med ljudi, za to nosi kdo krivdo. Ni treba mnogo spraševati se in iskati na daleč in na široko. *Da se te stvari še danes gode je kriva nebrižnost ZVU.* ZVU v vsem času svojega upravljanja ni storila ničesar, da bi zatrla zločinske nagone podivjanih šovinistov, nasprotno, z neprestanim oviranjem tržaških demokratičnih množic na vsakem koraku je dajala vzpodbudo za vse, kar se dogaja. ZVU nikoli ni zares nastopila proti drhali, ki se je zaganjala v sprevode ljudskih množic. Policija, ki bi naj ščitila take sprevode, je prav za prav le ščitila drhal: Brez civilne policije, tega najlepšega stvora ZVU, bi ljudstvo že davno obračunalo s svojimi sramotilci, že davno bi bil v Trstu red in že davno bi lahko vsakdo varno hodil po ulicah, tudi če govori po slovensko. (Kajti značilno je, da se nikomur nič ne zgodi, če govori n. pr. nemško).

Prav iz ničesar ne moremo sklepati, da misli ZVU napraviti kak red v tem oziru. Pač pa smo videli, da je ZVU kar kmalu pripravljena ugoditi zahtevam šovinistov, če tem n. pr. ni všeč, da bi se v Trstu vršila predstava Slovenskega narodnega gledališča. Zdi se, da od ZVU ne moremo več pričakovati česarkoli, kar bi pomenilo zaščito demokratskih pravic. Preveč je znakov na tej ZVU, ki kažejo njeno «zapadno demokratičnost», njeno protiljudskost na nekaterih področjih pa kar sovražnost do slovenstva še posebej.

Napadi na slovensko govoreče osebe ali pa napadi na krožke, ki so last ljudstva, čeprav italijanskega, imajo isto izhodišče. Zato pa mora biti tudi nastop proti tem napadom enoten. Vsi pravi demokrati, slovenski in italijanski, se morajo združiti v obrambi vseh svojih pravic, naj bo potem to zgolj na političnem področju ali pa na sindikalnem, zadružnem in kulturnem. Italijan-demokrat ki brani slovensko kulturo, brani v bistvu italijansko kulturo, kajti vsak napad na slovensko kulturo je kot skrajno nekulturno dejanje napad na kulturo sploh in zato torej tudi na italijansko.

Le močna povezanost vseh demokratskih sil na ozemlju STO-ja bo zagotovila mir in red v Trstu.

V enem stavku

Prvega tega meseca so v Trstu pokopali Salvatorja Farino, čuvaja neke tržaške garaže, katerega je ubil iz pohlepa po njegovem denarju nek njegov prijatelj, ubežnik z Reke, ki je s tem dokazal ne samo svojo moralno pokvarjenost, temveč vrgel slabo luč tudi na svojo kvalifikacijo »esula« iz Istre.

Da ni varno sušiti ponoči, je morala ugotoviti Sedmak Olga iz Trsta, kateri so ponoči tatovi odnesli perila v vrednosti pet tisoč lir.

Policija je zaprla spet dva ljubitelja lahkih zaslužkov in oderuha delovnega prebivastva, ker so na njunem domu našli precejšno količino sladkorja, o katerega izvoru nista mogla dati zadovoljivih pojasnil.

Da so avtomobili priljubljen plen tatovom, je že dolgo časa znano in tudi sedaj jih še niso minile skomine po tako dragocenem plenu, saj so pred dnevi ukradli nekemu Žerjalu iz Trsta kamionček, katerega pa so iz neznanega razloga pustili nekje pri Lonjerju in ga je sedaj policija vrnila pravemu lastniku.

Kako se v Trstu kupčuje s stanovanji, nam kaže primer nekega Novaka, ki je prodal svoje stanovanje nekemu »esulu« za 160.00 lir in se je ta vanj vselil z odobritvijo stanovanjskega urada, kar pa ni motilo Novaka, da ne bi nekaj dni nato isto stanovanje prodal neki »esuli« z Reke za nadaljnih 130.000 lir, kar je seveda dvignilo toliko prahu, da je stanovanjski urad vrgel »esula« iz stanovanja, ga zaplenil in ga bo sedaj dodelil nekemu tretjemu, ki pa bo mogoče zopet »esule«.

Slika iz sodobnega Trsta

Tatvine blaga iz vagonov so zelo donosna stvar, kar se je pokazalo že pri Unrrinih pošiljkah za Jugoslavijo; sedaj pa nam je najnovejši primer pokazal, da so tudi privatne pošiljke v vagonih zelo vabljive železniškim tatovom, ki so iz neke vagonske pošiljke iz Italije izmaknili nekje med Verono in Trstom skoro 500 kg sira.

Da prevelika štednja ni na mestu, je spoznal neki furlanski šofer, ki je hotel prišteditи denar za prenočišče v hotelu in je zato spal kar v avtomobilu, iz katerega smo mu med spanjem pokradli za 180.000 lir vrednosti.

V tovarni barv pri Sv. Andreju je izbruhnil silen požar, ki je popolnoma uničil eno poslopje, dve drugi pa poškodoval in kljub vsem naporom gasilcev povzročil za 45 milijonov škode.

Miče in Vane

V.: Se šou u sijenčkua, Miče? Budej!

M.: Uuff, ke je taku saparno, Vane de ni muač dihet! Budej, Vane, budej! Sijede!

V.: Buhare pej, de be jemo kej več sala, Miče...

M.: Lehko tijebe, Vane, ke se druabcken ku palek... Ti ležej prenašeš...

V.: Ze riječ pa paravice, Miče, mene se vračina ne zamijere, magare če pride še ano sunčke guar z unga kraja...

M.: Kaj se se strele zmešo, Kale? Se vre zdej bajin kaj buo ke bojua zečijele une pasije dnijeve...

V.: Bulše ku pa zime buo, Miče... Te usej ne buo trijeslo... Nečku se prprave, zakaj svijet Pijetr ga buo menda zeklijeno...

M.: Taku, ku je blo dual u Jetalije ante ne buo, Vane!?

V.: Mende ne, Miče! Ma ki se bijeu, de se ves u ane uade?

M.: Dual sen bijeu u meste... Sen šou plačet une taše, radio, še ten pr Ačegaŕ, sen jemo neke uopravila...

V.: Pej se šrajo pa slavensko..., ti, ke zmijeren toučeš za tuo - dvojezičnost?

M.: Se zestuope, de sen! Taku sen se nerijedo, Vane, ku, de nijebe znou nankr zevent pa laško...

V.: Eeeij, tüde čijen, de sijuo puažro kešnua grijenkua, Miče?...

M.: Kuaga? Neč! Ten pr tašeh me ni nankr uobrajto... Tistua kartua slavenskua, ke sjuo guar prkuolele, je neko zmečko jen vrgo ped mizua... Sije uodšteu dnar... Me stisno rečevutua je še rijeko: Eko nono! Avanti, ki toka..!? Se zehualo se ni, Vane...

V.: Pakuaga? Samo de se plačo paštijeno, Miče... Ce jen šolde prnijeseš te še uojst ni treba uadpreť... Kaku se pej pr Kemüne uotpravo?

M.: Pr Ačegat? Pa slavensko, Vane? Te grijen, me zestuopeš, neraunest h unme na andete, ke nuose karte pa ufičijeh jen me riječen, viš glih ku zdej tijebe: Cüjte gespud, — ťaku jen taku — Kan be se jest uobrno za tuo stvar urijedet?

V.: Usi hudiče! Tüde čijen, de te je debijelo paglijedo, Miče...?

M.: Taku, de sen rijeko, de me buo prijedro z uočmi, ke se muoj, Vane... Ma sen me le še rijeko: Parlare slavo?... No, No.! Per karita...! Mije use u ane sape zrijeko, ku, de se be zetu jemo, ne znan kaku pregrešet. Nečko je umoukno jen me samo pakazo Športelo 18...

V.: Jen ten?

M.: Ten suo me rijekle: ...la vadi la! Grijen čije, ten me drüge gespud riječe: ...Vadi li! Taku sen uod uakenca du uakenca leto, Vane, dukler me ni aden na ťrinajsten Športele rijeko: ...aa, ši, ši, la špeti, adešo čamero un šijor, ke že šolo per kuešto... la še komodi...!

V.: Taku, te le nisuo vrgle uon, Miče?

M.: Kaj še! Suo me dale lepu prŠuonua na respolagua, izobraženua, de smuo se lepu zmenle — ma pa hravatsko, Vane.! Mije use lepu špegijero, de mije blo prou ušiječ no, Se ruakua mije dou jen sije use uozrlo, Vane, puale ke sen ga lepu — muaško pazdravo: Zdrave! De se je čülo pa usen ufičje:::

V.: Ma de te ni sunce škuodlo, Miče? Buh te frdame vndrnovndr, sej če be znale, de znaš laško bule ku uane, ne be dou-an soud zate.!

M.: Ja, se muoreš, Vane, znet zadržet! Serjo muoreš beť, jen koražen.!

V.: Mene be uojdo smeh, Miče, al pej be se zeplijeu uod straha...

M.: Ooo, sej sen se u Šuobua ugrizno ten, ke sen tašua uod radia plečavo...

V.: A, ja! Tüde čije se šou orijezet?!

M.: Ja ten pej ga ni blo anga ke be znou pa naše, Vane...!

V.: Jen se sijeleh uotpravo?

M.: Se zestuope, Vane! Lepu, na mote... Ze šijest mesco sen plačo jen še karte mije spisala — šenjorina...

V.: Tüde čijen, de tje prasila za zdrouje, Miče...

M.: Ja, taka je bla, Vane muoj, ku guasa... Premendavala je kolorje taku, de je bla zdej rüsa, zdej bleda pej nazaj zelijena jen mje nečko zelepnila tiste Športel, de sen, de buo šou na ťaužent kuoščko...

V.: Znaš, de suo nrvožne take: Giovane Teljane...

M.: Aa, jen buo ben pasalo pres stavet guar, Vane! Znaš, de je blo jezno ku žiu zlumek... Zatu mje tüde tiste karte brcnilo uon, de je blo prou grdu vit, ten pred ledmj ke suo čakale za manua...

V.: Pej te ni nobijeden neč rijeko? Uofendijero? Al kej njüro, Miče?

M.: Ne, ne! Ze riječ pa pravice ni nanka žügno nobijeden... Samo ana naša žijenska sije šaldo przijedenla jen me špegijerala pa slavensko kaku treba karte prej prpravet za drüge buat... Ja, jen sen sije lepu zehualo, teku nje, ku tüde une frajle pres krjance...

V.: Ma čiješ, de nen bojua prou dale tuo pravicua du jezika našga, Miče?

M.: Dale? Muorejua det, Vane, če je blo taku zmenjeno ten u Parize... Ja, se zestuope, če bomua še same blejale pa laško pres potrebe, puale, pa kašnega vraga? Sito te ne buo nobijeden, Vane, de gavuare kransko...!

V.: Miče muoj, znaš kaku je: Duker jieh nijeseš je an kuont. Ma keder pej, griješ kej paulejč: kešen šošidijo, šistrencua al dani de guera... ten, Buh, de se zmeneš pa laško, de te kej vržejua... Zetu jest riječen, Miče, de ni ze drijezet... Pestmua čije, zakaj: Bel ku ga mejšeš, bel smrdi...

M.: Anua buažjua strelua, Vane! Kr nen prtiče, nen prtiče, — Nen, muorejua det! Det taku, ku je zgovorjeno, Vane:::! Ne de be nes le uomrležle...

V.: Se zna, de muorejua det, Miče, ma prute bürje le ne muoreš...

M.: Me ne jeze, Vane! Te pruosen, me ne jeze! Se se valo pa pržuone... Se bijeu na konfine... Zejen no lačen, bus no restergen se u hribeh patrpo ze žive jen mrtve... Ja, Buh te, Vane, resvetle, menda ja nise na use tu pazabo?

V.: Ne de sen zabo, Miče, ma keder videš kaku je, de nen ne cedejua ane — je use zestuojn, Miče, de se grijenemua z glavua u zid...

M.: Tüde zid se zruše, Vane! Zeťu ni zestuojn, ku ti praveš! Se vido, kaku suo ga sakramijnsko zagnale, de se buo suoj žiu dan zepouno kdaj je biu ten.

V.: Sej suo prou strile! Kaj je šou jesket čije, kedr zna, de ga narod niječe... Suo pa strele ten kr iieh je! Je hmalen falcada, Miče...

M.: Ne, Vane, nisuo prou nrdile! Samo žalostno je tu, Vane, de se muore naše buogo ljudstvo, še dendenes, na tašne viže jesket suaje režuone... Kaj bijen blo terko, nen det anga muoža kur grije? Ne tacga fašista!?

V.: Jest zana, de šekaiuonua bme nrdile! Ma ga ne dajua, Miče! Jen se vido kašnega hudiča suo še uganjale puale prou zel njega?

M.: Zel politeke njihove, Vane! Ne zel nijega! Zestuope, Vane, kaj sen te pravo un dan: Use jen pride prou! Tüde — škuaf...!

V.: Eee, znajua, uane, znajua, Miče... Samo kdaj buo zijenes pršlo ambet prou?

M.: Kedr jen bomua, Vane, duabro uceple u glavua: Kaj je prou, kaj je napek!

V.: Ej, lübe muoj Miče, tu pej z lepa le ne buo šlo... Riječe pej ti kr čiješ. Uane, de bojua lepu na frej mečale bombe..., nel lovile ku blago jen pretepale pa Trste, zetu ke smuo Slavence. Mi pej, de bomua le čijen, al niječen, tiste ortešte pašijale! Buo le treba det kekšneme pa guobce, Miče altroke: Quj še parla teljan... Ce čijemua prou usakua patrpet, Miče, jen buo zlude pršo du rijepa?

M.: Nekuole več, Vane! Jen treba za uselej zijebet u cüke: Maj piu ščavi...! Zatu glijede, Vane, de beš šou tji dnjeve vualt ze Sindakate... Jemeš ti pravicua jen use dama kr vs dela u grünte...

V.: Use ben zijegno, Miče! Use, še ta starua, de buo je kej zname...!

M.: Urijede, Vane, de buo prou jen — zdrave! Znaš, mi je buotra Kapunka neke pisala, guar z Uopčen, juo moren vele jet uobjesket...

V.: Aa? Le bejže, le, Miče jen juo lepu pazdrave! Srečno!.. Na! Trko smuo šrajale ano jen drügo sijeleh me ni paveu neč kaj je kej nouga pa svete...

Okolica, u svijeten Pijetre 1947.

Iste ku lane.

GLOBUS

Šest tisoč vagonov pšenice in dva tisoč vagonov ječmena je SZ odstopila Romuniji. Minister trgovine, ki se je vrnil iz Moskve, kjer so se vršili dogovori, je izjavil, da so potrebe Romunije sedaj krite do žetve. Razen tega je minister izjavil: Cena, ki jo je nastavila SZ, je nižja od cene na svetovnem tržišču in mnogo nižja od cene, ki so jo svoj čas zahtevale ZDA. Leta suše so nas spravile v velike težave in morali smo poslati znatne množine zlata na zapad, da smo dobili potrebno pšenico. Pogoji, ki so nam jih stavile ZDA, so bili zelo težki, v celoti smo pa prejeli od njih le malo žita. Prvi transport 2500 vagonov bo prispel v Romunijo te dni.

★

Končalo se je zaslišanje gospe Winifred Wagner, snahe velikega nemškega skladatelja, proti kateri je uveden proces za denacifikacijo. Javni tožilec v Beyruthu je zahteval za obtoženko 6 let zapora, obtožujoč jo, da je fanatično sodelovala pri propagiranju nacionalsocializma.

★

Nič se ne ve o usodi zaklada, ki so ga predstavljali zlato in dragulji v vrednosti 10 milijard jenov, ki ga je v dveh kovčegih prenašal indijski kolaboracionist Chandra Bose, ko je iz Saigona bežal na nekem japonskem letalu, ki se je pozneje razbilo na otoku Formosi.. Japonski pilot, ki je nesrečo preživel, je izjavil, da se je zaklad nahajal na letalu in da so ga gotovo skrili na Formozi.

★

600 dolarjev bodo zaslužili tisti, ki bodo imeli v noči 10. julija opravka z usmrtitvijo 4 zločincev v znanih zaporih Sing Sing.

★

Reka Mississipi je dosegla 12 m nad normalo; prvič po letu 1844. Poplava ogroža mesto St. Louis in celo Luisiano. Več kot 3000 oseb je moralo zapustiti svoje hiše; mesto Ottamawa, ki se nahaja ob sotočju Mississippija in reke Des Moines je doživelo letos že četrto poplavo. Škoda, ki jo je povzročila poplava, znaša okrog 100 milijonov dolarjev. Kot da bi bilo poplave premalo, se je pridružil še potres, ki je porušil mnogo hiš.

★

Čudili so se ljudje, ko so na nekem dvorišču v newyorški četrti Browklyn našli dva metra dolgo kačo. Potem je pa gospa Hamilton povedala, da je prikupno živalco prinesel njej prijazni mož po nekem ostrem prepiru. Kača naj bi namreč napravila majhno uslugo, da bi ženo pičila...

★

Razen v Trstu je te dni tudi v Neaplju pogorela neka tovarna barv. Pri gašenju je bilo 14 oseb teže opečenih. Lastnik se je skril; najbrž je požar nastal po kaki njegovi malomarnosti. Škoda znaša 20 milijonov.

★

V Helsingborgu na Svedskem je policija odkrila centralo za izdelavo ponarejenih dokumentov. Dokumenti so bili namenjeni danskim nacistom, da bi jim omogočili pobegniti iz Svedske.

★

Med sestankom socialistične stranke je v Buenosu Airesu eksplodirala bomba. Ena oseba je bila ubita in okrog dvajset ranjenih.

★

Ko je bila v Rimu že v vlaku, da se odpelje proti Reggio Calabria, je neka baronica za hip pozabila na svojo torbico in že je ni bilo več. Toda v torbici je bila briljantna ogrlica, vredna približno 50 milijonov. Zanimivo, da so že lani ukradli neko ogrlico za 20 milijonov njeni sestrični. (Nam se takih neprilik ni treba bati!)

★

Kot je navada otrok po vseh mestih, se je te dni obesil na stopnice nekega tramvaja v Rimu osemletni deček. Ko je sprevodnik zapazil, mu je deček povedal, da nima denarja in da bo pri naslednji postaji izstopil. Sprevodnik pa ni hotel čakati, temveč je dečka surovo sunil, da je padel pod kolesa prikolice, ki so ga povozila do smrti. Sprevodnik je nato pobegnil.

★

Predsednik ameriške lokomotivske družbe je izjavil, da bodo čez dvajset let že uporabljali lokomotive na atomsko energijo. Te lokomotive ne bodo ropotale, bodo brez dima in ne bodo prašile.

Napad na 4. republiko

(Nadaljevanje s 2. strani)

Med vidnejšimi osebnostmi zarote, ki so do sedaj znane, spada tudi gospa De Waleffe, vdova bivšega »modnega leva« Francije in izrazitega pristaša fašizma, pri kateri so policijske oblasti odkrile večjo množino dokazanega gradiva. V stanovanju ge. Waleffe so se zarotniki zbirali in delali načrte. Zelo značilno je, da je bila še sedaj v stanovanju ge. Waleffe na steni obešena slika bivšega duceja Mussolinija z njegovim lastnoročnim posvetilom.

Do tu podatki in ugotovitve francoskih policijskih oblasti, ki nadaljujejo s svojimi raziskovanji v smeri francoske cone Nemčije in v Bretagno, od koder bi zarotnikom morala priti neposredna vojaška pomoč.

Toda iz vsega je razvidno, da je vsa zarota uperjena proti komunistični stranki in vsem naprednim silam Francije in posredno republiki.

Depreux, francoski notranji minister, je na svoji tiskovni konferenci sicer izjavil, da bo preiskavo vodil do konca, pa četudi bo to zadelo najvišje kroge. Toda mnogi znaki kažejo, da bo to zelo težko, kajti verjetno je v to zaroto vpletena francoska visoka financa in visoki gospodarski krogi in verjetno tudi zunanje sile. Postavlja se vprašanje, kako bo sedanja vlada, ki je načrtno izločila iz državne uprave komuniste in mnoge napredne elemente, ki vodi notranjo gospodarsko in finančno politiko strogo v interesu višjih gospodarskih plasti in proti širokim delovnim množicam, bila sposobna ali celo voljna voditi preiskavo »do konca«.

Vlada, ki je tako popustljiva nasproti raznim desničarskim in profašističnim gibanjem, kakor je De Gaullovo in ki celo podpira infiltracijo tujega kapitala in s tem tudi političnega vpliva v francosko javno življenje, ne more biti dovolj veliko jamstvo za odločno protifašistično akcijo.

Dejstvo pa je le eno. V tako težko in razburkano življenje francoske republike je prišel nov dogodek: neposreden napad na republiko samo.

K članku „Na Vipavskem..."

Glede na članek „Na Vipavskem, kjer vince zori, ustvarjajo novo življenje" in točneje: na odstavek tega članka, ki vsebuje vrstice: „Tudi ta zadruga je bila na vrsti. Ker so videli, da ima oporo v svojih članih, so se je hoteli polastiti z izgovorom, da ne more več delati. Prefektura je poslala komisarja. Imenovali so predsednika in tajnika. Oba sta bila fašista. Tajnik Buffolini je bil celo tajni policist" nam je gospod Jože Buffolini (Gorica, Ul. Angiolina 30) poslal pismeno zahtevo, da objavimo naslednji

POPRAVEK

V našem članku „Na Vipavskem, kjer vince zori..." objavljenem v 72. številki dne 19. junija 1947 na strani 5. je bil natisnjen med drugim stavek „Tajnik Buffolini je bil celo tajni policist". Ker smo zvedeli, da vsebina stavka ne odgovarja resnici, s tem vsebino preklicujemo, dajemo zadoščenje gospodu Buffoliniju in se mu zahvaljujemo, da je odstopil od kazenskega postopanja.

X X X

Rade volje smo ugodili razumljivi zahtevi gospoda Jožeta Buffolinija, posebno še, ker nam res ni na tem, da vztrajamo pri mogoče neutemeljenih trditvah. Toda ker je naš dopisnik v zgoraj omenjenem članku mimogrede samo registriral javno mnenje v Vipavi, na njegovem nekdanjem službenem mestu, in ker smo z današnjo objavo popravka registrirali tudi mnenje gospoda Buffolinija, smatramo za svojo dolžnost, da priobčimo tudi podpisane izjave nekaterih oseb, ki so gospoda Buffolinija bolje poznali kot mi.

Uredništvo

IZJAVA

Podpisana Lavrenčič Ana iz Vipave št. 209, uradnica pri Vinarski zadrugi v Vipavi (poprej Società agraria) izjavljam, da je bil gospod Buffolini Jože zagrizen fašist, da mi je prepovedal govoriti slovensko v uradu, ter je ob sobotah izostajal iz službe, ker je vodil kurze pri mladih fašistih v Gorici.

Kot revizor ni izsledil goljufij gospoda Duca Edvarda, poslovodje takratne podružnice Vinarske zadruge (Società agraria) v Gorici, na račun Vinarske zadruge v Vipavi, čeprav je bil z njim dnevno povezan po telefonu in osebnih sestankih. Te goljufije sem izsledila šele pri skupni reviziji s tov. Lovrenčičtm Antonom iz Podrage št. 94. članom nadzornega odbora.

Ob kapitulaciji Italije je ostal v Gorici in se ni več javil v Vinarski zadrugi v Vipavi.

Ljudje so imeli do njega nezaupanje, ker so ga namestili fašisti kot revizorja z določenimi nalogami.

Lavrenčič Ana l. r

Vipava, dne 27. junija 1947.

IZJAVA

Podpisani Premru Joško iz Vipave št. 77, bivši p oslovodja in tajnik Vinarske zadruge v Vipavi izjavljam, da ni bil gospod Buffolini izvoljen ne od članov ne od upravnega odbora Vinarske zadruge v Vipavi, da je bil imenovan od komisarja in vice federala Brunelja za revizorja, odnosno za inšpektorja. Bil je zaupnik prefekta v Gorici in vršil posle likvidatorja posojilnic in zadrug v škodo ljudstva. Kot zagrizenega fašista in prefektovega zaupnika smo se ga vsi izogibali. Na splošno se je govorilo, da je tajni policist, kar potrjuje že to, da je bil zaupnik prefekta. Ker je bil tudi zaupnik fašistične stranke je deloval tudi v tem smislu politično in gospodarsko v korist fašističnega udruženja in na škodo Vinarske zadruge.

Jože Premru l. r.

Vipava, dne 27. 6. 1947.

IZJAVA

Podpisani Rudolf Brajnik pok. Alojzija iz Ajdovščine, poslovodja Kmetijsko obrtne posojilnice v Ajdovščini, izjavljam, da poznam dobro Josipa Buffolini-ja iz Št. Petra pri Gorici št. 28, sedaj bivajočega v Gorici, Via Angiolini št. 30. Imenovani je pred osvobodilno vojno več let deloval na Goriškem kot uradnik, posebno kot likvidator naših posojilnic in sploh zadrug. Kot zagrizen pripadnik fašizma je bil popolnoma predan svojim gospodarjem-komisarjem teh zadrug, ki so bili imenovani od strani prefekture. Likvidacijske posle je vršil brezobzirno po dobljenih nalogah in vedno le v škodo naših ljudi — članov posameznih zadrug. Kolikor je meni znano, je bil ravno zaradi tega svojega postopanja in zaradi svoje predanosti fašizmu nepriljubljen, da celo osovražen in se ga je ljudstvo povsod izogibalo. Kolikor sem jaz imel posla z njim po naši posojilnice, sem mogel opažati, da je bil tesno povezan s fašistično oblastjo in da se ga je ljudstvo prav zaradi tega izogibalo in celo balo, ker je vedelo, da vedno stori vse, kar mu oblast naloži, četudi v škodo našega ljudstva.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!

Rudolf Brajnik l. r.

IZJAVA

Podpisani Lavrenčič Franc, stanujoč v Podragi št. 116 pri Vipavi, predsednik in upravnik Vinarske zadruge v Vipavi, izjavljam, da sem že leta 1942 zvedel, da je gospod Buffolini tajni policist.

Lavrenčič Franc l. r.

Podraga, dne 27. 6. 1947.

Nepozabni dnevi jugoslovanske mladine

22. junija 1947. je bil v Beogradu zvezni zlet fizkulturnikov, ki je bil prikaz mladosti, moči in zdravja jugoslovanskih narodov. Mogočna manifestacija je bila po eni strani najučinkovitejše vabilo, naj delovno ljudstvo pride na športna igrišča in v telovadnice, po drugi strani pa je tudi dokazala, da je bila nova vzgojna smer pravilna.

Povsod na prireditvi je bilo občutiti radost, da ljudstvo živi in dela v svobodni domovini, kjer se lahko smeje, svobodno govori in hodi ponosno. Vsa prireditev je bila tudi veličastno potrdilo bratstva in edinstva narodov Jugoslavije in je pokazala svetovni javnosti, kaj lahko doseže sposobnost bratskih narodov, ki sami odločajo o svoji usodi.

Na praznik jugoslovanskih fizkulturnikov je pohitela tudi brigada s tržaškega ozemlja, ki je nastopila v posebnih krojih in z lastnimi točkami.

Mimohodu in nastopu fizkulturnikov so prisostvovali na častni tribuni, ki je imela obliko ladje in je bila okrašena z znakom LMJ in fizkulturnikov, maršal Jugoslavije Josip Broz-Tito, predsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ dr. Ivan Ribar, podpredsednik zvezne vlade Edvard Kardelj, člani zvezne vlade, generali in višji oficirji Jugoslovanske armade, delegati ZSSR, Bolgarije, Madžarske, Češkoslovaške, Poljske in Romunije ter člani diplomatskega zbora.

Fizkulturni zlet je bil jugoslovanskim fizkulturnikom, mladincem in mladinkam srečen praznik njihovega zdravja in smelosti, vedrine, praznik dela, radosti in lepote. Mladincem s STO-ja pa je bil še posebej krasna prilika za utrditev bratstva med njimi in mladinci jugoslovanskih narodov. S prisrčnim sprejemom in navdušenim pozdravljanjem pa je vse ljudstvo pokazalo, kako pri srcu mu je Trst in njegovo ljudstvo.

OD TRSTA DO BEOGRADA SO PREPEVALI TRŽAŠKI MLADINCI

Doživetja tržaške mladinke v prestolnici bratske republike

Od tovarišice Vere smo prejeli tale opis tritedenskega bivanja v Jugoslaviji za fizkulturni zlet v Beogradu.

Tržaška brigada, prav za prav brigada STO-ja, ki so jo sestavljali mladinci in mladinke iz vseh strani bodočega Svobodnega ozemlja, je prispela v Ljubljano v petek 16. VI.

Spali smo v šoli, dan pa prebili na štadionu. Tu smo se umivali, jedli in telovadili. Obenem je na telovadišču vadila tudi brigada Slovenije. Vsi smo bili v kratkih hlačkah in močno ožgani od sonca. Kolikokrat smo čuli tedaj »Stegni roko! Palec zraven!« Vsakdo od nas že ve to, toda kaj, ko se roka tako lahko usloči, palec pa kar noče stati na mestu. Preglavice so nam delali tudi izpadi. »Pilili bomo, tovariši, pilili!« In res smo tudi izpilili.

12. junija, o priliki III. kongresa Mladine Slovenije smo nastopili v Ljubljani. Stadion je bil ves razsvetljen, nastop je bil nameč ob 10. zvečer, Poseben učinek je dosegla brigada Slovenije s svojo točko, ker je telovadila ob petju radijskega kvinteta. Nastopili so tudi drsalci na kolesih, narodne noše s folklornimi plesi. Bilo je mnogo navdušenja.

Naslednji popoldan smo odpotovali skupaj z brigado Slovenije proti Beogradu. Vlak smo lepo okrasili z zelenjem in fantje so vse vozove marljivo popisali. Sram me je priznati, toda pokrajine sem med vožnjo le malo videla, ker sem ves čas spala. Spominjam se le divnih, bogatih polj po Hrvaški in čudnih, kljukastih tramov nad vodnjaki, kar sredi polja. Po Srbiji smo se čudili mnogim črnim prašičem in velikm jatam gosk. Če se je kaka splašila ob ropotu vlaka, je bilo gaganje spodaj, pa tudi z oken voz, kajti naša dekleta nikakor niso hotela zaostajati za njimi.

Končno smo zagledali Beograd. V mestu so nas sprejeli z godbo.

Kdor je le poznal kako črko, se je naglas mučil in razkladal svojo učenost s cestnimi napisi v cirilici. Moj prvi vtis Bulvarja Rdeče Armade: cesta je vse predolga. A to se mi je zdelo, ker sem bila utrujena. Potem pa sem kmalu spremenila mnenje, saj ima bulvar krasne palače, bogat drevored in, hvala bogu, tudi tramvaj.

Zopet smo stanovali v šoli, skupaj z brigado Slovenije, le da smo imeli to pot mnogo dalj do stadiona. Prvi dan smo si večinoma urejevali novo stanovanje, umivali smo se in spali. Hrana je bila zelo dobra, pripravljena po srbskem načinu: omake in precej paprike, potem sadje, včasih slaščice. Vode nam niso priporočali piti, lahko pa smo stekli čez cesto na jogurt in po sadje. Vse je bilo jako poceni — jogurt din 2.50, hruške 8.— din, sladoled 3.— in pridno smo kupovali. Lepo je bilo v zborih za hrano. Dolge vrste so se hitro krajšale in vsi smo udarno ropotali z žlico po posodi. Ko si dobil hrano, si se usedel v travo ali na zidek. Ljubljančan je sedel poleg Tržačana, Italijana. pa se nista razumela. Morda se je Slovenec opogumil in želel »dober tek« — Italijan je uganil pomen besede — in sta se zasmejala.

Popoldne smo smeli večkrat v mesto. V Beogradu je mnogo drevoredov in vrtičkov, česar v Trstu ne vidimo. Mesto ima mnogo modernih palač in posebno lepe so Terazije, kjer so postavljali tribuno za našo parado. Če sem pogledala s Kalimegdana, je bilo videti, kakor da bi bilo tudi pri Beogradu morje: v daljavi sama zelozelena ravnina.

In seveda nismo smeli zamuditi prilike, da ne bi šli v živalski vrt. Po moje je sedaj tam najzanimivejši povodni konj. Krokodil ni kakor nalašč, kljub prijaznim vabilom, hotel iz vode. Z velikim obžalovanjem smo sprejeli vest, da so slona ubili Nemci.

Obiskali smo tudi Vojni muzej. Ta je posebno okusno urejen šele sedaj po vojni in je že izredno bogat in zanimiv. Najprej smo pregledali nekako rimsko podzemlje. V parku je postavljenih mnogo topov. Muzej je razdeljen na dva dela: v prvi stavbi je starinsko orožje: oklepi, čelade, turške sablje, sulice, buzdovani, pištole in puške. Toda kakšne puške — dolge skoro dva metra. Videli smo tudi dosti kolajn in zastav iz različnih časov. V drugi stavbi pa je muzej Osvobodilne vojne. Dosti slik preganjanja, borbe in zmag, časopisov in dokumentov; orožje, ki so si ga partizani sami sestavljali, radio oddajnik ali tiskarski stroj, potem pa zopet kolajne in zastave.

Telovadili smo navadno na stadionu, ki je bil tri četrt ure oddaljen od naše šole. Pot smo si krajšali s petjem in često so prišle poleg partizanskih na vrsto tudi pristno tržaške pesmi »Un mazzolin di fiori« ali »Da Trieste fino a Zara«.

Stadion so urejevali in pripravljali za nastop. Popravili so tribuno in postavili v polkrogu na robu slike vseh panog športa. Že prvi dan smo lahko udarniško pomagali. Najprej so tu delali Beograjčani. Nekaj deklet, pa tudi starejše ženske, so podajale in prenašale kamenje. tlak. Kako lepo je to! Potrebna je bila pomoč, pa so pristopile še ženske in šlo je. Naši telovadci niso hoteli zaostajati. Postavili smo se v verige in se kar prehitevali. Tako smo se že prvi dan pred telovadbo čedno izkazali.

Sedaj smo vadili večinoma le na stadionu po muziki. Korakali smo še slabo. No in pomoč je bila hitro tu. »Vadi pa vadi. Leva, — leva! — Dvigaj roke! Pazi tam! Leva!« Na vsakem ovinku je bil križ: vrste so se lomile in ni pa ni šlo. Končno se tudi trda noga upogne in dvigne visoko, trda glava spozna, da na ovinku ne sme prehitevati! Lahko pa se pohvalimo, nazadnje smo korakali menda najbolje.

Skoro vsak večer smo imeli zabave. Nekoč smo bili povabljeni k bosanski brigadi. S kamionom so nas prepeljali tja. Bosanski telovadci so nas že čakali in nas sprejeli z glasnim in navdušenim: »Za VII. tržašku brigadu trikratni zdravo!« Nočemo zaostajati: »IV. bosanski brigadi: Ip-ip-ip-hura!« Potem je nastopil naš pevski zbor. Ne vem, če so razumeli naše pesmi, ploskali so nam kot za stavo. Z Bosanci smo se le težko razumeli. Ali on ne razume, ali jaz ne, po petih minutah takega pogovora smo še na istem. Pa vztrajno naprej. Počasi doženem, da jih je na zletu okrog 400, več fantov ko deklet. Ko smo morali domov, nam je bilo prav žal, saj bi nazadnje le še kaj razumeli.

V nedeljo, 22. junija je bil dan fizkulture. Začeli smo odlično: že pred parado smo kar na cesti, med čakanjem plesali kolo s črnogorsko brigado. Najprej smo vstopali mi k njim in se kar vzorno hitro naučili korakov. Če so se tudi oni tako dobro znašli v naši družbi, ne vem; pridno so peli: »Druže Tito, druže Tito, Trsta ne daj, ne Gorice«!

Parada se je pričela točno ob 8. uri. Ne morem je popisovati, ker sem sama nastopila. Pa tudi ne znam povedati, kaj sem čutila, ko nas je množica v nepopisnem navdušenju pozdravljala. Rekli so pozneje, da so množice šele z našim pojavom zares oživele. Sicer smo pa baje res najlepše korakali. Srce mi je kar nabijalo, ko sem stopala mimo tribune in se ozirala na maršala Tita. Tudi on nam je ves razigran ploskal.

Tudi popoldanski nastop je lepo uspel, dasi smo se še precej bali, kaiti pri dveh prejšnjih vajah smo ga malo »lomili«. Mogoče smo bili prav zaradi tega toliko bolj pazljivi, tako da smo se kar odlično odrezali.

V torek, 24. junija smo nastopili še enkrat za Jugoslovansko Armado in takrat so nas tudi filmali. Isti večer smo bili povabljeni na koncert k delavcem iz cone A in Italije. Igral je beograjski radijski orkester.

V Trst smo prispeli 26. junija ob 3 popoldne.

POGLED NA BEOGRAJSKI STADION MED NASTOPOM JUGOSLOVENSKIH MORNARJEV

Slika naše vasi

Naše vasi so si podobne po svoji vnanjosti in življenjskem utripu, po trpljenju in težnjah, vrlinah in hibah. Zlasti po trpljenju, ki prepleta njih materialno in moralno življenje. V materialnem pogledu jih moremo prispodobiti lačnim, ki se stiskajo okrog manj ali bolj polne sklede. Njih skleda pa je pretežno skromna po obsegu in vsebini: majhna je ploskev kulturne zemlje, majhna je njena plodnost. Ker pa ima naš človek - Kraševec in Istran - izredno veliko življenjsko silo, je izredno borben. Mislimo reči: Čim bolj skopa je zemlja, tem večja je njegova borba s prirodo (zemljo), iz katere želi dobiti čim več. Saj vsi dobro vemo, pod kakšnimi pogoji se mora boriti: posestva so pretežno majhna, zemljišče razkosano. Mnogo je primerov, ko je treba za pol urno oranje hoditi pol ure daleč in mogoče še več. Koliko časa porabiš za obdelovanje takega zemljišča vse leto. A treba je izkoristiti vsako žlico zemlje in večkrat samo z lastnimi mišicami brez izdatnega pripomočka rahljati njene grudi, ki so mogoče za oralo premajhne, preplitve ali pa je tamkaj trta (latnik). Je resnica, da je ta zemlja samo za onega, ki ga ona rodi.

Povest vsake naše vasi je povest modernega sužnja. Svojevrsten pečat pa ji je vžgal — in ji po posebnih kanalih še vžiga — zverski fašizem ne samo od materialne, ampak še bolj od moralne strani. S to resnico moramo računati.

Vnanje lice strnjenosti ne odgovarja notranji strnjenosti naše vasi. Življenje je zdrobljeno na črepinje. Vsako skupnost očituje samo tesen vaški prostor, medsebojno natančno poznanje in ista usoda. Sicer pa so posamezna gospodarstva med seboj no ločene celice, a tu pa tam zelo rahlo povezane, čeprav ni med njimi bistvenih posestniških razlik. Vsak skrbi sam zase, vsakdo nosi brige in se upravlja po svoji volji, po svojem razumu. Skupnih zadev po njihovem ni izvzemši občinska pot, občinska kal ali vodnjak, morda še borov gozd. Vsaka hiša zvesto in ljubosumno čuva svoje in ne dovoli, da bi izročila vsaj del tega skupni upravi, češ da ne bo nihče vodil njenih gospodarskih zadev tako skrbno, kot ona sama. Razumevanje naše vasi je enostavno: vsak zase! Danes imenujemo tako nastrojeno duševnost s tujo besedo individualizem.

Ne moremo in ne smemo mimo tega pojava. Naš kmečko-delavski dom, naša vas, mora v svojem interesu poznati njegove posledice, pretehtati mora svoje vrline in hibe, svojo dobro in slabo stran. Marsikaj je vzraslo v vas brez naše krivde, marsikatero zlo nas prepleta, ne da bi to poznali kot zlo.

In ta „vsak zase" je zelo težko družbeno zlo.

Razume se, da mora vsak gospodar skrbeti zase, za svoj dom. To ni sebičnost, ampak je nekaj naravnega. Čim bolj je posameznik delaven, skrben, varčen, napreden, tem bolj je koristen sebi in skupnosti. Čim boljši posameznik, tem boljša skupnost ali čim bolje stojimo individualno, tem bolje tudi kolektivno. Če pa posameznik zasleduje povsod samo svojo korist in stavi svoj interes nad interese vseh ostalih skupaj, se ta «vsak zase» uveljavlja samo razdiralno. Od vaške skupnosti ostane le samoljubje in samoprecenjevanje posameznika, trmasto zakrknjeno uveljavljanje njegovih teženj, prepiri iz samoveljavnosti, zavist itd.

Ne da bi imeli namen moralnega pridigarja, podčrtamo resnico, ki jo vsi poznamo in žigosamo: prepir v vaški skupnosti ima iste posledice kot prepir v družini; in sicer razsulo in z njim uresničena želja našega skupnega sovražnika, ki ga menda dovolj poznamo. Njemu orjemo vsako tretjo brazdo, njemu žrtvujemo vsak tretji delovni dan, vsak tretji udarec in korak.

Čim bolj je posameznik delaven, skrben, varčen in napreden, tem več da potrošnikom. S tem pa ni naša naloga končana. Mar delamo samo zato, da blago prodamo, ne glede na prodajne pogoje? Predvsem gre za ceno, za pravično plačilo, nagrado. A tudi tu velja danes oni nesrečni »vsak zase». Vsakdo kot more in zna, s polno svobodo. Svobodno krene na ta ali oni trg, v to ali ono mesto, po tej ali oni poti, danes ali jutri. Enako blago prodajajo po različnih cenah, ta takoj, drugi kasneje. Danes je na trgu polno nekega blaga, ki ga moraš dajati skoro zastonj, naslednji dan pa je za prodajalca-kmeta bolj srečen. Pravijo, da je kupčija igra ali loterija. Imenujmo to rajši zmedo.

Ali je ta igra neizbežna?

Seveda je nekaj neizbežnega, a to samo tam, kjer ni reda, ni poštene, pravične gospodarske ali družbene ureditve, ali po naše: kjer ni pravega gospodarja. Današnji gospodar — kapitalizem, skrbi samo zase in prav zato zahteva v gospodarstvu neomejeno svobodo in uveljavljanje njegovega za nas usodepolnega načela «vsak zase».

Svoboda je za vse! To je zelo privlačna in zapeljiva krilatica. Riba pa je svobodna v morju ali v kozarcu vode. Prvo svobodo uživajo mogočni lastniki proizvajalnih sredstev (plodnih zemljišč, rudnikov, gozdov, tvornic, prometnih sredstev), finančniki in veletrgovci, pravo svobodo uživa veriga njih delniških družb, bank in raznih drugih gospodarskih organizacij. Naša svoboda je njihov suženj.

Kaj moremo pomeniti kot posamezniki-pritlikavci nasproti tem orjakom, ki so poleg tega še tako temeljito organizirani?! Kakšen vpliv naj bi imel pritlikavi posameznik, ki se drži načela «vsak zase»? V svoji zmoti, da lahko tudi tako uspešno soodloča v gospodarstvu, je podoben muhi, ki se usede na volovski rog in se pohvali: «Mi orjemo».

Ali ni to vredno razmišljanja in skupnega reševanja?

Obstoja tudi vprašanje nakupa. Saj neprestano tarnamo: kar prodam, je poceni, kar kupim, drago. Seveda je in tudi bo tako, dokler bomo korakali vsak zase z namišljeno svobodo, resnično pa s suženjstvom, ki nam ne dovoli razmišljati, zakaj mora delavec plačati na trgu tako visoko prav ono blago, ki smo ga mi prodali tako poceni.

Tako blizu smo si vse delovno ljudstvo — kmet, ročni in duševni delavec — vas in mesto, a vendar še tako daleč, da se ne moremo dogovoriti, kako bi mogli po najkrajši in najcenejši poti do svojih potrebščin. Blizu smo si, mnogo nas je in mogočni bi lahko bili, če bi pravilno pretehtali svoje moči in zamenjali načelo «vsak zase» z načelom «vsi za vse». Vendar pa moramo podčrtati to, da življenjska modrost že prodira tudi v našo vas. To bo prvi korak nasproti boljši bodočnosti.

Janko Furlan.

Koloradski hrošč

najhujši sovražnik krompirjevih nasadov

Kmetje bujskega in koprskega okraja so si v »trimesečnem tekmovanju» zadali nalogo, da bodo v enem dnevu pregledali vse njive, nasajene s krompirjem, če se tudi pri nas že ni pojavil — koloradski hrošč ali krompirjevec. Krompir je osnovna hrana za naše ljudstvo, lahko rečemo, da bi laže pogrešali kruh kakor pa krompir. Bil bi prehud udarec za naše delavno ljudstvo na splošno, če bi nam kakšna nezgoda nenadoma uničila ves pridelek krompirja. Ta nevarnost pa je, lahko rečemo, pred vrati! Pojavil se je «koloradski hrošč» najhuši uničevalec krompirja v Ljudski Rep. Sloveniji in to ni daleč od nas. Mi še do danes ne poznamo te nadloge, toda prav zato moramo biti budni, da se pri nas ne udomači, ker če se to zgodi, lahko rečemo tisto, kar je že pred leti napisal naš prirodoslovec — Franc Erjavec o tem škodljivcu: «Ako nam pride ta gost, bo grozno gospodaril — zato ga je treba poznati, da nas ne zateče nevedne in nepripravljene, če bi se kakor koli vtihotapil in se kje nenadno pojavil.»

Kako bomo spoznali tega škodljivca? Koloradski hrošč ali krompirjevec je 1 cm. dolga živalca — podolgovata, zgoraj zbočena, spodaj ploščata. Krila so svetlo rumene barve in vsako ima po pet značilnih črnih prog po dolgem. Rdečkasto rumen ovratnik ima 11 črnih lis, od katerih je srednja največja in ima obliko črke V. Spodnji del telesa je rdečkasto rumene barve.

Jajca, ki jih znese samica v kupčkih tesno druga ob drugem, so prilepljena na spodnjo listno stran in pomarančasto-rumena.

Odrasla prib. 1.2 cm dolga ličinka je sprva rdeča, pozneje pa svetlorumena. Zadek ima navzgor izbočen. Glava, ovratnica, noge in dve značilne vrste bradavičastih pik ob strani trupa so črni.

Buba (1 cm dolga) je zamazano rdeče barve, najdemo jo v zemlji 3—30 cm globoko.

Hrošč je, kakor vidimo, tako značilen, da je skoro nemogoče zamenjati ga s kakšno drugo živalco — n. pr. s koristno «pikapolonco».

Kako živi in se razvija ta zajedavec? Hrošč prileze iz zemlje, kjer je prezimil 10—50 in še več cm globoko v zemlji, ko se je krompir že dovolj razvil — proti koncu aprila in maja. Hrošči se takoj spravijo na listje in deblo ter ga začno pohlepno žreti. Kmalu pa prične samica odlagati na spodnjo stran listja jajčka in to letno do 800. Iz jajčk se v 3—10 dnevih izležejo ličinke, ki so še požrešnejše kakor hrošči. Včasih ne objedajo samo listje temveč celo peclje in stebla. Ličinke zlezejo po 2—3 tednih uničujočega delovanja v zemljo, kjer se zabubijo. Približno po enem tednu se iz bube pojavi hrošč, ki nadaljuje svoje delo. Jeseni ali celo že meseca avgusta se hrošči spravijo pod zemljo, kjer ostanejo do spomladi. En del hroščev ostane pod zemljo do druge spomladi in ravno zato je zatiranje te golazni, kakor bomo še omenili tako težavno.

Koloradski hrošč ne leta rad, ali vendar se večkrat vzdigne in tedaj ga lahko veter zanese 100 in več km daleč. Hrošče prenašajo lahko iz enega kraja v drugega vode, ladje, natovorjene s kmetijskimi pridelki in drugimi predmeti, ki so se tovorili v coni, ki jo je napadel hrošč.

Kako zatiramo zajedavca? Zatiranje *»krompirjevca«, ko se je že dobro razpasel*, je zelo težavna, in lahko rečemo, za naše sedanje razmere, obupna stvar. Sredstva za zatiranje te živali, so tako draga, da bi si jih privatnik sam težko nabavil. Na okuženih njivah bi morali takoj skopati globoke luknje ter vanje zmetati vso krompirjevko z njive — politi jo s surovim benzolom ali petrolejem in nato jame zagrebsti. Izpraznjeno polje bi morali preorati — zemljo vso presejati ter poiskati škodljivca in uničevati ga. Ves okuženi prostor bi morali politi s petrolejem in to na vsak m² 5 lit. petroleja, ali pa bi morali v zemljo vbrizgati na vsak m² 100 gr. ogljikovega žvepleca. Vse bližnje krompirjeve nasade vsaj 500 m. naokoli bi morali večkrat škropiti s 0.4% raztopino svinčenega ali apnenga arzeniata. Vsa krompirjeva polja v okolišu 5 km. bi morali neprestano pregledovati. Vsi omenjeni pregledi in škropljenja bi se morala nadaljevati v prihodnjem letu, ker je znano, da ostane hrošč v zemlji do 18 mesecev. Iz okuženega kraja do 20 km. naokoli se za dobo 3 let prepove izvažanje krompirja in krompirjevke, ter vseh drugih sadik s koreninami, zemljo in gnojem.

Ko torej zagospodari «krompirjevec» v nekem kraju, je z njim zelo težavna borba. Zato pa moramo tem bolj paziti, da ne pride v naše kraje in če se slučajno kje pojavi, moramo mobilizirati vse sile, da ga takoj v začetku uničimo.

Zato moramo: Ves čas, dokler so rastline zelene, vsaj enkrat na teden pregledati vse nasade. Vsak sumljiv pojav takoj prijaviti K. L. O. ali drugi oblasti in na vsak način takoj obvestiti Ok. Kmet. odsek.

Če prezremo pojav prvih hroščev, in pustimo da se ti nemoteno razmnožijo in razširijo, tedaj bo delo res težavno in stroški za zatiranje ogromni.

Dr. F. J.

KOLORADSKI HROŠČ

OBNOVA
DELAVSKIH ZADRUG

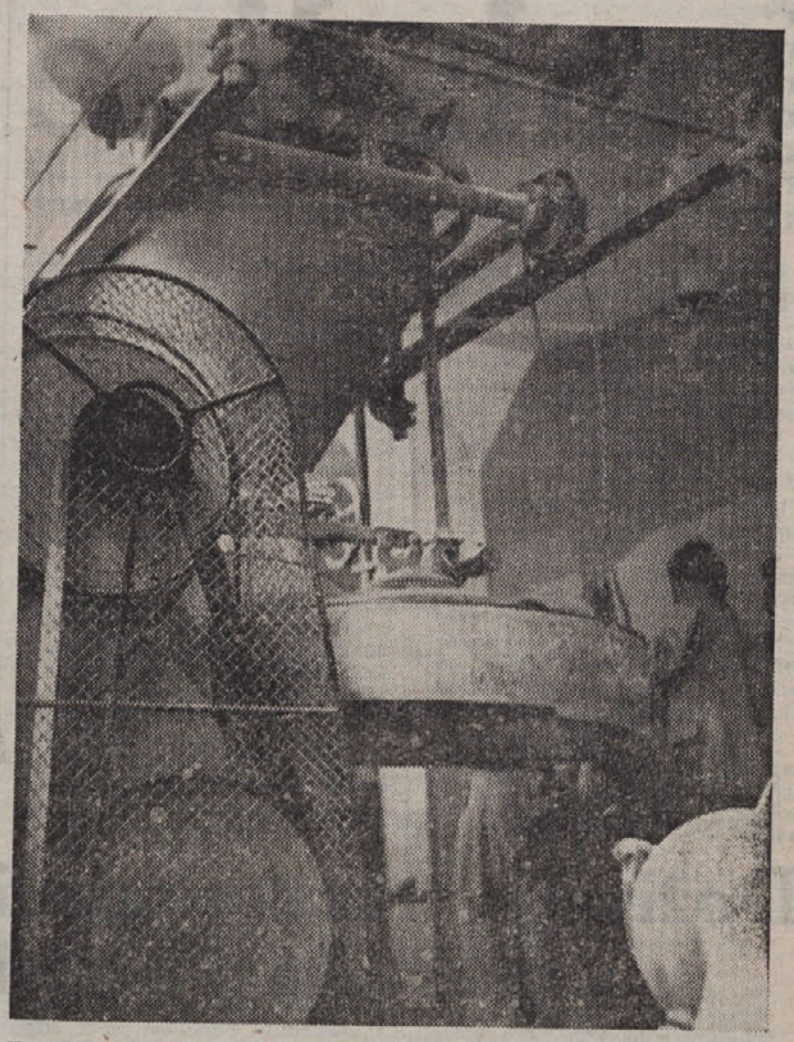

V nedeljo je bila na sedežu Delavskih zadrug majhna slovesnost. Vodstvo je namreč povabilo predstavnike oblasti, stare ustanovne člane in pa zaupnike tiska, da si ogledajo obnovljene prostore uradov in skladišč.

Kot je znano, so bila vsa ta poslopja ob bombardiranju februarja l. 1946 silno prizadeta; 40 velikih bomb je dobro opravilo svojo nalogo.

Po vojni so se obnove krepko lotili tudi uslužbenci in danes zopet vsi prostori služijo svojim namenom. Poleg upravnih prostorov in skladišč imajo zadruge še lastno izdelovalnico mesnih izdelkov, pražarno kave in veliko avtomatsko pekarno. Ta edina — za čudež ni bila zadeta. Ker pa je bila uničena vsa okolica z električnimi in vodnimi napeljavami, tudi pekarna dlje časa ni mogla delati.

Nedeljskega ogleda se je udeležil pol. Gardner od ZVU, ki pa je kmalu odšel, potem ko je še prej imel kratek nagovor. Govorila sta tudi dr. Timeus in tov. Ferjančič, od ZVU postavljena komisarja. Oba sta med drugim naslovila nekaj besed na predstavnike tiska, naj delujejo na to, da pride do pomirjenja in sporazuma tudi na področju Delavskih zadrug. Ob koncu ogleda je bila prirejena povabljenim majhna zakuska, kjer je bilo še nekaj krajših govorov, v katerih so se govorniki spominjali pionirjev zadružništva v Trstu in želeli Zadrugam nadaljnih uspehov v bodočnosti. Navzoči so navdušeno ploskali, ko je tov. Ferjančič sporočil besede nekega milanskega profesorja, zadružnega delavca, češ da je največja in najlepša naloga, ki jo opravljajo tržaške Delavske zadruge ta, da pospešujejo bratstvo med tukajšnjima narodoma.

V prijetnem vzdušju se je mala slovesnost zaključila.

Novost češkoslovaške lesne industrije

Tovarna »Solo« v mestu Sušice na Šumavi je vsemu svetu znana po svojih kakovostnih žveplenkah in impregniranih papirnatih čašah. V letošnji spomladi je uvedla proizvodnjo posebnih lesenih plošč, ki predstavljajo v industriji pohištva pravo revolucijo. Te plošče so pred kratkim uvedli v skandinavskih državah in so se izredno dobro obnesle. Plošče so iz odpadkov lesa, iz katerih se kemično proizvaja snov, podobna celulozi. Po nekem določenemu procesu je zmešana z lepilom in barvami, na kar jo v posebnih strojih predelajo v poljubne vrste plošč, ki so izredno trdne in močne ter se sploh ne morejo razlikovati od prirodnega lesa. Plošče se lahko v različni velikosti uporabljajo pri stavbeništvu in ker jih je možno izdelati v poljubni velikosti, se jih lahko uporablja pri pohištvu ali pa se obkladajo stene zidovja in podobno.

kultura * umetnost * ocene * film * kultura

Stvaritelji sodobnega slovenskega slikarstva

Ob koncu 19. stoletja se je v slovenskem kulturnem življenju pojavila skupina mladih slikarjev, ki je prekinila s staro miselnostjo v umetnosti, s staro smerjo in metodami slikanja ter se pri slikanju pričela posluževati novih metod in izražati nove ideje ter misli, ki so tedaj pričele prevladovati v Evropi. Ta skupina slikarjev, ki jih s skupnim imenom imenujemo »impresionisti«, je dvignila slovensko slikarsko umetnost na mednarodno višino in priborila Slovencem nad vse častno mesto med kulturnimi narodi. Res je sicer, da smo Slovenci do tedaj imeli precej slikarjev in to dobrih, toda šele mladi so slovensko umetnost dvignili, vnesli vanjo novega duha in ji dali nov polet.

Do nastopa slikarjev impresionistov so se slovenski slikarji močno držali tradicij pretekle umetnosti. Njih umetnost se je oklepala že dognanih sredstev izražanja, v slikah so obravnavali predvsem teme klasičnega značaja in glavni predmet slikanja so bile figure. Njih slike so zato mračne, temne barve so umerjene in ne prikazujejo življenja. Temu nasprotno pa so impresionisti prekinili s staro klasično tradicijo in se usmerili predvsem v naravo. Narava in nje bogato življenje, z vsemi svojimi problemi so stvari, ob katerih opazovanju se slikarjem ustvarjajo vtisi (impresije), ki jih potem upodabljajo na platnu. Slika torej ni zgolj prikaz narave, tihožitja ali neke osebe, temveč je tudi izraz slikarjevih čustev in sploh njegove notranjosti v trenutku opazovanja in slikanja. Slikarjev impresionistov torej ne usmerja več ustaljeni svet mrtvih predmetov, temveč lastni notranji svet ter njih duševno življenje, ki bogati ob doživljanju lepot in pojavov narave. Slike starih slikarjev prikazujejo zato bodisi cerkvene nabožne motive ali pa so portreti. Temu nasprotno pa slike impresionistov prikazujejo v svetlih, naravnih barvah pokrajine, izreze iz narave z jarko svetlobo, meglo v soncu, snežni metež, cvetoče drevje, skratka, prikazujejo življenje. Razen tega pa slike impresionistov izražajo trenutno slikarjevo razpoloženje in duševno občutje, spričo česar je način izražanja tega občutja oz. slikarska tehnika popolnoma svobodna.

Vse te ideje so v slovensko umetnost vnesli slikarji impresionisti, ki so skupno s predstavniki slovenske moderne literature prekinili z okostenelo tradicijo preteklosti in uspešno pripomogli k preporodu slovenskega kulturnega življenja. Razumljivo je, da pomeni njih nastop preokret slovenske umetnosti in kulture, ter predstavlja zato pravo revolucijo v umetnosti, ki je naletela na hud odpor tedanjih kulturnih krogov. Sele počasi so mladi impresionisti utrli pot svoji umetnosti in si po vztrajnih naporih pridobili priznanje, kakršnega ni doživela do tedaj še nobena skupina slovenskih umetnikov. Od tedaj je šla pot slovenskega sikarstva stalno navzgor, vzporedno s tem se je razgibalo tudi slikarsko kulturno življenje. Dobili smo prvi umetniški paviljon, prirejali slikarske razstave in leta 1918 je bila ustanovljena v Ljubljani Narodna galerija, ki predstavlja stalno zbirko slik vseh slovenskih likovnih umetnikov.

Skupino impresionistov predstavljajo naslednji slovenski slikarji: Rihard Jakopič, Matija Jama, Ivan Grohar, Matej Sternen in Ferdo Vesel.

Vodilna osebnost kroga slovenskih impresionistov je bil slikar *Rihard Jakopič* (1869-1942). Bil je po rodu Ljubljančan, umetnost pa je študiral, kot vsi tedanji naši umetniki v tujini in to na Dunaju in v Monakovem, kjer se je šolal pri znanem slikarju Ažbetu. Anton Ažbe je bil Slovenec, slikar in učitelj, ki je v Monakovem imel svojo slikarsko šolo. Pri njem so se šolali skoro vsi naši impresionisti, ki pa so svojega učitelja kmalu prekosili. Jakopič se je šolal poleti in pozimi, spomladi in jeseni pa se je vračal v domovino, kjer je narava ob tem času najlepša. Sčasoma pa se je stalno naselili v Ljubljani, odprl slikarsko šolo, zgradil svoj slikarski paviljon in postal tako centralna osebnost med slovenskimi slikarji. Jakopič je slikar življenja narave: v svojih slikah predstavlja vedno iste kozolce, cerkvice, drevje, rože ali skupine hiš, toda ob različnih letnih časih in različnih vremenskih prilikah. Njegove slike v razkošnih in nasičenih barvah, polne temperamenta so zato prikaz življenja v vsej svoji polnosti in globini, večnem spreminjanju, rasti in odmiranju.

Matija Jama je predvsem krajinar, slikar narave. Kot Jakopič se je tudi on šolal po svetu in velik del svojega življenja preživel na popotovanjih po tujih deželah Matija Jama uživa sloves najčistejšega impresionista; v svojih slikah upodablja zgolj življenje v naravi in to tisto preprosto, domače življenje. Pastirci, krave na paši, kozolci, mestne ulice so mu najpriljubljenejši motiv. Njegove slike so zato tako prikupne, domače in polne barvnih čarov.

Ivan Grohar je tretji izmed slovenskih impresionistov, ki ima povsem samostojen slog. Šolal se je v tujini in med drugim tudi pri Ažbetu; živel in deloval pa je predvsem doma. Tudi on slika kot Jama naravo, toda v nasprotju z njim, ki prikazuje mirne, skoraj idilične prizore iz življenja, prikazuje Grohar bolj dinamična in eruptivna dogajanja v naravi. V življenju se je Grohar počutil zelo nesrečnega in je tudi še precej mlad umrl. Njegove slike, od katerih so posebno znamenite slike sejalcev, so sicer sončne in svetle, toda v njih je obilo čustvenosti in tudi nekaj mistike.

Četrti impresionist in edini še živeči je *Matej Sternen.* V nasprotju s prej navedenimi je njegov impresionizem bolj tehničnega značaja, kajti šolanje v duhu klasicizma mu je pustilo močne sledove, ki se jim tudi kot impresionist ni odrekel. To se kaže zlasti v predmetih njegovih slik (figure) in v ostrih risbah na njegovih slikah. Sternenovo delo je zato nekak prehod med starim in novim stilom, nekaka kombinacija med klasicizmom, ki pa vseeno močno prevladuje.

Med impresioniste štejemo tudi nedavno umrlega slikarja *Ferda Vesela.* Za karakterizacijo njegovih slik služi njegov izrek, ki pa sploh velja za vse impresioniste: narava nam je bila vrhovna učiteljica. Vesel se v svojih slikah strogo drži tradicije in ustaljenih metod slikanja. V začetku je vsa dogajanja motril s stališča svojega ateljeja.; šele v kasnejših letih se je približa impresionistom, pričel slikati v naravi in tudi v stilu postal svobodnejši in s tem tudi boljši.

Tudi slikarja Petra *Žmitka* štejemo k impresionistom, dasi je bil tudi on vzgojen v duhu klasicizma in se je tudi močno držal tradicije. Kot slikar pa nima prevelikega pomena.

Iz gornjega razvidimo, da predstavlja nastop impresionistov pravi preporod slovenskega slikarstva. Prej provincialno in ozko usmerjeno slikarstvo je dobilo z impresionisti nov polet, ter se od tedaj naprej stalno razvijalo do najvišje vrednosti.

R — l

Mojstri likovnih umetnosti v Jugoslaviji

Komite za kulturo in umetnost pri vladi FLRJ je na podlagi uredbe o ustanovitvi in delu državnih mojstrskih delavnic likovne umetnosti podelil naslov mojstra likovne umetnosti kiparjem: Avgustu Avgustinčiču, Borisu Kalinu, Franju Kršiniču in Tomi Rosandiču ter slikarjem: Djordu Andrejeviču, Milu Milutinoviču, Vanji Radaušu in Krsti Hegedušiču.

Anton Avgustinčič je rodom iz Klanjca. Dovršil je Umetnostno akademijo v Zagrebu kot dijak Ivana Meštroviča, potem se je šolal v Parizu na „Academie de beaux arts", dobil na mednarodnem tekmovanju drugo nagrado. V Buenos Airesu pa četrto nagrado. Sodeloval je v narodno osvobodilni borbi in je danes rektor Umetnostne Akademije v Zagrebu.

Boris Kalin je profesor na Akademiji za upodabljajoče umetnosti v Ljubljani. Doma je iz Solkana pri Gorici. Absolviral je Umetnostno akademijo v Zagrebu ter nadaljeval študij v Franciji in Italiji.

Franjo Kršinič je iz Lumbarde na Korčuli. Dovršil je umetnostno-obrtno šolo v Koricah na Češkem ter Umetnostno akademijo v Pragi. Razstavljal je v Zagrebu in Beogradu, v Parizu, Filadelfiji, Londonu in Barceloni. Zdaj je profesor na Umetnostni akademiji v Zagrebu.

Tomo Rosandič je splitski rojak in vodi danes Akademijo za likovne umetnosti v Beogradu. Akademijo iz svoje stroke je dovršil v Rimu in Beonetkah, razstavljal je v Milanu, Rimu, na Dunaju, v Parizu, Londonu, Bruslju in Amsterdamu.

Djorde Antonovič, — Kun je absolviral Umetnostno akademijo v Beogradu, nadaljeval študij v Franciji in Italiji, med okupacijo je delal ilegalno v Beogradu in v propagandnem oddelku narodno osvobodilne vojske. Kot borec je sodelova tudi v španski državljanski vojni. Razstavljal je v Amsterdamu, Londonu in Bruslju. Posebno znana so njegova grafična dela.

Milo Milutinovič je rodom s Cetinja, študiral je v Florenci in Rimu, razstavljal v Parizu, Bruslju in Londonu ter je zdaj profesor na Akademiji za likovne umetnosti na Cetinju.

Vanja Radauš je profesor na Akademiji likovnih umetnosti v Zagrebu. Rodil se je v Vinkovcih, dovršil Umetnostno akademijo v Zagrebu, nadaljeval študij v Parizu, razstavljal pa na vseh večjih razstavah v Zagrebu in inozemstvu. Med narodno osvobodilno vojno je sodeloval na partizanskih razstavah na osvobojenem ozemlju.

Krsto Hegedušič je profesor likovne umetnosti v Zagrebu. Doma je v Petrinji na Hrvatskem, slikarsko akademijo je končal v Zagrebu in študiral nato v Parizu. Razstavljal je v Zagrebu, Beogradu, Barceloni, Krakovu, Parizu in Londonu. L. 1929. je v Zagrebu osnoval društvo likovnih umetnikov „Zemlja".

RADIO

SPORED VAŽNEJŠIH ODDAJ RADIA TRST II (valovna dolžina 238'5 m) od 6. VII. do 12. VII. 1947.

Slovenska poročila vsak dan ob 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

Nedelja 6. VII.: 9.30 kmetijska oddaja — 13.00 z glasbo po slovanskem svetu — 16.30 otroška ura — 19.00 pester spored slovenskih pesmi — 20.00 pevski koncert sopranistke Kozem Rožice — 22.00 vesela oddaja (Člani SNG).

Ponedeljek 7. VII.: 12.15 slov. vokalni kvintet — 18.30 klavirski koncert pianista Antona Trosta — 20.00 Fantje na vasi pojejo slov. pesmi — 20.45 slovenščina za Slovence — 21.00 slušna igra.

Torek 8. VII.: 19.00 mladinska ura — 20.00 vaški kvintet — 21.30 glasbeni prenos iz Ljubljane.

Sreda . VII.: 13.00 ruske melodije — 19.15 nastop odreda Jugoslovanske armade — 20.15 pevski koncert Smerkolj Samo in Patik Marija — 22.00 slušna igra (člani SNG).

Četrtek 10. VII.: 12.15 pester spored slovenskih pesmi — 18.30 ženska ura — 20.45 slovenski pravopis — 21.00 Pavlihova dvorana.

Petek 11. VII.: 13.45 Fantje na vasi pojejo slov. pesmi — 18.45 koroške pesmi — 19.15 komorni zbor radia Trst II — 21.30 glasbeni prenos iz Ljubljane.

Sobota 12. VII.: 13.00 partizanske pesmi — 18.15 pester spored slov. pesmi — 19.00 glasbena fantazija — 20.15 pevski duet s spremljavo harmonike — 21.00 opera.

Anton Aškerc

(Nadaljevanje)

Svobodomiselnost in realističnost podajanja življenja je zanetila v Mahničevem taboru hrupno polemiko, ki se ji je Aškerc oddolžil z dvema satirama na Mahniča. Posledica Aškerčeve odločne borbe zoper Mahniča in njegova klerikalna načela je bila vrsta kazenskih premestitev, naraščajoče preganjanje pesnika s strani duhovščine pa tudi odtujevanje naščuvanega ljudstva. Notranji učinek te zagrizene gonje pa je bilo čedalje močnejše Aškerčevo odtujevanje od katoliških dogem, ki ga je končno prisililo, da je 1898 zaprosil za upokojitev in nastopil službo ljubljanskega mestnega arhivarja, mesto, ki so ga nalašč zanj osnovali ljubljanski liberalci.

Prva polovica devetdesetih let, ko postane Aškerc glasnik vseh zatiranih in neizprosen borec proti vsakršnemu gmotnemu in duhovnemu tiranstvu, pomenja višek njegove napredne borbenosti, katere izraz je njegova druga zbirka: Lirske in epske poezije, 1896. Ceprav kaže ta druga zbirka v primeri s prvo umetniški zastoj, prinaša idejno toliko novega, da predstavlja odločen, naravnost revolucionaren korak v razvoju slovenske miselnosti. Toda idejni borec za svobodo protestira proti nasilju in krivici, ne najde pa rešitve iz tega socialnega kaosa. Pred revolucionarno zahtevo po nasilnem zavojevanju gmotne svobode obmolkne. Njegova vera v napredek je presplošna, preabstraktna, da bi mogel iz nje zajeti kak načrt za izboljšanje socialnega položaja.

S tem, da je Aškerc 1898 odložil breme kaplanske službe in sprejel mesto arhivarja, ki mu ga je priskrbela meščanska liberalna stranka, pa je postal notranje vezan in je pričel v razvoju zastajati. Mlada neoromantična Cankarjeva generacija je kmalu zaslutila ta zastoj in, ker je stremela v svetove, ki so bili Aškerčevi trezni realistični naravi neznani, je prišlo med njo in med Aškercem že ob prelomu stoletja do dokončnega razkola. Aškerc se je trudil z vrsto pesniških zbirk, dramatskih prizorov in daljših epskih pesnitev, ki jih je leto za leto pošiljal v svet, da dokaže svojo ustvarjalno silo, toda višine prvih dveh zbirk ni več dosegel ne po klenosti izraza ne po izvirnosti motivov ne po naprednosti idej. Umrl je 1912 zagrenjen in osamljen.

V osemdesetih letih devetnajstega stoletja je bil Aškerc udaren glasnik svoje dobe. Bil je pripravljen, do zadnjega predati sebe in svoje delo razvoju našega kulturnega življenja. Ta razvoj je videl v nadaljevanju Levstikove poti. Lestivkovima gesloma: vse za narodnost in resnico je dodal še tretje: vse za svobodno mišljenje. Kakor Levstik je tudi Aškerc videl sredstvo za dosego napredka v brezkompromisni borbi in doslednosti. Tudi on je šel brez ovinkov naprej, kot sta mu narekovala pogum in vere v njegovo delo, predvsem pa brezmejna poštenost.

V javnost je stopil v času, ko je Levstikova borbenost že prekoračila svoj višek, ko je Levstik že hodil osamljeno, vase pogreznjeno pot, medtem ko je v slovenskem kulturnem življenju prevladovala Stritarjeva mehka spravljivost. Z elementarno silo se je Aškerc rešil Stritarjeve in Gregorčičeve subjektivne elegike in se uveljavil v samostojnem realističnem pravcu. Njegove balade in romance iz osemdesetih let so nekaj novega, povsem svojevrstnega v razvoju slovenske poezije: močne so in enostavne, kakor iz žive skale izsekane. To je umetniško najdovršenejši izraz slovenskega realizma v epiki, hkrati pa tudi najvernejša izpoved tedanje napredne miselnosti in najčistejša slika tistih vrednot tedanje dobe, ki jih je slovenski liberalizem v svojem oportunizmu tolikokrat zatajeval in potvarjal narodnosti in svobodi.

V svoji prvi pesniški dobi je predvsem umetnik, ki se je ves osredotočil v oblikovanje življenja, kakršno je. Tesna spojenost z ljudstvom je premostila njegovo samotarstvo, iz nje je črpal snov in ljubezen za svoje najmočnejše pesmi.

V začetku devetdesetih let mu postaja pesništvo čedalje bolj samo še sredstvo za borbo zoper obstoječe verske, družbene in politične razmere.

Občudovanja vreden je napor, s katerim se je osamljen pesnik dvignil nad ozko okolje ter si skoraj čisto sam priboril moderno izobrazbo in miselnost, ki je razen redkih izjem zdaleč presegala njegovo generacijo.

Njegova načelnost je skrajno dosledna in brezkompromisna: hkrati pa nesebična in stvarna: kadar gre za interese vsega naroda, kadar sluti nevarnost od zunaj — na nevarnost germanizacije gleda zelo stvarno — takrat ne vidi strank, temveč en sam narod, ki je dolžan vse razlike posameznikov in posameznih strank podrediti težnji za ohranitev celote. Vse življenje je nosil v sebi nezaceljeno bolečino — spoznanje, kako pomanjkljiv je slovenski narodni ponos. Zavedal se je, da si bodo Slovenci samo združeni mogli priboriti narodno in kulturno neodvisnost. Ker pa je bil prepričan, da si majhni, kot so, te neodvisnosti sami ne bodo mogli ohraniti, se je oprl na slovenstvo, iščoč tesnih stikov zlasti z južnimi Slovani in Rusi. S stalnim opozarjanjem na slovansko kulturno bogastvo je pripomogel, da so se Slovenci pričeli vse bolj odmikati nemškemu vplivu.

Šele nove povojne razmere so dale podlago za realizem, kakršnega zastopa v slovenski poeziji na višku moči do svetovne vojne edino le Aškerc. Njegova brezokrasna, krepka, prirodna dikcija postaja današnjemu času precej bližja in tudi marsikakšna njegova ideja je danes aktualnejša kakor kdajkoli.

Marja Boršnik

Gospa Curie

znanstvenik in žena

4. julija slavi ves kulturni svet obletnico smrti ženske, ki se je s svojo genialnostjo dvignila med najvišje znanstvene duhove, in to v času, ko ženski ni bila pot odprta kamorkoli. Skromni ženski-učenjakinji je njeno delo prineslo najvišje časti, ki jih lahko prejme kak znanstvenik; časti, ki jih pred njo zlepa ni bil deležen kak moški.

Ta ženska je Poljakinja Marija Curie - Sklodowska.

Rodila se je v Varšavi 7. decembra 1867. Oče je bil profesor in mati učiteljica. Deklica, najmlajša izmed petih otrok, je že zgodaj kazala nenavadno nadarjenost in resnost.

V šoli čuti nazadnjaške nakane caristične politike (Varšava je bila tedaj zasedena po carski Rusiji), vendar si mora priznati, da ljubi šolo;

Hčerka ga. Curie Irena Curie Jolliot.

učenje jo veseli. Ko dovrši gimnazijo, prejme zlato kolajno — že tretjo v družini. Pri njih doma so vsi nadpovprečno inteligentni zato Marija niti ne opazi svoje velike nadarjenosti. Šele pozneje ugotovi, da bi bilo vendar škoda ne izkoristiti velikega daru, ko bi vendar to lahko čemu služilo. Mlado dekle ni kaka puščoba, ki ne pozna drugega kot knjige. Razvila se je, postala je lepa, zna jahati, drsa se, odlično pleše .

Toda rada bi naprej študirala, a ne upa si na to misliti. Kako naj gre v Pariz — oče nima sredstev. (Mati je že prej umrla). Tedaj se domisli nečesa. Naj gre v Pariz starejša sestra Bronja, ki bi rada študirala medicino. Ona bo šla ta čas za domačo učiteljico in ji pomagala z denarjem. Ko bo Bronja dovršila, bo pa njej pomagala.

Tako se je začelo za Marijo življenje, ki ji je pokazalo še marsikaj, česar ni mogla vedeti iz šole. Spoznala je ljudi raznih slojev. Znala je opazovati. Prišla je tudi na deželo in med tovarniška poslopja.

»O čem se v vaši družbi razgovarjajo?« piše v nekem pismu. »Marnje in zopet marnje. Govorijo le o plesih, sosedih in sprejemih . . . Med mladeniči je le malo izobraženih . . . Besede kakor ‚delavsko vprašanje' in slične so prave garjeve ovce, seveda če so jih sploh kdaj slišali, kar pa ni tako gotovo«.

Marija študira, razglablja in pozneje, ob povratku v Varšavo, določno spozna, kam jo žene nagnjenje: k naravoslovnim vedam. Imela je že štiri in dvajset let, ko je odpotovala v Pariz. Bronja se je ta čas omožila in ji ponudila prehrano in stanovanje.

Toda študentka hoče delati in študirati, pri sestri in svaku ni pravega miru. Poišče si lastno sobo, potem pa zaživi pristno življenje ubožnih študentov in strada ter prezeba.

Strastno se je zagrizla v študij. Posluša predavanja iz matematike, fizike in kemije. Vsa se predaja znanosti, vse bi hotela vedeti, kar so iztuhtali učenjaki. Z odliko opravlja izpite.

V tem času naleti na moža, ki je med učenjaki že poznan: Pierre Curie. On jo vzljubi, zasnubi jo, a Marija se dolgo upira. Ostati za vedno v Franciji, odpovedati se dolžnosti, da bi delala na Poljskem med svojim ljudstvom? Končno se vendar poroči, kajti ostati v Franciji pomeni zanjo tudi nadaljevanje v znanstvenem delu.

Vendar ji na misel ne pride, da bi se morala kako odločevati ali za družino ali za znanost. Živeti hoče ljubezni, materinstvu in vedi ter nikogar pri tem prikrajševati. Ker sta njena ljubezen in volja močni, ji uspe. Malo hčerko Ireno, poznejšo Nobelovo nagrajenko, vsak dan zjutraj, opoldne, zvečer in ponoči previja, koplje in oblači, a zraven je zaposlena z aparati in z urejevanjem razprave o magnetizmu, ki bo izšla v Izvestjih društva za pospeševanje narodne industrije.

Marija pa hoče napraviti doktorat in loti se mikavne a težke naloge. Fizik Henri Becquerel je dognal, da izžarevajo uranove soli neke nepoznane žarke. Pri zapletenem znanstvenem delu odkrije Marija s Pierrom nov element; da počasti svojo domovino ga imenuje polonij. Zakonca delo nadaljujeta in v Poročilih Akademije znanosti od 26. decembra 1898 objavita poročilo, kjer najavljata novo radioaktivno snov in za katero predlagata ime RADIUM.

Toda ta nov element je treba pokazati. Kemik poročilu ne verjame, on mora prvino videti, se je dotakniti, jo preizkusiti s kislinami. Treba je bilo še silnih naporov, pravega težaškega dela, ko sta zakonca Curie predelovala ogromne množine odpadkov uranove rude. Leta 1902, pet in štirideset mesecev po tistem dnevu, ko sta Curie-ja najavila verjetno bivanje radija, je končno uspelo Mariji pridobiti desetinko grama čistega radija. Neverni kemiki se morajo ukloniti dejstvom in nadčloveški trdovratnosti ženske.

Velik pomen najdbe radija lahko opiše le strokovnjak. Toda v tistem času jih še ni bilo mnogo, ki bi slutili, da pomeni ta najdba celo revolucijo v znanosti. In kot se to pogosto zgodi, tako sta se morala tudi zakonca Curie še nadalje boriti za to, kar je za ljudi, popolnoma predane znanosti ,tako silno prozaično in v

Gospa Curie v svojem laboratoriju.

čemer so taki ljudje pogosto tako silno nerodni: za vsakdanji kruh. Niti laboratorija jima niso pripravili. In to kljub temu, da je radij že postal industrijsko-tržno blago s ceno sedem sto petdeset tisoč zlatih frankov za gram! Ko dobi Pierre Curie pismo iz Amerike, kjer žele ustanoviti tovarno za pridobivanje radija in prosijo za pojasnila, pove to Mariji in ji predstavi dve možnosti: opisati vse rezultate dela in tehnični postopek ali pa ravnati kot izumitelja, to se pravi zaščititi postopek in si pridržati vse pravice za pridobivanje radija po vsem svetu. Vse to bi pomenilo zanju rešitev skrbi in pa uresničenje vseh želja: laboratorij. Toda Marija odkloni — nasprotovalo bi duhu znanosti. In radij bo služil tudi bolnikom, torej je nemogoče tu iskati svojih koristi.

L. 1908. sta Curie prejela z Becquerelom Nobelovo nagrado. Francija je bila zadnja s priznanji. Curie je sicer postal profesor na univerzi, a poštenega laboratorija ni še imel, ko je l. 1906. za vedno zapustil Marijo. Vendar se je prav ob Pierrovi smrti prvič zgodilo, da je bila za profesorja na francoski visoki šoli postavljena ženska, Marija namreč, ki je zasedla pokojnikovo mesto. Leta 1911. dobi Nobelovo nagrado za kemijo; še nikoli, ne prej ne pozneje, ni bil nihče dvakrat nagrajen s to nagrado.

Velika slava pa ni bila brez velike zavisti. Časopisna »svoboda« se ni pomišljala pred najogabnejšimi obdolžitvami. Marijo so zapustile moči, zbolela je. »Omeniti pa moram«, piše z bridkostjo njena hčerka Eva, »sicer najmanj bolečo, toda najbolj podlo potezo, ki se bo za vedno prilepila na njeno življenje. Vsakokrat, kadar se nudi prilika, ponižati to edinstveno bitje, kakor na primer v mučnih dneh leta 1911,. ali kadar jo prezrejo pri imenovanjih, počastitvah in nagradah, takrat ji nizkotno očitajo njeno poreklo. Takrat je Rusinja, Nemka, Judinja, Poljakinja, je »tujka«, ki je prispela kot samozvanka v Pariz, da bi s prevaro dosegla visok položaj. Toda kadar pomaga njen genij znanosti za korak naprej, kadar jo slavi kaka tuja država ter ji dokazuje svoje občudovanje tudi v doslej nepoznani smeri, tedaj je Marija naenkrat zopet »poslanka Francije«, »najbolj čista predstavnica genija naše rase«, »slava našega naroda«. Isti listi, ki jih urejajo še isti uredniki, zamolče ob takih priložnostih z isto krivičnostjo njeno poljsko poreklo, na katero je vsekdar ponosna«.

In ta žena se je v prvi svetovni vojni vsa žrtvovala francoskim ranjencem. Organizirala je ambulante z roentgenskimi aparati in še sama se je prevažala med vojaškimi bolnicami — postala je vojak. Toda l. 1918. je prineslo Mariji dve zmagi: vstala je tudi svobodna Poljska, njena domovina.

Učenost Pierra in Marije se je »naselila« tudi v hčerki Ireni, ki je postala materina sodelavka. Irena se je poročila s Fredericom Jolliotom, znanstvenikom iz Instituta za radij. In mlada zakonca-učenjaka bosta tudi med Nobelovimi nagrajenci. In iz raziskav, ki pomenijo nadaljevanje Pierrovega in Marijinega dela, bosta ustvarila podlago za nov revolucionaren prevrat v znanosti, nauk o atomski energiji. In pri tem se človek spomni Pierrovih besed, ki jih je govoril ob podelitvi Nobelove nagrade:

»Mogli bi si tudi zamisliti, da bi postal radij v rokah zločincev nevarno rožje. Zato je prav, da se vprašamo, ali ima človeštvo resnično korist od tega, da izvablja naravi njene tajne, ali je dovol zrelo, da jih bo s pridom rabilo, ali so mu morda ta spoznanja škodljiva. Nobelova odkritja so nam značilen zgled: močna razstreliva so pomagala človeku ustvariti veličastna dela; prav tako pa so tudi pošastno sredstvo uničevanja v rokah velikih zločincev, ki vodijo ljudstva v vojne.

Spadam med one, ki z Nobelom vred menijo, da bo imelo človeštvo od novih izumov vedno več koristi kakor škode«.

V tem primeru pa misilimo na atomsko orožje . . .

L. 1934. je smrt končala eno najplodnejših življenj. Pravi krivec njene bolezni je bil radij. »Njena bolezen je bila naglo potekajoča, z vročico združena perniciozna anemija«, ugotavlja doktor Tobé. »Kostni mozeg ni reagiral, najbrž zato ne, ker se je zaradi stalnega učinkovanja izžarevanja izpremenil«.

Med imeni največjih učenjakov bo v zgodovini znanosti vedno ostalo ime Marija Curie - Sklodowska.

Kaj jedo neomikana ljudstva?

Skrb za prehrano je pri naravnih, preprostih, necivilizirani ljudstvih glavna stran njih gospodarstva. Oblika prehranjevanja je tako tesno spojena z obstankom in načinom življenja takih ljudstev, da more nje prisilna sprememba povzročiti izumiranje celega rodu. To nam kaže primer afriških Bušmanov, ki jim prodiranje belcev v njih lovišča tako omejuje pridobivanje hrane z lovom in zbiranjem, da zaradi tega od lakote izumirajo. Podobno je z rodovi Ognjene zemlje in Veda na Cejlonu.

Na *najnižji topnji* glede prehrane so Pigmejci v osrednji Afriki, Bušmani, Andamanci, Veda, Senoi, Semang. Ti rodovi uživajo to, kar jim nudi narava, ne da bi njene plodove kaj predelovali; glavno hrano jim nudi lov, ribolov, nabiranje ličink in žuželk. To so odlični lovci, saj je lov edino opravilo moških. Ženske pa *zbirajo sadeže*, kopljejo z rovnico gomolje in korenine. Sladkor, ki ga zahteva obilno uživanje mesa, pa jim nudi med, ki ga jedo kar z voskom. Bušmani pomešajo z medom razpadajoči les, katerega celuloza pospešuje prebavo. Jedo tudi kambij mangovega drevesa.

Višja stopnja zbirnega gospodarstva je tista, na kateri jim služijo *drevesa* s svojimi sadeži kot glavni vir prehrane; to je zlasti sago — in kokosova palma, ki nudi Malajcem, Papuancem in Polinezijcem vse leto neizčrpno, enolično hrano, katero dopolnjujejo le z ribami. — Brazilski pragozd pa je pravi divji sadovnjak, kjer nešteto vrst dreves nudi živež in pijačo.

Ti preprosti rodovi pa poznajo tudi stud do nekaterih vrst živali, n. pr. rod Veda do netopirjev, šakalov itd.; nekatere strupene korenine pa na poseben način pripravljajo za uživanje.

Redki so rodovi, ki uživajo *zgolj mesno* ali *zgolj rastlinsko hrano*. Tako najsevernejši Eskimi v svoji ledeni zemlji pogrešajo skoro sleherno rastlinsko hrano. Ni pa upravičena trditev, da jedo Eskimi samo meso.

Jedila pripravljajo na *ognju;* drugi način je, da jih zakopljejo v zemljo; dalje jih tolčejo, mečkajo itd. Meso zavijejo v liste in ga peko v jamah, vdolbenih v zemljo in obteženih z razbeljenimi kamni. Kuhanje v vreli vodi je mnogim ljudstvom neznano. — Poznajo pa tudi *konserviranje*, ki ga n. pr. Andamanezi vrše v bambusovih škatlah. Mnoga ljudstva konservirajo meso v dimu.

Prof. Jolliot Curie pri delu.

Višji lovci

Usoda višjih lovcev pa je precej drugačna od življenja nižjih lovcev. Ugodejše razmere, živalsko bogastvo pokrajine jim nudi pogoje za razvoj višje kulture. Temu primerno se spreminja tudi raven njih prehrane. Tako je pri rodovih zapadne obale severne Amerike, pri Eskimih, severovzhodnih Azijcih itd. Napredek je viden zlasti v pripravljanju jedil: kuhanje je povsod udomačeno; poznajo juho z mesa morskega psa in tjulnja. Okus mesa si skušajo izboljšati z rastlinskimi in drugimi dodatki (jagode, kaviar . . .). Višji lovci in ribiči so tudi prisiljeni v letnem času, ko jim narava v obilju nudi vsega, skrbeti za zimo. Zato suše poleti ribe na zraku za zimsko zalogo in pripravljajo tudi ribje olje. V polarnih krajih pa puste, da meso zmrzne in ga pozimi jedo kar zmrznjenega ali staljenega.

Posebno vrsto gospodarstva goje višji lovci, ki so pripadniki *totemizma*, to je verskega naziranja, da ves rod izvira od nekih skupnih prednikov, bodisi živalskih, rastlinskih itd. Zato n. pr. take „svete" živali totemisti ne uživajo, pač pa jo zamenjavajo z drugim rodom za njegov totem.

Rastlinska hrana

v zbirnem gospodarstvu. Ženska, ki je v Avstraliji odrezala jams, ga je spet vtaknila v zemljo, da bi znova pognal korenine. Podobno so delali tudi drugod: sejali so semena in sadili sadike (jams, taro, kasave) in začelo se je smotrno *poljedelstvo*. Ženska je s tem postala začetnica rastlinogojstva in rovnica, pozneje motika je njeno orožje, s katero je sama obdelala polje. Na taki nižji stopnji poljedelske kulture si je ženska pridobila zaradi svojega gospodarskega pomena tudi pravno in družbeno prvenstvo v obliki *matriarhata* — materopravja, to je v taki obliki družbenega in družinskega življenja, kjer stopi moški docela v ozadje in se otroci imenujejo po materini družini.

S pričetki poljedelstva je uživanje mesne hrane stopilo v ozadje. V času motičnega gospodarstva so gojili mnogo več rastlin kot v dobi višje razvitega plužnega poljedelstva. Uporaba rastlinskih produktov v prehrani je v glavnem v vseh kulturah enaka, kar nam bo pokazal sledeči pregled.

Zmleta zrna skuhajo v pogačo ali pa jih opražijo na razbeljenih kamnih ali glinastih ploščah v preprost prvotni *„kruh"*. Ena najstarejših rastlin za tako uporabo je *oves*. — V Ameriki je *koruza* glavna kulturna rastlina, katere zrna pražijo, kuhajo ali — v stari Mehiki — z dodanim apnencem in vodo pripravijo na poseben način. Glavna koruzna jed je tu „tortilla". Iz Amerike je prišla koruza v vso vzhodno in južno Azijo, v območje Sredozemlja in Afriko. V južni Ameriki je doma maniokova korenina, iz katere Indijanke v tropičnih gozdovih odstranjujejo strupen sok; počiščeno gmoto posušejo na soncu ali ognju in zmeljejo v moko, iz katere pripravijo juho ali opraži-

(nadaljevanje na 9. strani)

★ *Hodil po zemlji sem naši...* ★

Koper = glava Istre

Preprosta ribiška barka je že vkrcala svoje potnike, večinoma same kmete in delavce, odrinila od pomola in že mirno drsi mimo svetilnika in narušenih valobranov proti istrski obali. Lahna sapica in neposredni vpliv morske vode prijetno hladita ozračje, ki je pred nekaj minutami bilo že skoro neznosno s svojo vročino in soparo. Pod zaslonom iz jadrovine napol dremljejo utrujeni ljudje. Mišičasti delavci, zagorele kmetice v črnih oblekah s svojimi jerbasi zelenjave in cinastimi posodami za mleko sključeno sede po podu in klopeh. Vse je tako mirno, nobene prenapetosti in kričanja ni, skoro vsi molče in premišljujejo o vsemogočem. In skoro bi rekel, da jim je videti na obrazu sled zadovoljstva, da se spet vračajo domov.

Barka drsi mimo Debelega rta. Na levi se prične odkrivati tipična istrska pokrajina, zelene gorice z vinogradi in sem ter tja posejanimi temnozelenimi cipresami, med katerimi samevajo pisano pobarvane niše. Na desni se širi sinja gladina morja, za ramj se izgubljajo kraške nabrežine. Miramarski grad je postal le še medel odsev v poletnj soparici, ki se dviga iznad morja. Osamljen galeb je preletel barko in se spustil v navpične strmine Debelega rta. Iz trepetajoče soparice nad morjem pa se vedno določneje prikazuje razjedena istrska obala. Na njenem skrajnem koncu je že videti stolp piranske cerkve, na drugem koncu pa se vedno bolj veča cerkvenj stolp v Kopru. Mesto je videti z morja kot majhen otoček, do zadnjega koščka kopnine posejan s hišami in drugimi zgradbami, ki se belijo v iskrečem se soncu. Vedno bolj se nam bliža, vedno razločnejši so obrisi in že lahko vidiš ljudi, ki stoje na pomolu in pričakujejo prihod barke.

Tu smo. Množica se usuje preko pomola in me potegne za seboj. Vsi hite na svoje domove, vsak ima kako novico ali kaj drugega, za kar je vredno, da se potrudi in pride čimprej do svojega doma. Kmalu se množica razgubi v ozkih mestnih ulicah in človeku se zdi, kakor da je le za trenutek vzvalovalo mirno in zasanjano življenje stariškega mesteca.

In v resnici je Koper zelo staro mesto, čigar pestra zgodovina je beležila nešteto dobrih in slabih let. Baje so ga ustanovili Argonavti na svojem dolgem potovanju. Grškj trgovci so ga nazivali Egida, v dobi Rimljanov, kj so si ga podvrgli, potem ko so premagali tamošnja domača ljudstva, se je imenoval Capris. To ime je imel tudi v času preseljevanja narodov in neka listina papeža Gregorija iz leta 599 ga imenuje Kozji otok — Insula Caprea. Na splošno pa so ga imenovali v orti dobi Capraria, iz česar je nastalo slovensko ime Koper. Sedanje italijansko ime je novejšega izvora in ga je dobil zaradi tega, ker je imel v njem svoj sedež posvetnj namestnik patrijarha, v katerega oblasti se je nahajala Istra, dokler ni prišla pod nadoblast Benečanov. Zato so ga nazivali Caput Istriae, Glava Istre, v italijanskem prevodu imena pa Capo d'Istria, ali enostavnejše Capodistria. Seveda so bili v starih časih Koprčani na ta naslov zelo ponosni in so menili, da jim že ime daje pravico, da zavladajo nad ostalimi istrskimi mesti. Poizkusili so pri Poreču, toda ni jim uspelo, pač pa so s tem dali Benečanom povod, da so se vmešali med oba prepirljivca in začeli polagoma sami uveljavljati svojo oblast v zapadnj Istri. Že v letu 932 so morali pričeti plačevati Benečanom davek, da so smelj lahko svobodno trgovati. Leta 1278 je zasedel Koper goriški grof Albert, toda Koprčani so se podali Benečanom, ki pa so še istega leta odstavilj dotedanje domače oblasti in je od tega leta skozi petsto let načeloval Kopru vedno kak benečanski plemič. Seveda je to Koprčane silno dražilo in so se nekajkrat brezuspešno uprli. Toda benečanski vpliv je bil že tako močan, da so morali mirno prenašati benečansko nadoblast, ki jim je bila v večnih sporih s Tržačani včasih tudi dobrodošla. Politično je spadala Istra s Koprom vred do leta 1208 h Koroški, katere grofje so jo dajali v upravo navadno svojemu drugorojenemu sinu, ki je stoloval v Kopru. Po tem letu je prišla pod oblast patrijarhov iz Ogleja, sčasoma pa so si ves zapadni del prilastili Benečani, pod katerimi je ostala do propada beneške republike za časa Napoleona. Ko je Napoleon zasedel Benetke, je pozval Istrane, naj priznajo novi red. Poročani, Piranci in Rovinjčani so napravili revolucijo in samostojno ljudstvo (1016 rodbin) si je izvolilo osemnajst starešin, ki naj bi vladale v njih imenu. Koprčani so se uprli plemičem, tekla je kri in bilo je celo nekaj mrtvih. Leta 1805. je postal sedež začasne Francoske vlade za Istro, 12. septembra 1813. pa ga je vzel Francozom tržaški poveljnik Lazarič. S tem je pripadel Avstriji in ostal pod njo do konca prve svetovne vojne.

Koper in Trst

V drugi polovici srednjega veka je uspešno tekmoval s Trstom in bil trgovsko celo nekaj časa pomembnejši, ker se je trgovina iz Kranjske večinoma usmerjala v Koper, zaradi česar je nastala celo vojna med Tržačani in Benečani. Ohranjenih je še nekaj šaljivih prigodb iz te dobe cema. Baje so nekoč Koprčanj porezali Tržačanom trte in ko je zaradi tega nastala majhna vojska, so Koprčani in Miljčani ponoči zasadili v Žaveljsko močvirje vse polno osmukanega trsja, ki je bilo od daleč videti kot cel gozd sulic. Ko so zjutraj Tržačani to videli, so mislili, da se je tam zbrala ogromna vojska suličarjev in so se urno pognali v beg, še preden je sploh prišlo do boja.

Kot večina istrskih mest, je tudi Koper ob času preseljevanja narodov imel svoje romansko prebivalstvo, iz katerega je pozneje nastalo italijansko. Njegova neposredna okolica pa je bila že nekaj stoletij po naši naselitvj čisto slovenska. Kot druga srednjeveška mesta, je bil tudi Koper močno utrjen; še sedaj je videti ostanke mestnega obzidja, ki je nekoč bilo dvojno in imelo dvanajst vrat, od katerih so ohranjena sedaj samo še ena. To so nekdanja glavna vrata. Ker so baje tudj okoliškj Slovenci

Mrko zre na popotnika napol počrnelo zidovje mestne palače . . .

sodelovali pri nekem napadu na Koper v letu 1348, so morali pozneje vedno ob vsakem prihodu v mesto pri teh vratih odložiti svoje orožje. Koprčani so se jih tem bolj bali, ker so jim bilj često nerazumljivi, predvsem v verskih obredih, ki so jih s papeževim dovoljenjem opravljali v svojem domačem jeziku iz knjig, pisanih v glagolici.

Kako močno je bila ukoreninjena raba tega jezika nam priča dejstvo, da so celo frančiškani po poročilu škofa Zena iz leta 1660 brali v svoji cerkvi v Kopru vsako jutro mašo v slovanskem glagolskem jeziku. Vendar pa je bila glagolica že od šestnajstega stoletja dalje predmet stalnih napadov in z različnimi spletkami je uspelo, da so jo koncem preteklega stoletja popolnoma zatrli, dasi je še živo ostala v spominu med ljudstvom. Pisane glagolske spomenike najdemo po vsej Istri. V cerkvi sv. Ivana v Predloki pri Kopru se nahaja vklesan tale napis: »1461. Va vrime poštovanoga oca i gospodina Antona Gopa, biskupa i kneza tržaškoga, i gospodina pre Mihela, plovana te cerkve, i pre Pavla, nega Vikarina, i konesťabla (ključarja) Lukeža iz Podpeča i Tonca Bridna i pročih deželan stoj fare. Mojstri Jakše i Benko iz Sučrge. Jezus vsim pomagaj. Aimin«. Seveda pa nj to edini glagolski spomenik in jih imamo ohranjenih še zelo mnogo. Eden se je celo nahajal na Contijevj palači v Trstu, pa so ga fašisti razbili in uničili. Neki drugi Koprski škof pa je poročal, da slovensko ljudstvo v okolici moli izključno v slovenskem in ne v latinskem jeziku, kar vse dopušča zato, da zadosti »barbarstvu« teh ljudi, ki bi drugače sploh ne vzdrževali duhovnikov, a so vendar dobri in pošteni kristjani.

Novi časi

Že v letu 1622 so imelj v Kopru domačo tiskarno, nekaj let pozneje pa tudi gledališče. Tu se je rodil slavnj slikar Carpaccio, nekaj let pred njim, leta 1489 pa se je rodil v Kopru Peter Pavel Vergerij, ki je bil dvakrat papežev nuncij in od leta 1536—1549 tudi koprski škof. Skupaj s tržaškim škofom Bonomom je imel velike zasluge pri Trubarjevem slovstvenem delu in obilo pripomogel, da se je pričela tiskati prva slovenska knjiga.

Danes je mesto le senca nekdanjega bogastva, slave in razkošja. Mrko zre na popotnika napol počrnelo zidovje mestne palače na glavnem trgu, kjer so včasih prirejali veselice, na katerih so koprski plemiči in gizdalini tekmovali v eleganci in modi celo s Parižani. Večino sijajnega mestnega okrasja so že pred prvo svetovno vojno pokupili Angleži in ga odpeljali v angleške javne in privatne zbirke, stara nasprotja med Koprčanj in Tržačani so se ublažila in mestece je postalo polpozabljeno obalno naselje spadajoče v isto vrsto, kot vsa druga mesteca ob obali: Izola, Piran, Portorož , Umag, Poreč, Rovinj itd.

Tisočletja zgodovine, krvavih vojn in kug so šla preko mesteca, ki je doživelo mnogo, mnogo več, kot bi mu človek glede na njegovo sedanjo majhnost mogel pripisati. Inskozi vsa ta stoletja je tudi Koper stopil na prag nove dobe. Danes se mestno prebivalstvo trudi skupno s slovenskimi okoličani, da po svojih najboljših močeh prispeva k izgraditvi ljudske oblasti. Materialno v vojni ni sicer mnogo trpelo, toda vkljub temu je še vedno neštevilno nalog, ki jih je treba izvršiti.

»Kako se imate?« sem pobaral neko kmetico. Zagorel obraz se ji je raztegnil v nasmeh in odvrnila mi je: »O, dobro. Ne živimo v izobilju, ni toliko, da bi si vsak lahko privoščil česar koli, toda za vse je. Razdelili smo zemljo, okrog dvesto hektarov so jo dobili oni, katerim pripada; v vojni poškodovana poslopja so skoro popolnoma obnovljena . . .«

In temu je res tako. Življenje v Kopru in v Koprščini se le lepo razvija, organizacijo zadružnega življenja je v polnem teku. Zemlja pripada onim, ki jo obdelujejo, ribičj niso več predmet izkoriščanja. Svoj plen oddajajo takoj v tovarno in deloma tudi na prosti trg, isto velja tudi za sadjarstvo in povrtninarstvo. V preteklj ostri zimi so sicer oljke precej trpele in bo verjetno treba obnoviti precej nasadov, toda škoda je manjša, kot pa se je prvotno predvidevalo. Kmetijski odsek sedaj pridno študira, katere so najodpornejše in za Koprščino najprimernejše vrste oljk. Pričeli so tudi s popravili glavne ceste, ki vodi v Pulj in katero so zavezniška vozila krepko razdejala. V splošnem je treba reči, da so bili na vseh področjih doseženi lepj uspehi, ki so v interesu delovnega ljudstva, kateremu edinole služijo.

-melj

SPOMIN NA STARO SLAVO

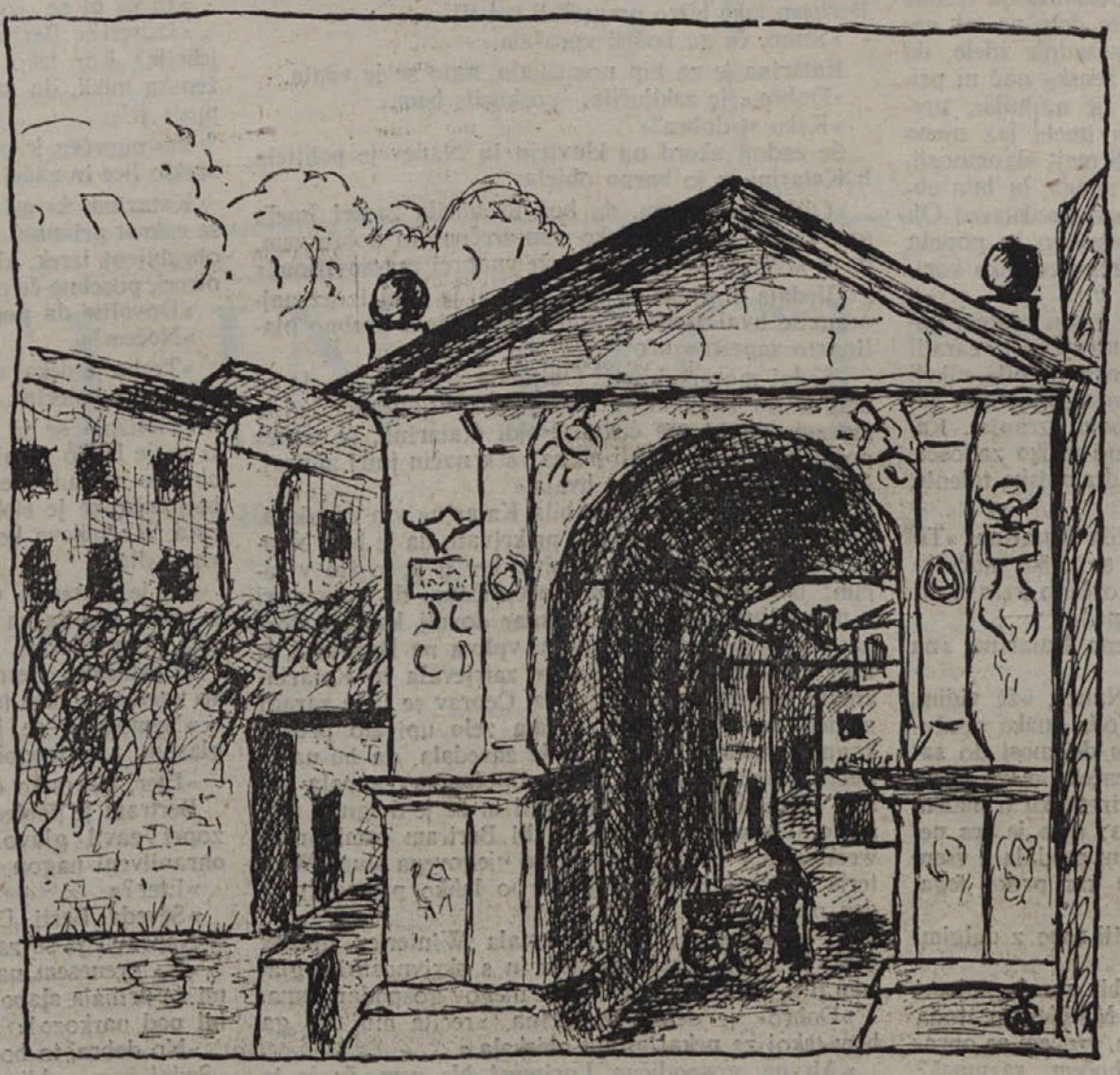

Okoliški Slovenci so morali vedno ob vsakem prihodu v mesto pri teh vratih odložiti svoje orožje . . .

Kaj jedo neomikana ljudstva

(nadaljevanje z 8. strani)

jo v pogačo. *Fižol* je prastara rastlina v južni Ameriki, saj so ga našli v peruanskih grobovih. Različne stročnice so pogosta hrana v raznih delih Azije in Afrike.

V Južnem morju gojijo zlasti taro, jams, sago, pandanus palmo in kokosovo *palmo*. Prve tri rastline so važne tudi v južni Aziji, taro in jams v Afriki in Ameriki. Taro, jams in kokosov oreh uživajo v razdrobljenem stanju, toda redko brez kakega dodatka. Sago je kašnata rastlina; iz razrezanih stebel dobivajo moko, iz katere narede z vodo klejasto gmoto. Iz pandanusovega sadu, ki ga kuhanega na soncu posuše, narede pogačo, dišečo po medenjakih in ga uživajo v konservah. Ponekod obdajo pogačo z listjem in jo s kokosovimi nitmi povežejo.

Azijska poljedelska ljudstva uživajo tudi *žitarice*. Na prvem mestu med njimi je *proso*, ki ga poznajo v severni Kitajski, srednji Aziji, severni Sovjetski zvezi. Java se imenuje „prosena dežela". Podobne važnosti je za prednjo Azijo *ajda*, od koder so jo prenesli v srednjem veku v Evropo. Ljudstva, ki goje oves, ječmen in riž, pa moramo šteti že med višje omikana ljudstva. Iz ovsa in ječmena delajo Laponci in nekatera severna ljudstva pogačo. Iz vseh kašnatih rastlin delajo jedila, ki jim pridajo še drugih živil; n. pr. zamorci jedo proseno kašo z juho iz mesa, rib, žuželk in zelenjave. Poleg glavne jedi uživajo povsod še stranske: banane, krompir, omako iz listja tare itd.

Poljedelska ljudstva pogosto uporabljajo *vrenje* za pripravljanje živil. Zlasti v južnem morju delajo na ta način konserve. Na Samoji v ta namen zavijejo banane in kruhovčev plod v bananine liste in jih obteže s kamni. Tako se sadje ohrani nekaj tednov, nakar zavre in je imenitno živilo, dokler ostane v zemlji.

GOSPA Z NAGELJNI

ROMAN CRONINA

15

Ugledna, pet in trideset let stara lastnica prodajalne umetniških starin ,Katarina Lorimer, je na neki dražbi kupila Holbeinovo miniaturo njegove slike »Gospa z nageljni«. Nameravala jo je prodati v Ameriko in z dobičkom opomoči svojemu omajanemu gmotnemu položaju. Doma iz skromne družine je Katarina pričela svojo kariero kot tipkarica, a s svojo voljo in sposobnostjo je dospela do lastnega podjetja. Skrbela je z vso nežnostjo za osirotelo nečakinjo Nancy, gledališko igralko, ki se je pred kratkim zaročila z Američanom Chrisom Maddenom, do katerega Katarina spočetka ni imela zaupanja, a pozneje ji je čedalje bolj ugajal.

Nancy se ravnokar vrača z gostovanja v Manchestru, kjer je gledališka predstava doživela neuspeh.

Vendar pa ji je pred prihodom v London le uspelo, da se obvlada. Imela je navado reči, da bi ju lahko razrezali na koščke, ne da bi dala slutiti, kaj se v njej dogaja. Napudrala si je lica, ki so nosila sledove dolgega potovanja in morda tudi kake prikrite solze. V trenutku, ko je dospela, je zasnovala presenetljiv odrski učinek. Vrgla se je v naročje Katarini, ki jo je čakala za prvi zajtrk.

«Draga Katarina!» je vzkliknila, kot da se nista videli že dolga leta. Položila je svoje lice na njeno, podložila blazino in se naslonila poleg nje na divanu.

«Potovanje na sever je bilo grozno!»

Katarina je pomaknila čajnik bliže.

«Zajtrkuj sedaj. Potem mi boš povedala.»

«Draga!»

Nancy je naredila teatralno kretnjo. «Nemogoče mi je napraviti grižljaj. Silno sem potrta.»

«Nič, prav nič! Samo majhen omlet, ali nekaj podobnega... Ah, pozabila sem, malo pečenke in pomarančnega soka!»

Kot pravo komedijantko jo je veselilo igrati zdaj vlogo usodne ženske, zdaj razvajene deklice.

«Povem ti, da sem hodila okoli kot blazna!»

«Si že videla Chrisa?»

«Da. bil je silno ljubezniv, idealen naravnost! Prišel je pome na postajo in me spremil domov. Toda jaz sem hotela videti tebe, samo tebe!»

«V redu,» je dejala Katarina pomirjena. Nalila ji je čaja in ji postregla s sladkorjem in smetano.

«Pričakovala sem, da boš prišla. Toda ali se izplača, da si zaradi te drame toliko beliš glavo?»

«Drame?» se je namrdnila Nancy. «Če bi to bila vsaj neka drama! Morda bi se bilo dalo napraviti kaj dobrega, da ni bilo Renton, te obžalovanja vredne Renton, ki je vse uničila! Ona je to delo na tak način razmrcvarila, da se ti je navsezadnje zdelo, da stojiš pred odrtim ovnom! Od te ženske pač ni pričakovati ničesar dobrega! In kar je najhujše, prestara je. Ah Katarina, če bi bila imela jaz njeno vlogo! Samo s svojo osebo, oprosti moji skromnosti, bi bila rešila to delo! In če ne drugega, bi bila obdržala na površju tisto edino ubogo predstavo! Oh Katarina! In jaz sem si obetela resničen in popoln uspeh v Londonu! To bi v tem trenutku tako koristilo moji karijeri!»

Kot da jo je prevzel obup, je v enem samem požirku izpila skodelico čaja. Kljub utrujenosti zaradi napornega nočnega potovanja, Nancy ni bila nikoli tako ljubka kot to jutro, ko se je vdajala svojim občutkom, deloma odkritosrčnim, deloma igranim. Katarina si je mislila, da Nancy občuti veliko zadoščenje, ko sama sebi dokazuje svoje dramatske talente, in to ji ni baš slabo uspevalo!

»Žalostno je,« je slednjič zaključila Katarina. »Toda ali je to vse skupaj vredno, da se toliko mučiš?«

»Če je vredno?« Nancy se je ogorčeno vzravnala. »Kakšno neumno vprašanje, Katarina!«

»Mislila sem,« je dejala zamišljeno Katarina, »na našega prijatelja Maddena.«

»Draga moja,« se je protivila Nancy, »že vidim, na kaj misliš Obožujem Chrisa! Toda enako obožujem gledališče. Kot umetnica imam dolžnost do same sebe. Ti veš, kako sem sijajno začela in kako sem se hitro uveljavila. In v najlepšem trenutku ti padem v to past. Neuspeh je bil zaslužen; delo je res neumno, toda jaz sem se mu kljub temu predala z vsem svojim navdušenjem in ne morem kar preko tega. To bi bilo izpod moje časti.«

Skočila je pokonci in začela meriti sobo z dolgimi koraki

»Ne, predraga Katarina! To bi bil popoln polom! Odločena sem, da se poročim z Maddenom, toda prej moram doseči svoj veliki uspeh. Hočem se opravičiti naprav sami sebi! Uspeh hočem, razumeš? Uspeh!«

»Hm, vidim,« je dejala Katarina.

Nastal je molk. Nancy je nehala hoditi gor in dol po sobi Njen obraz se je naenkrat spremenil in zadobil proseč izraz.

»Samo na en način mi lahko pomagaš,« je začela in obstala pred Katarino v drži, ki je spominjala na Duse, Ellen Terry in Saro Bernhardt obenem. »Ti mi moraš pomagati.«

»Jaz? Kako vendar Nancy?«

»Ne glej me, kot da sem nora, draga, saj dobro veš, kaj mislim.«

»Ti bi rada vlogo v kakem novem delu?«

»Prav tako.«

Nancy se je spustila na stol pred klavirjem in ubrala slovesen akord.

»V tem hipu, Katarina, imaš možnost, da napraviš mnogo zame... Tvoj čar je ogromen. , Da, da, verjemi, ti delaš z ljudmi, kar hočeš. Vsi te poslušajo. Na primer... Sam Bertram.«

»In zakaj prav Bertram?«

»Ker...« Nancy je ubrala nov akord, »ker — če še ne veš — potuje v kratkem v New-York s svojim novim delom »Dilema«. Ni še zbral svoje družbe in v tem delu bi bila neka vloga zelo primerna zame«.

»Toda Nancy, to je vendar nemogoče!« je živahno odvrnila Katarina, »ne morem ga zaprositi za tako uslugo!«

»Ti moraš, draga,« je dejala Nancy ter krepko pritisnila pedal na klavirju. «Ti moraš, če mi nočeš pokvariti življenja in me pahniti v nesrečo.«

»Ne, nikar!« se je protivila Katarina.

»Moraš to storiti!« je ponovila Nancy. »V Dilemi« je neka vloga, ki se zdi kot nalašč napisana zame. Ni velika vloga, toda je taka, kot jo jaz potrebujem. Če jo dobim, bom zbudila mrtve z njo! Toda vse to še ni nič. Predvsem bi imela možnost, da potujem s teboj v Ameriko. Hotela bi spremljati Chrisa. Njegovi posli ga kličejo, odločil se je, da me povede s seboj in da se tam poročiva. Vidiš, kako bi se vse lepo strinjalo, če bi ti uspelo, da me priključiš k Bertramovemu gostovanju. Vkrcali bi se lepo vsi trije in napravili krasno potovanje!«

Katarina jo je prodirajoče gledala. Obdal jo je občutek presenečenja, pomešanega z nezaupanjem ob misli, da jo ta njena vražja nečakinja, tako čudovito prekanjena in nedolžna obenem, kot po navadi vodi za nos. Kljub temu jo je to zabavalo.

»Zdi se mi, da si ti že zdavnaj skrbno premislila vso to stvar?«

»Naravno, draga.«

»Toda iz ničesar se ne da sklepati, da se bo dal Bertram tako hitro prepričati kot ti!«

»Samo, če ga boš ti vprašala.«

Katarina je za hip pomišljala, nato se je vdala.

»Dobro,« je zaključila, »poskusila bom.«

»Kako si dobra!«

Še zadnji akord na klavirju in Nancy je pohitela h Katarini in jo burno objela.

»Oh! Vedela sem, da boš to storila zame! Imela sem zaupanje vate. Kako sem srečna! In dobro vem, da je stvar, ki se je ti lotiš, že vnaprej zagotovljena!«

Gledala je Katarino in v očeh ji je sijal izraz najnežnejše hvaležnosti. Nato je pogledala drobno platinasto zapestno uro:

»Sedaj moram hiteti! Obljubila sem Chrisu, da se dobiva ob enajstih. Vedno je tako ljubezniv in ne maram, da bi me čakal. Pojdi Katarina, še danes pojdi h Bertramu! Ali pa na vsak način jutri zjutraj. Zdravo! In še tišočkrat hvala.«

Ko je Nancy odšla, je bila Katarina vsa zmedena. Od ene strani si ni mogla prikrivati, da je bila Nancy do nje tako zelo ljubezniva, ker ji je to šlo v račun; istočasno pa je bila prepričana, da v primeri z njeno ljubeznijo ne bo nikdar dovolj, karkoli stori zanjo. Da je ona imela nekaj vpliva na Bertrama, je bilo tudi res. Kot je Nancy zatrjevala bi Katarini kmalu uspelo, da ga prepriča. Čeprav se ji je zaradi njenega samostojnega značaja zelo upiralo prositi koga za uslugo, vendar se je zavedala, da bo na ta način osrečila Nancy, ki je popolnoma zaupala vanjo. Njen obraz se je razjasnil in že je dvignila slušalko. Dvomila je sicer, da bi Bertram ostal preko week-enda v Londonu, toda od njegovega sluge Winterja bo vsaj zvedela, kje ga bo lahko prihodnji teden našla.

In slušalka je takoj spoznala Winterjev globok glas. Z nekim obotavljanjem in s skrivnostnim glasom ji je Winter povedal, da je njegov gospodar doma.

»Dobro« je dejala Katarina, »recite mu, da ga bom takoj za nekaj minut obiskala.«

»Ah ne, gospodična Lorimer! Ne vem, če je to mogoče!«

»Zakaj vendar ne? Saj menda ne bo ves dan zaposlen!«

Žal mi je, gospodična Lorimer, toda bolan je.«

»Bolan?«

Winterjev glas je bil zaskrbljen.

»Kaj mu je vendar?«

Po skrivnostnem molku je povzel z veličastno obzirnostjo:

Če gospodična Lorimer želi vedeti, gospoda boli zob.

Tolika je bila slovesnost v tej novici, da se je Katarina komaj zadržala, da ni bruhnila v smeh. Da bi ne užalila Winterjeve občutljivosti, je takoj spustila slušalko. Vztrajala je v svojem namenu, da obišče Bertrama. Če naj že stori uslugo Nancy, je bolje, da to stori takoj. Okoli tretje ure je mislila, da Bertrama njegova čeljust ne moti več toliko in napotila se je proti *Portman Squaru*. Na številki 16 je pozvonila in Winter sam, visok, suh in dostojanstven se je pojavil pred njo.

»Zelo mi je žal, gospodična Lorimer,« je začel.

Katarina je takoj opazila, da ubogi Winter ni vedel, ali bi jo pustil vstopiti ali ne. Prej kot se je on odločil, je že bila v veži in se mu pomirjevalno nasmehnila.

»Dobro, Winter, poznam pot.«

Pred očmi zmedenega sluge je vstopila v urad, kjer je računala, da bo kot po navadi našla Bertrama.

Bertram v resnici ni bil razpoložen za delo. Zavit v domačo haljo in z glavo zadelano v škotski šal, je sedel na stolu poleg kamina, živa slika človeške revščine in trpljenja.

»Torej Berti,« ga je poklicala Katarina, »ali je res tako hudo?«

»Huje kot si predstavljate,« je zagodrnjal Bertram. Čez nekaj časa je naporno obrnil glavo in jo pogledal z motnim očesom. »Kaj vraga hočete od mene?«

Bil je tako smešen in neroden s svojim nabreklim licem, da je Katarina, čeprav se ji je smilil, komaj zadržala smeh. V hitrici je razlagala:

»Za minuto sem prišla tukaj mimo in srečna bi bila, če vam lahko kaj pomagam.«

»Vi mi ne morete nič pomagati,« je žalostno zagodrnjal. »Nočem, da me kdo moti in to sem že povedal Winterju.«

»Winter ne more nič za to. Poslušajte Berti...«

»Nočem vas poslušati. Bolijo me zobje, grozno me bolijo. V tem hipu se mi niti ne sanja, da bi kupoval starine.«

»Saj vam nočem ničesar prodati.«

»Za nič niste prišli, posebno v nedeljo. Pojdite Katarina, prosim vas.«

»Ne, ne grem,« je odločno rekla in se približala za korak. »Ne morem vas gledati, da tako trpite. Ste bili pri zobozdravniku?«

»Sovražim zobozdravnike!« Še nikdar nisem bil pri nobenem. Sovražim cel svet...« Zaječal je pod novim napadom in se zvrnil v naslanjač. »Tvor v ustih, nič se ne vidi, nič se ne da pomagati.«

»In če bi se izdrl zob?«

»Izdreti?« Bertram se je zdrznil. »Izdreti brez injekcije? Kar tako na živem? Ste morda nora? Ta ženska misli, da sem jaz iz železa! Veliki Bog, odpusti ji!«

Ves ogorčen je obrnil Katarini hrbet, si podprl nabrekło lice in začel polglasno ječati.

Katarina, ki ga je zaskrbljeno gledala, je morala še enkrat priznati, da je vendar resničen stari, čeprav obrabljeni izrek, ki pravi, da se možje ponašajo kot otroci, posebno če ni nobene ženske, ki bi pazila nanje.

»Dovolite da pogledam, Berti.«

»Nočem!«

»Treba je nekaj ukreniti. Smešno je, da si tako podaljšujete bolečine.«

Približala se je za korak. Bertramovo oko, tisto, ki se je lahko gibalo na zateklem obrazu, se je divje obrnilo vstran. Ves zvit v klopčič kot psiček, ki se boji biča, se je stokajoč predal svoji usodi in odprl usta. Kočnikova korenika je delala temen madež na vneti dlesni.

Ko je Katarina ugotovila vzrok tolikega trpljenja, je zopet stopila na svoje mesto pred kaminom in začela premišljevati.

»Poslušajte, Berti! Blazno je puščati vso stvar tako vnemar. Treba takoj izdreti zob.«

»Nemogoče se je protivil Bertram z jokajočim glasom. »Ni mogoče narediti injekcije.«

»Eter, je kratko odvrnila Katarina.

Bertram je pobledel pod šalom, v katerega si je bil zopet zavil glavo. Pomagal mu je samo njegov ohranitveni nagon.

»Eter?«

»Seveda, Berti. Dali vam bomo narkozo.«

Napravil je še zadnji poskus odpora.

»Ne prenesem narkoze. Samo če pomislim nanjo, mi že prihaja slabo. Nikdar v svojem življenju nisem bil pod narkozo!«

»No dobro, to bo prvič,« je dejala strogo Katarina. »Sedaj bom poklicala zdravnika Blakeja in on vam bo z enim samim prijemom izdrl ta nesrečni zob.«

L. Lagin: *Fantastičen roman*

PATENT A V

PRVO POGLAVJE,
ki podaja nekaj uvodnih pojasnil

Moja pisalna miza stoji tik okna. Pišem in vidim na križišču, na oglu Blagoveščenske ulice, nekaj mimoidočih, ki berejo na sivem lesenem plotu nalepljeni časopis. Dalje, na ozadju mračnega zimskega neba štrle kvišku nove, iz opeke zidane, a še ne obmetane hiše Velike Sadove. Po pločnikih ulice redkoma pride mimo kakšen pešec z neslišnim korakom in dvignjenim ovratnikom pred mrazom. Docela redko zaropota avto, nakar nastane zopet tišina. Leno naletava suh snežek.

Toda če se le zamislim, znova vidim vroče ulice daljnega Bakbuka, rešetaste mostove in nepregledne kole za privezovanje ladij mesta Velikih Žab — glavnega trgovskega pristanišča in prestolnice Aržantejske republike. Zopet gredo mimo mene junaki moje povesti. Nekatere med njimi ljubim, drugih ne ljubim samo, marveč jih tudi čislam, tretje zaničujem, a nekatere sovražim. Toda o vseh bom napisal resnico in samo resnico.

Bralci naj mi ne zamerijo, ako zamolčim ime in poklic človeka, ki me je seznanil s podrobnostmi čudovitih prigod doktorja Popfa in njegove iznajdbe. Nimam pravice tvegati usodo pogumnega in nesebičnega človeka.

Z objavo rokopisa sem si za vselej zaprl pot v Aržantejo. Tamošnje vojno ministrstvo, da ne govorim o Primu Padreleju in nekaterih drugih zelo vplivnih osebah, bo seveda vse ukrenilo, da me ne puste tja. Prav mogoče je, da utegnejo priti nekaterim na um še bolj agresivne misli proti avtorju pričujoče povesti. Ali jaz vem, kaj delam.

DRUGO POGLAVJE:
doktor Stifen Popf pride v Bakbuk

Nekaj besed o vremenu, ki je bilo v Bakbuku tistega dne. Pozneje, spričo okolnosti, ki bo o njih dalje slišal bralec, je marsikdo poskušal najti v tem vremenu grozeča znamenja, ki so prerokovala vse, kar se je zgodilo v tem mestu nekaj mesecev zatem.

In resnično, tri dni in tri noči pred prihodom zakonske dvojice Popfovih je lil dež ko iz škafa. Potem je dež prenehal, toda nebo je bilo še vedno pokrito z gostimi nizkimi oblaki, ki so trdno prirastli k mračnemu obzorju kakor za vekomaj. Redkoma se je slišalo grmenje, medla bliskavica je vzplamtevala na zahodnem koncu mesta. Bilo je soparno kakor v pralnici.

Toda povzročitelji praznovernega in neiskrenega klepetanja o teh neumnih napovedih pozabljajo, da je natanko ob šestih zvečer nepričakovano zapihal vetrič in so se oblaki začeli naglo razhajati. Oranžni potoki sončnih žarkov so se usuli na Bakbuk in na ozadju plamenečega zahoda je zamigljal obris brzovlaka, ki je bil videti kakor stružena igračka. Z njim sta se pripeljala Stifen in Berenika Popf. V mestu je postalo svetlo, sveže in praznično.

Kakih petnajst minut pozneje je privozil k zaprti vili pokojnega doktorja Prada zaprt avtotaksi. Iz njega sta stopila čokat moški v starosti dva in trideset let v sivem, na tilnik potisnjenem klobuku in vitka, bujnolasa brinetka z ljubkim, ali neznatnim obrazom. Na videz bi ji bilo mogoče prisoditi največ dva in dvajset let, čeprav je bila v šest in dvajsetem letu. Moški je plačeval voznika, ki mu je pomagal nesti v vilo nekaj obsežnih, a nelepih kovčegov, Nato je pridvignil klobuk in s šaljivo, pretirano vljudnostjo ponudil roko svoji dami ter z očitnim junačenjem rekel:

— Prosim vas, gospa, da vstopite v svoj nebotičnik.

Bodisi da gospa ni razumela šale, bodisi da ni bila razpoložena za šaljiv razgovor, no namesto odgovora je samo vzdihnila.

— Ne bo napačno, stara, — je nadaljeval njen sopotnik, ne da bi obupaval, — imenitna bajta, in tudi sosedje niso videti napačni.

Iz teh besed je bralec lahko ugotovil, da je bila ta dvojica zakonski par. Na to docela pravilno misel je prišla tudi žena lekarnarja Bambolija. Lekarna je bila prav nasproti hiše pokojnega Prada.

Madam Bamboli je že nekaj časa z zanimanjem opazovala, kako sta si nova stanovalca te hiše ogledovala njeno zunanjost, nato je poklicala svojega življenjskega druga, ki se je sukal za prodajalnim pultom:

— Poglej no semkaj, Morg, naposled sta 'e prišla, — je izpregovorila čez nekaj trenutkov in dodala z očitno grajo: — Nikoli ne bi bila mislila, da se dame iz prestolnice tako nosijo.

Gospod Morg Bamboli, ki mu je njegov položaj nalagal solidnost in temeljitost, ni takoj odgovoril, potem pa je rekel tehtno:

— On pa, moram reči, je prej podoben težaku kakor doktorju.

Zakonca sta se z zadoščenjem zasmejala

Vendar pa bi bilo zgrešeno, ako bi spričo njunih zaključkov sklepali, da sta zakonca Bambolijeva morda sovražna novim sosedom.

Lekarnarjeva žena bi bila, seveda, veliko rajši videla, ako bi bila žena doktorja Popfa starejša in kako naj se milo izrazimo, vsaj za spoznanje manj lepa, gospod Bamboli pa je bil od nekdaj nevoščljiv srečnim imetnikom doktorske diplome. Ko sta pa gospod in gospa Bamboli zadostila tem svojim občutkom, sta soglašala, da sta doktor in njegova žena očividno docela dostojna človeka.

Med obravnavanjem tega odgovornega zaključka sta se nekajkrat sklonila iz odprtega okna lekarne, in doktor Popf ju je opazil. Doktorju se je zdelo umestno, sneti klobuk, in tako se je izvršil prvi pozdrav med sosedi, ki jih je ločila ulica.

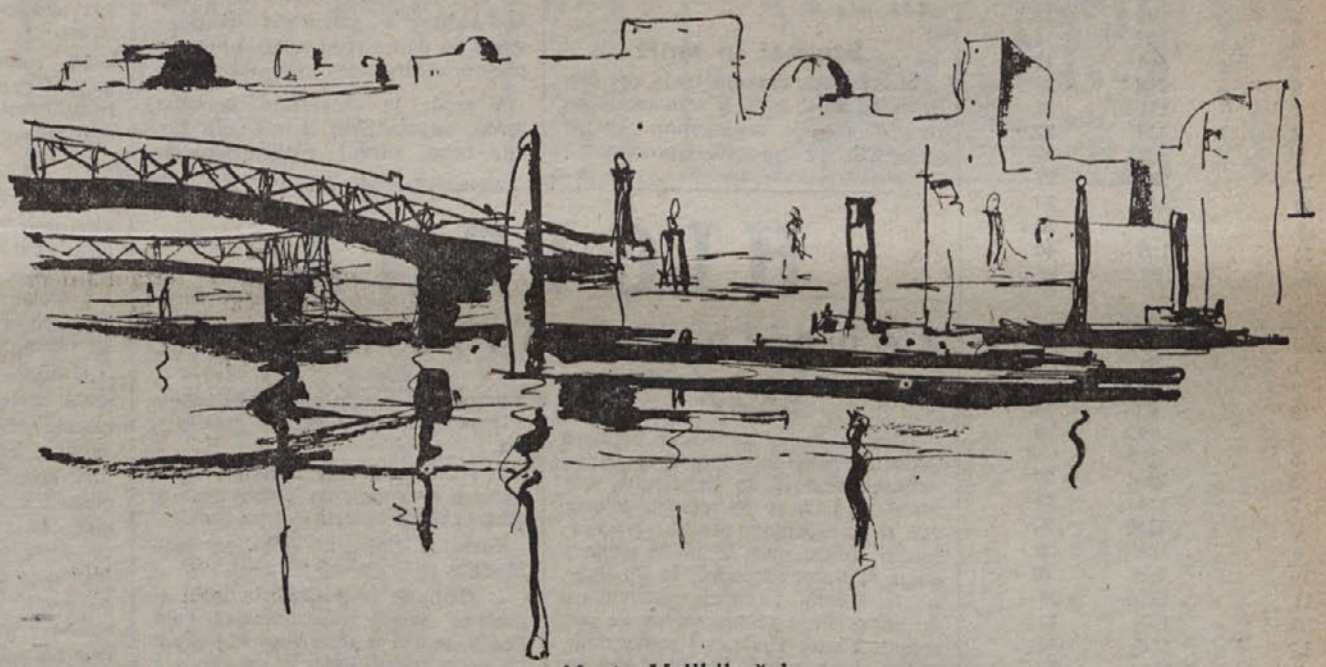

Mesto Velikih žab

ALEKSEJ TOLSTOJ

MATI IN HČI

NOVELA

(Nadaljevanje)

Stričko, on si je obril brke in brado, a samo jaz ga lahko spoznam.

Kmalu potem sta se major in Valja odpeljala tja, kjer so popravljali cesto, minirano po Nemcih. Valja je stoje na odprtem vozu napeto gledala naprej. Nenadoma dvigne roko, se obrne in — zašepeta — majorju:

— Tukaj . . . Nek sključen človek, bel od prahu, glavo zavito v robec, z razkoračenimi nogami, ovitimi v cunje, je žal in njegov kratkonosi obrit obraz se mu je skremžil, kot da je pogledal v svetlobo.

— On je, vzklikne Valja in pokaže nanj s prstom.

— Za kaj gre? — vpraša zamolklo človek majorja, ki se mu približa. — Mojo legitimacijo? Prosim . . . Vse je v redu . . . — In ko je ošinil z ostrim pogledom deklico poleg majorja, se je sklonil in zopet začel tolči kamen.

Listajoč po potnem listu, vpraša major:

— Priimek Pavlov, Aleksej Demjanovič, rojen 13. leta? (Hladna Valjina roka ga prime za roko in stisne).

— Tako, Pavlov Aleksej Demjanovič. — odgovori človek, ne da bi dvignil glave. — Toda za kaj gre?

— Zato, da so ti ta potni list izdali Nemci . . .

Človek je nalahno zamahnil z glavo in se nasmehnil.

— Ne prenaglite se, tovariš. Potni list mi je izdala smolenska milica, jaz sem begunec iz Smolenska. Invalid iz domovinske vojne. — To je pasje življenje . . . Tolči kamen, a nimaš kaj jesti. Kri sem prelival za Sovjetsko oblast, pa glej kaj ti pravijo: Nemški potni list . . . Major je dotlej molčal, toda ko je začel oni jokati, je potegnil samokres:

— Vstani! Človek je vstal proti volji in besno od vrgel kladivo. — Roke kvišku! . . . (Major mu preriplje žepe). Hajd naprej.

Mihej ni dolgo ugovarjal — priče so ga takoj spoznale. Tedaj je pričel pripovedovati:

— Ne prikrivam, Nemce sem dočakal z radostjo, težko mi je bilo pod sovjetsko oblastjo. Veroval sem, da bom pod Nemci živel. Razumete li, živel! Toda oni so me prevarali, prosim vas, da mi omogočite, da o tem govorim preko radia vsem in vsakemu . . . Z voljo, z voljo sem delal najprej pri njih, kako naj rečem, kot umetnik . . . Bilo je zanimivo izvleči iz trdoglavega kmeta, kaj pravzaprav misli . . . Ne veruje, se otepa, a jaz mu vidim v notranjost in vrtam, da govori... Sovjetska oblast me je zanemarila, a pri Nemcih sem dobil razmah. Ko so pričeli vleči kmete v geštapo in ko sem slišal, kako oni tam stokajo, joj, kaj sem napravil! Zavedel sem se, nisem vedel kaj hočem . . . hotel sem položiti roko nase . . . pa zopet malodušje, zopet strah pred črnimi . . grozni ljudje . . . Državljan preiskovalni sodnik, vprašujte, vse bom izpovedal. Vse bom pokazal, stvari, da se dvigajo na glavi lasje.

Nekaj noči je pripovedoval o mukah, ki so jih trpeli Rusi, o mukah in ubojih v geštapu. Pokazal je jamo, kjer so zakopavali trupla pobitih, pokazal je v šolski kleti nemške priprave za mučenje. Gumijevko, železne kavlje, na katere so natikali ljudi za rebra, lesene igle in kline, ki so jih zatikali za nohte.

Pripovedoval je o mukah polagoma, podrobno, kakor o neki delavnici, kjer so klali živino in delali klobase . . .

— Prisostvoval sem, mnogim mučenjem sem prisostvoval, — je mrmral z zaprtimi očmi. Nenadoma je padel in začel z nohti grebsti zemljo. — Glejte, tu je tista kri, tu je tista kri . . . — in začel je poljubovati prstena tla.

— Nikar se ne izmotavajte, če bi le vedeli, kako ste odurni, — mu odkrito reče častnik, ki je vodil preiskavo. Nato, že v sobi, mu stavi vprašanje: — Mar ste vi, Mihej Nepej, kdaj pomislili, ko ste delali za Nemce, da prodajate ruski narod, da prodajate domovino?

— Mislil sem, mislil . . . Toda od same domovine ni mogoče biti sit, srajca je bližja od obleke.

Skratka, sodišču je bilo vse jasno. Pred prebivalstvom Vladimirskega, ki se je gnetla pred šolo, v šoli in na oknih, je sodišče obsodilo Miheja Ivanoviča Nepeja na smrt na vešalih. Ko je sodnik izpregovoril to besedo, ni Mihej, ki je stal vzravnano z iztegnjenima rokama ob životu, niti trenil, nič se ni spremenilo na njegovem obritem obrazu nizkega čela. V dvorani so se z zadovoljstvom oddahnili, takoj je na stotine rok zaploskalo, a ženski glas je ogorčeno zavpil:

— Premalo je to za podleža, majhna je taka kazen, kožo bi mu bilo treba odreti . . .

Naslednjega jutra se je pri vešalih — dva nizka stebra s prečnico — zopet zbrala vsa vas. Miheja so pripeljali štirje rdečearmejci. Hodil je kot po tujih nogah, s povešeno glavo. Sodnik zopet prebere obsodbo. Miheja so privedli h klopi. Zdrznil se je. Zgrabili so ga, postavili ga na mesto, nakar je sam sebi naglo začel natikati zanko in vsi so videli njegove belkaste in ravne oči, polne mržnje in niegov mrzki nasmeh, ki je razkrival drobne zobe.

Valja, stoječa tik njega, je iztezajoč drobne pesti, vzkliknila:

— Nikar se ne smej . . . Tuli, kakor je tulila moja mati . . .

1943.

(Konec.)

Od dojenčka do starca

Poglejmo si na kratko življenje človeka, ki ga narava tako lepo razdeli na dobe, mi pa jih preidemo, ne da bi se jih prav zavedali. Vsaka teh period ima posebne značilnosti, ki ji dajejo pravi okvir in izraz.

Doba dojenčka

Ta doba traja od časa, ko nebogljenec prijoka na svet pa do nastopa prvih zob (dentitio). V tem času se vrši prehranjevanje otroka izključno z mlekom, in sicer po navadi z materinim. Ta doba traja 6-8 mesecev. Takoj po rojstvo preneha cirkulacija po popkovnih žilah, ker popkovino pri rojstvu prerežemo. Ostanek popkovine se posuši in v nekaj dnevih po rojstvu odpade. Popek sam se zaceli približno v 14 dneh. Novorojenec je dolg 50 cmm in tehta ca. 3000 gr.

Takoj po rojstvu začne prvo globoko dihanje. Pri tem se pljuča prvič napolnijo z zrakom. Kri teče sedaj v večjih množinah skozi pljučne žile. V prvih tednih bije novorojenčku srce zelo hitro od 120-140 na minuto, število dihov znaša 44 v minuti.

Naravna prehrana za dojenčka je materino mleko. Ako tega ni, ga nadomestimo s krajim ali pa z umetnimi preparati, kar ima lahko za dojenčka neugodne posledice. V prvih dneh po rojstvu pade teža dojenčka za 100-200 gr. Nato pa najprej hitro, nato pa počasi raste in doseže koncem 1. leta okrog 8,5 kg. Dolžina telesa se v istem času zveča za ca 20 cm.

Starost v letih	DEKLICE višina v cm	teža v kg
1	69	8.3
2	81	11,6
3	90	13,5
4	97	15,5
5	104	16,5
6	108	18.6
7	111	21
8	117	22,5
9	122	25
10	127	27
11	132	29
12	139	32,1
15	156	46
20	160	55

Starost v letih	DEČKI višina v cm	teža v kg
1	71	8,8
2	83	12
3	92	14
4	99	16
5	105	17
6	110	20
7	114	22
8	119	24
9	124	26
10	129	28
11	133	31
12	139	33
15	156	45
20	170	65

Tabela srednje višine in teže za oba spola.

O funkcionalnem razvoju živčnega sistema bi bilo naslednje omeniti: Dojenčku se že prirojeni nekateri gibi, ki so za življenje nujno potrebni: dihanje, sesanje, požiranje. Sesanje se pri dojenčku vrši reflektorno (samo po sebi) če se predmet dotakne njegovih ustnic. Tistih skladnih gibov, ki služijo za hojo in stojo, dojenček, seveda nima, ampak se jih šele priuči koncem prvega ali drugega leta. Prav tako se priuči govorjenju v tem času ali še nekoliko kasneje. Kar se tiče vida, lahko rečemo tole: V petem tednu nastopi zmožnost gledanja svetlih predmetov, ki stoje direktno pred sredino očesa, po petem mesecu šele onih predmetov okolici. Dojenčku manjka v začetku možnost presojanja telesnosti gledanih predmetov, kakor tudi velikosti in oddaljenosti predmeta. Občutek za barve se razvije šele po 16. mesecu in je popolnoma razvit šele v 5. ali 6. letu. Ostali čuti funkcionirajo že ob rojstvu, niso pa še popolnoma razviti. S prvim zobkom se začne otroška doba.

Otroška doba

Otroška doba traja od prvih zob do pubertete. Prvi mlečni zobje se pojavijo v 6. mesecu, in sicer spodnja sprednja dva sekalca, potem stranska sekalca spodaj in zgoraj, potem sprednji kočnjak in končno zadnji kočnjaki. Ta razvoj 20. mlečnih zob je končan v približno 3. letu. Mlečno zobovje je samo prehodno. V sedmem letu se prične mena zob. Za drugim mlečnim kočnjakom se pokaže prvi stanovitni kočnjak. Nato menjamo sekalce. Pozneje izpadeta mlečna kočnjaka in jih nadomestita vrzeljaka. Kot zadnje menjamo podočnjake. Mena se konča približno v 12. letu in zobovje šteje tedaj 24 zob. V 13. letu se pokažejo drugi kočnjaki, po 17 letu pa še 3. kočnjak — modrostni zob.

Funkcije organizma v otroški dobi se bistveno ne razlikujejo od onih odraslega človeka, le celokupno presnavljanje je pri otrocih relativno večje, ker pač rastejo in ker manjkajo funkcije spolnih organov. Telesna višina raste pri bližno do 22. leta in doseže pri moškem povprečno 170 cm, pri ženski 160 cm. Rast je z 22 letom zaključena, teža pa se v poznejših letih zviša in doseže svoj maksimum med 40 in 50. letom.

Puberteta

Puberteta ali doba spolnega dozorevanja traja približno od 14-17 leta. Pri dečkih se začne tvorba semena, pojavijo se sekundarni spolni znaki, dlakavost in brada, glas se izpremeni, pojavi se spolni nagon in sploh moški karakter.

Pri deklicah se začne puberteta z zorenjem jajc v jajčnikih. Nastopi mesečno perilo in prsne žleze se razvijejo. Spolno dozorevanje se začne pri ženskem spolu nekoliko prej kot pri moškem. Pri deklicah od 12-16, pri dečkih od 14-18 leta.

Starost in smrt

Maksimum razvoja traja pri človeku od 25-45 leta. V tem razdobju doseže človek maksimum svojih duševnih in telesnih sposobnosti. Potem pa začenja nazadovanje. To ima svoj vzrok v tem, da se v življenje spreminja sestav človeškega telesa in sicer tako, da se množina vode manjša, raste pa množina suhih snovi. Ta razvoj se nadaljuje tudi v starosti. Celice vsega organizma začno slabeti, ne samo zaradi zunanjih vplivov in belezni ter izprememb, ki pod gotovimi pogoji lahko privedejo v smrt, ampak tudi v popolnoma normalnem telesu se polagoma pojavijo starostni znaki, ki se pokažejo na posameznih celicah tem očitneje, čim važnejši je organ, ki ga sestavljajo te celice. Žile postanejo manj elastične, kosti drobnejše, lažje in manj trdne, vezivno tkivo se zrahlja, telesna višina in teža se polagoma manjšata, končno nastopi naravna (fiziološka) smrt, čeprav ni dan zanjo noben zunanji bolezenski pogoj. V tem primeru nastopi smrt zaradi starostne oslabelosti. Človek doseže starost, ako mu je ne prikrajša bolezen, 80-100 let. Seveda so dosegle posamezniki tudi višjo starost, kar pa je le izjema.

T. Bogo

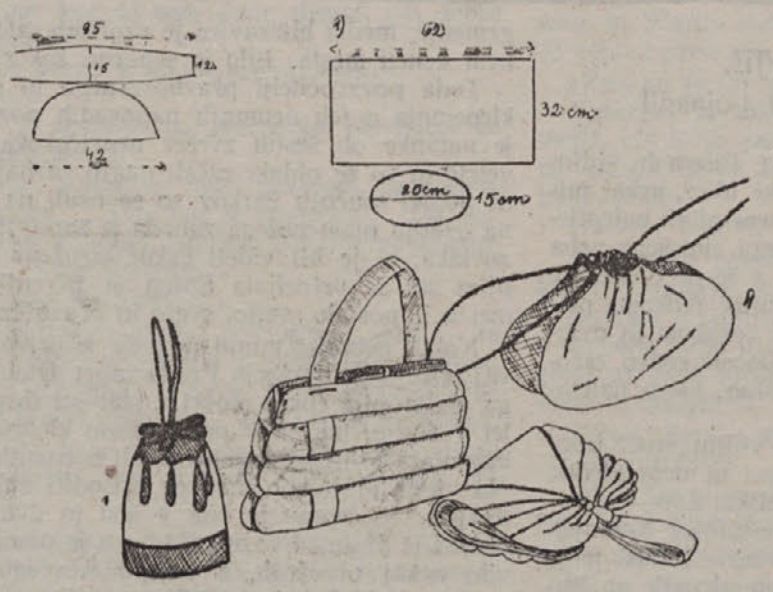

Prva torbica je primerna za poletje; Napravimo jo lahko sami iz barvastega, povoščenega platna (činč). Torbica bo trpežna in lepa, če jo obšijemo z enobarvno progo, podložimo s primerno podlogo, vmes pa damo trdo gazo — domače platno. Zadrgnemo jo z vrvico.

V sredi je elegantna, popotna, torba, napravljena iz usnjenih trakov beige barve; zanjo porabimo prav malo usnja. — Tretja torbica je večerna iz nagubanega baržuna ali drapiranega lameja.

Četrto torbico zadrgnemo z vrvico; sestavljena je iz treh delov: iz vmesne proge in dveh polkrogov. Služi nam isti material kot za prvo. Vrvico spletemo iz dvobarvnega bombaža ali svile, da deluje bolj pestro.

—o—

HIGIENA

žene in zdravje matere

Splavi

Ako se konča nosečnost pred 16 tednom, govorimo o splavu, če se prekine med 16 do 28 tednom, oziroma med 28 in 38 tednom govorimo o prezgodnjem porodu. Novorojenčki, rojeni med 28 in 38 tednom so za življenje sposobni, če jih skrbno negujemo. V dečjih domovih so že pripravljene za nedonošenčke posteljice z ogrevalnikom s stalno temperaturo v posebnih kabinah, kjer so manj izpostavljeni zunanjim vplivom in okuženju. Hranjenje in negovanje takih nedonošenčkov naj predpisuje zdravnik. Razlikujemo splav, ki je začel sam po sebi in umetno začet splav, ki je največkrat zločinski. Zdravnik povzroči umetni splav le redaj, kadar je žena zaradi kake bolezni v smrtni nevarnosti in sama to želi. Pri nas ne poznamo zakona, ki bi dovoljeval splav zaradi težkih gmotnih razmer ali kakih drugih družbenih težav.

Posebno želim opozoriti na zločinski splav, katerega plača žena skoraj v vseh primerih z boleznijo in največkrat s smrtjo. Posledica bolezni, oziroma splava je često težko psihično stanje ,jalovost, težki komplicirani porodi. Zločinski splav opravljajo navadno poklicni mazači, pokvarjene babice ali včasih celo zdravnik, ki ni vešč porodniškim poslom. To zločinsko opravilo moramo pri nas (oblast je podvzela vse mere) popolnoma odpraviti. Zasledovali bomo vsako zločinsko odpravljanje ploda. Ne bo tako kot v stari Jugoslaviji, ko so bili posamezni mazači nekajkrat javljeni, pa zopet zaradi »pomanjkanja dokazov« izpuščeni. Kot primer naj navedem mazača na Jesenicah, ki je s cevko sifonske steklenice 20 let splavljal in je šele sedaj oblast z njim obračunala. Grozni so primeri, ki jih lahko naštejem iz lastne prakse, ko sem po bolnicah videla prihajati po pomoč žene, ki so imele načet splav in so umrle na posledicah zaradi izkrvavljenja in okuženja. Pri raztelesenju smo našli maternico devetkrat prebodeno s pletilko in 2 metra črevesja izvlečenega z neznanim predmetom skozi luknjo v maternici, gosje pero v maternici itd.

Iz statistike ženske bolnice v Ljubljani je razvidno, da umira dvakrat toliko žen po splavih kot po porodih.

Zakaj je zločinski splav za žene škodljiv

1. Najhujše so posledice vnetja, ki nastane zaradi zastrupljenja, kajti vnetje se širi iz maternice neposredno skozi njeno steno in se konča z vnetjem trebušne mrene. Vnetje pa se lahko širi tudi skozi jajčevode v trebušno votlino. V hujših primerih se vname trebušna mrena ali pa jajčniki in tkivo okrog njih. Posledice so smrt ali težka dolgotrajna vnetja, katerih posledica je največkrat jalovost. Večkrat se širi vnetje po vsem telesu, nastopi zastrupljenje in nato smrt. Vnetje ostane lahko v materničnem kanalu in ima za posledico težko belo perilo.

2. Poleg vnetij so najtežje posledice splava krvavitve, ki so tudi lahko smrtne.

3. Pozne komplikacije splava so težki porodi, preraščene posteljice, ostanki posteljice, težke porodne krvavitve, boleči ali slabi popadki itd. Med najtežje smrtne posledice spada posteljica prirastla na ustju materнice, ki povzroča nenadne krvavitve in izvenmaternično nosečnost. Jajčevodi so namreč delno zarastli po vnetjih, ženska celica — jajček ostane v trebušni votlini, moška celica pa se prerine do nje, ker je manjša in jo oplodi. Jajček se vsidra v trebušni votlini in potem poči; krvavitev v trebušno votlino se konča smrtno, ako ni zdravnik operater takoj pri roki. Poleg teh naštetih težkih poseldic splavov računajmo še na težko psihično stanje žene, ki sledi takoj po splavu, ali pa pozneje, ko ne more več imeti otrok. Tudi na kasnejše otroke lahko vplivajo splavi, kot posledica splavov se rode spački.

Žena, ki bo vedela za vse te grozne posledice splava, se bo težko odločila za umeten splav in ubijalec bi bi ltisti, ki bi jo k temu nagovarjal. Pripravljena, oziroma pripravljen naj bo, premostiti še tako težko gmotno zadrego, neumestne očitke in žrtve za otroka, ki bo po pravilni vzgoji, za katero je danes v Jugoslaviji poskrbljeno, v veselje materi in korist narodu; s splavom pa nakoplje družbi sebe kot invalida.

Danes si lahko žena najde zavetja med nosečnostjo, ako je slabšega zdravja, ob porodu in po porodu je pa tudi otrok lahko preskrbljen. Socialne ustanove v Jugoslaviji za noseče matere in otroke se izpopolnjujejo vedno bolj. Pred porodom si žena najde, ako je bolna, oskrbo v bolnici. Ako je dela nezmožna, naj se javi v čakalnici za noseče žene, ki so v bližini porodnišnic. Po porodu, dokler doji, živi lahko z otrokom v dečjih domovih. Ko ne doji več, pa sprejmejo otroka v zavetišče, če nima družine in je sama zaposlena.

Kako zavarujemo kokoši pred mrčesom?

Kokoši naprašimo pred valenjem s prahom zoper mrčes. Prav tako naprašimo tudi gnezdo in vsake štiri do šest dni to ponovimo.

Da odvračamo pršice od mladih kokoši in gosi, nasteljemo njihov hlev s praprotjo, z rožmarinom ali z drugim močno dišečim zeliščem. Da jih uničimo, obesimo v hlevu majhne steklenice z ogljikovim sulfidom in, ko ta izhlapi, napolnimo vnovič z njim steklenice.

Ako hočemo kokošji hlev obvarovati mrčesa, vržemo proti stenam in stropu hleva apneni prah, tako da nastane gost oblak prahu. En del prahu se usede v razpoke in stike hleva, kjer uniči mrčes; drugi del pade na tla in ga z ostalimi smetmi pometemo v kot. Drugega dne ponovimo ta postopek. Kokoši so na tak način rešene ušje nadloge in se bolje počutijo, hlev pa izgubi ves smrad.

Tudi smrekove igle ali zdrobljena smrekova stelja so, če jih natresemo čez noč v kokošjem hlevu, dobro sredstvo zoper mrčeš vsake vrste.

Koristno za dom

Kako odstranimo madeže od črnila s papirja? Odstranimo jih s tem, da jih poškropimo z vodikovim superoksidom. Pod madež podložimo košček belega pivnika, mesto samo pa osušimo med dvema pivnikoma.

Knjižni molj. Knjige, ki jih je napadel knjižni molj, položimo v omaro, v katero smo dali odprto plitvo posodo z bencinom.

Kako si napravimo kolinsko vodo? Zmešamo pet gramov limoninega olja, pet gramov olja bergamotke (vrsta pomarančevca z majhnimi belimi cveti, ki razširjajo zelo prijeten duh; sadež je bledorumen in nekoliko kisel; cvetje služi za izdelavo pomarančne vode; iz mesnatega dela sadu pa izvlečemo bergamotkin izvleček, ki se rabi v parfumerijah za izdelavo kolinske vode), dva in pol grama sivkinega olja (sivka je rastlina), osem kapljic rožmarinovega olja, štiri kapljice neroli-olja (Neroli je ime italijanske princese, ki je iznašla ta parfum; danes je trgovsko ime za pomarančen cvet. Izvleček neroli je olje iz raznih vrst pomarančevca; ta izvleček je dostikrat ponarejen iz listov in sadežev), dve kapljici olja geranije (geranija je lepotna rastlina, ki ima zelo močen vonj in rast tudi pri nas; je kakih sto vrst geranij; pod tem imenom dostikrat napačno zaznamujemo pelargonije, ki so jim sorodne) s pol litra 96 odstotnega špirita. To mešanico damo v dobro zamašeno steklenico, postavimo v temem prostor in čez 14 dni imamo odličen parfum.

Čiščenje kopalnih kadi aj emajliranih

Kopalno kad moramo takoj po uporabi očistiti. 1) Izmijemo jo z milnico, kateri smo dodali nekoliko salminjakovca, madeže in robove pa zadrgnemo z močnim kisom.

2) Pripravimo zmes maznega mila (zeleno milo), vode in salmijakovca. S tem zdrgnemo kad in jo splaknemo s čisto vodo. Za čiščenje kadi je najbolj primerna krtača z dolgim ročajem.

3) Lahko jo čistimo tudi z mešanico lesnega pepela in petroleja.

Priporočamo postaviti pod vodno pipo majhno skledo, ki naj lovi padajoče kapljice, da ne nastanejo grdi madeži v kopalni kadi.

b) *iz cinka.* Kopalne kadi iz cinka umijemo z milnico, v kateri smo razstopili nekoliko sode, in jih splaknemo s čisto vodo.

Zdrgnemo jih lahko tudi s salmijakovo vodo, splakujemo s čisto vodo in s cunjo osušimo.

Kako preprečimo razpokanje kopalnih kadi iz cinka? V kopalne kadi iz cinka moramo vedno najprej naliti mrzlo in potem šele vročo vodo, ker cink zaradi vročine *ja, porcelana in bele prsti* čistimo kakor emajlirane.

Pleskanje kopalnih kadi. Kad zdrgnemo najprej s peščenim papirjem, da postane površina hrapava. Nato je prevlečemo z emajlno barvo, pustimo, da se posuši, in jo zopet prevlečemo. Tudi v prepleskane kopalne kadi je bolje naliti najprej mrzlo vodo in nato šele vročo.

Take kadi umijemo z vodo in milom ter splakujemo s čisto vodo.

Čiščenje pečnic. Madeže na pečnicah in ploščicah za tlakovanje odstranimo, če zdrgnemo madeže s plutovino, namočeno v mešanico čistilnega apna in petroleja.

O—O—O—O—O

Kako preprečimo pri načetih klobasah in salamah oziroma pri narezanih koščkih spremembo barve?

To preprečimo, če namažemo narezke močno s surovim maslom ali mastjo in zavijemo narezane dele v pergamentni papir.

Plesnive klobase namažemo z gosto razstopino kuhinjske soli, ki napravi na klobasi kristalno plast in uniči plesen.

GOSLI

Nadaljevanje

igram med potjo, da se preživim. Ne srdite se, pan . . «

»Za mano!« je ukazal častnik.

Prišla sta v kantino, veliko zidano hišo, kjer so za širokimi mizami sedeli častniki in se nalivali z gališko vodko. Okrog miz so švigale natakarice v kratkih krilih, z belimi rožami v laseh Za pultom je kraljevala napudrana Nemka, mežikala z zaspanimi očmi ter se dobesedno topila v nakradeni masti.

Iljuši so veleli, naj stopi pred führerjevo sliko. »Igraj!« so vpili pijani častniki. »Wagner! Chopin!«

Lok se je dotaknil strun in pesem je zazvenela Godba je ganila celo hitlerjevce. Poslušali so, mahali z rokami in si kimali: »Kolosal!« Debela Nemka je odrezala 30 gramov kruha in ga vrgla umetniku k nogam »Chopin!« so rjoveli pijanci. »Še enkrat Chopin!« Od tega časa je moral Iljuša vsak dan zabavati Nemce. Spat je hodil v mesto, kjer je živel — kot je povedal komandantu — njegov stari ded.

Sivolasi ded je živel v predmestju, v koči pod razklanim topolom. Vendar ni bil pravi Iljuškin ded; bil je preprost sovjetski ded in k njemu so hodili obveščevalci partizanskega odreda Zdaj je bil pri njem poveljnik skupine, ki je prejšnji teden pognala v zrak železobetonski most dvajset vrst od mesta.

Iljuša je skrbno položli gosli na klop, se zravnal in vprašal: »Tovariš poveljnik, ukazujete . . . ?« — »Ukazujem ti: najprej objemi poveljnika!« je odgovoril partizan. Otroka je tresla mrzlica ponosa. Bilo je o čem poročati . .

Po poročilu je položil poveljnik na mizo razstrelivo, sprožilec in zažigalno vrvco. Ded je odšel na dvorišče, se stisnil v senco topola in prisluhnil. Kmalu je prišel poveljnik, odmaknil desko in izginil v noč.

Drugi dan je Iljuša spet igral Chopina pod mrko führerjevo sliko. Pred kantino so se ustavljali vedno novi avtomobili. Iljuša je igral. Nenadoma je debeli, zaripli polkovnik jezno brcnil stol.

»Ali vam dečkova igra ni všeč?« je začudeno vprašal vodja kantine »saj to je čudežen otrok.«

»Igra mi že ugaja,« je zahropel polkovnik. »Ampak njegove oči . . To so oči kače, ki bi rada usekala.«

Vodja se je obrnil in se zadrl nad Iljušo: »Ne glej gospodov častnikov, kadar igraš! Glej v tla!«

Ugasili sovraštvo v otroških očeh? A kdo ga je zanetil? Kdo je zastrupil v otroškem srcu klice radosti, kdo je vsadil vanj pekočo strast maščevanja?

Pred menoj ležé otroška leta Iljina kakor grenak sveženj nesreč, trpljenja, žalitev in ponižanj. Bil je čas, ko njegovo otroško srce še ni poznalo strahot. Poznalo je samo revščino. Rasel je v številni, vedno lačni družini, pasel gosi in hodil pod okna graščine poslušat, kako igra grofična na gosli ob spremljavi učitelja iz prestolnice. In njegova duša se je vžgala za glasbo. Gosi so ščipale pansko pšenico, otrokova duša pa je rasla, ne da bi slutila o svojem geniju. In Iljuša je zbral gosi ter jih odgnal k potoku. Vzel je v roke piščal in jo poskušal. Toda glasovi so bili drugačni . . . A ni bil genij grofične: violina grofice je bila višja ko pastirjeva piščalka.

Potem pa, 17. septembra 1939, je posijalo sonce v njegovo življenje. Grofična je odšla in grof je izginil, ko da se je v zemljo vdrl. Pansko zemljo pa so dobili orači. Očka je postal predsednik vaškega odbora. Odprli so šolo in v vas je prišel učitelj. Prinesel je s seboj gosli in položil lok v trepetajoče dečkove roke. Strune so škrtnile. Iljuša je pobledel. Potem pa je zvok obstal in struna je zapela. To še ni bila glasba, a bila je njena jasna slutnja. Učitelj je po prstih odšel k oknu. In zdaj se je rodila melodija. Vsa težka še je tekla počasi kot reka, polna zemlje in ila. Nenadoma je poletela navgzor, gibčna in lahka. Učitelj se je vrnil od okna.

»Še nikdar nisem slišal podobnega,« je dejal. »Ali se zavedaš, otrok? Ti si bil že v zibelki muzikant.«

Deček je po posluhu igral vse, kar koli je slišal .Učitelj je odločil, da ga pošljejo na konservatorij, ko dovrši osnovno šolo. Šola mu je podarila gosli. To so bili meseci nepopisne sreče, toda kmalu so ugasnili za vedno. S skednjev, streh in iz oken so zagrmele strojnice. Nemci! Oče je visel v zanki na vratih vaškega odbora Poleg njega se je zibal učitelj. Na dvorišču so pod udarci krvnikov vpile na pomoč mati in sestre. Iljuša je stisnil k sebi gosli in zbežal na vrt. Onesvestil se je in padel na gredo.

Ob zori je dvignil glavo. Nikogar ni bilo v vasi. Ne ljudi ne živine. Pa saj tudi vasi ni bilo več. Samo pogorišča so se še kadila. Ožgana trupla sester in bratov so ležala na dvorišču. Vrata so zgorela; oče in učitelj sta se zvalila na tla in strmela v nebo z velikimi, krvavimi očmi.

Tedaj je Iljuša zbežal v polje. V daljnem gozdu je živel prijatelj njegovega očeta, črnobradi ogljar. Iljuša je tekel, se skrival v pšenici in spet bežal. Kako da ni poginil tam v polju? Kdo je ohranil njegovo dušo? Zvečer je prišel do gozda. Gozdarjeve koče ni bilo več. Zgorela je in črnobradi ogljar je visel na veji z iztegnjenimi bosimi nogami. Iljuša je zakričal, se zgrudil na tla in obležal brez zavesti.

Ponoči se ga je dotaknila neznana roka: našli so ga partizani . . .

Iljuša se je drzno in premišljeno pripravljal na maščevanje. Ko so pijani Nemci že sklanjali glave, je odšel v temno vežo Splazil se je v klet, skril gosli ter odšel s prazno škatlo. »Heil Hitler!« je pozdravil stražarja. »Dobro, ščene, dobro,« je odgovarjal stražar.

Naslednji dan je bil spet pred vrati. »Heil Hitler!« je pozdravil. In čeprav je bil stražar zamenjan, je po sorodstvu fašističnih duš odgovarjal kot prejšnji. »Dobro, ščene, lahko greš!« Iljuša je zdrknil v klet. Vzel je iz voilinske škatle razstrelivo ter ga zazidal v steno. Nato je prijel za gosli in odšel v dvorano. Debela Nemka si je pomerjala ukradeno verižico. Častniki so šumeli za mizami, v bokalih se je lesketalo vino, nakradeno po vseh koncih Evrope. Pili so za Hitlerja, za to, da bi vrag vzel Rusijo, da bi Bog rešil Nemčijo, da bi razpadla zveza svobodnih narodov in kazenski odredi iztrebili partizane.

Iljuša že davno ni več igral Chopina. Plešasti natakar ga je naučil osladnih nemških udark, preračunanih na krokodilove solze. Ganjeni morilci so se spominjali svojih žena, ki trepečejo med stenami sivih protiletalskih zaklonišč. Iljuša je igral kot še nikoli, igral je tako, da mu je debela Nemka odrezala ne 30, ampak 50 gramov kruha.

V odmoru je Iljuša odšel na hodnik. Zmuzni! se je v klet in sedel na zaboj. Vzplamtela je vžigalica. Plamen se je dotaknil zažigalne vrvce; zadišalo je po smodu.

Iljuša je odšel na dvorišče. Pri vratih mu je stražar grozeče zapretil: »Na kratko ti povem! Prinesi jutri uro, ukradi jo dedu! Če ne prinešes, ti potrgam ušesa!« — »Heil Hitler! Prinesem,« je odgovoril Iljuša in počasi odšel po ulici. Zavil je v stransko ulico in stekel. Držal se je v senci hiš. Nenadoma je presekal tišino strašen grom. Za trenutek je postalo tako svetlo, da se je videla senca najmanjše bilke. Vrtovi, ograje, polja.

Že so po mestu odmevali streli. Za dedovo kočo je čakal voz. Partizan je z bičem v zobeh pridrževal konje.

Poveljnik je zgrabil Iljušo ter ga dvignil k sebi na voz. Konja sta zapeketala po tlaku.

»Tovariš poveljnik, povelje . . .« je skozi ropot koles spregovoril Iljuša in držal gosli nad glavo.

»Ni treba,« ga je prekinil poveljnik in pokazal z roko proti mestu, nad katerim se je dvigal ognjeni svit požarov.

Trst, 3. lipnja 1947 Priloga Ljud. tednika 20

Povest partizanske zvestobe

Po Tonetu Seliškarju
Ilustrira Albert Sirk

Partizani so bili kot preganjane zveri. Kamorkoli so se premaknili, so trčili ob sovražnika. Bili so izčrpani, lačni, žejni. Toda obupali niso. Pavlek je šel zopet na pot.

Pod gozdom je zagledal ruševine dveh kmetij. Dve ženi sta brskali po pogorišču. »So vam fašisti zažgali, mati?« je vprašal Pavlek. »Kdo pa drugi«, je zajokala žena.

»Kaj pa ti tod?« »Pred fašisti sem zbežal. Starše so mi odpeljali. Rad bi k teti v Ribnico.« »Ne hodi mimo kamnoloma, tam je strašno; toliko so jih postrelili.«

Temna slutnja je zajela Pavleka. Kar pognal se je proti skalam. Ozka stezica je peljala pod kamnolom. Ko je stopil na rob, je zagledal na dnu kotanje kup mrličev.

NOSOV

KUMARICE

Nekoč je peljal Pavlek Kočko s seboj na reko, da bi lovila ribe. Toda nista imela sreče. Riba nikakor ni hotela na trnek. Na povratku sta zašla dečka v kolhozni vrt in nabrala polne žepe kumaric. Kolhozni čuvaj ju je opazil in zažvižgal na piščalko. Fanta sta zbežala. Na poti domov je Pavlek pomislil, da bi ga mama gotovo natepla, ker je zašel na tuj vrt ter je dal zato vse kumarice Kočki.

Vesel je prišel Kočka domov.

«Mama, prinesel sem ti kumaric.»

Mama pogleda: žepi polni, pod pazduhoma nosi kumarice, a v rokah drži še dve veliki.

«Odkod jih imaš?» vpraša mama.

«Z vrta.»

«S kakšnega vrta?»

«Tam pri reki, s kolhoznega.»

A kdo ti je dovolil?»

«Nihče, sam sem utrgal.»

«Torej, ukradel si!»

«Ne, nisem ukradel, temveč, tako... Pavlek je trgal, pa bi jaz ne smel?»

Kočka je začel vleči kumarice iz žepov.

«Stoj! Ne jemlji jih ven!» pravi mati.

«Takoj jih nesi nazaj!»

«Zakaj?»

«Kam naj jih nesem? Rasle so, a jaz sem jih odtrgal. Zdaj tako ne bodo več rasle.»

«Nič, odnesel jih boš in stavil na isto gredico, kjer si jih odtrgal.»

«Proč jih bom vrgel;»

«Ne boš jih! Ti jih nisi posadil niti gojil, nimaš pravice.»

Kočka v jok.

«Tam je stražar, žažvižgal je in midva sva zbežala;»

«Vidiš, kaj sta napravila. A če bi vaju stražar ujel,»

«Ne bi naju, star je.»

«Te ni sram?» pravi mati. «Ded odgovarja za kumarice in zdaj bodo rekli, da je on kriv. Je to lepo?»

Mati je začela tlačiti kumarice nazaj v Kočkin žep, a ta je kričal in jokal.

«Ne grem, ded ima puško. Streljal bo, ubil me bo.»

«Čeprav. Bolje je, da nimam sina, kakor da je moj sin tat.»

«Pojdi z menoj, mamica. Zunaj je mrak, bojim se.»

«A vzeti se nisi bal?»

Mati je dala Kočki v roke kumarice, ki niso šle več v žepe in ga peljala pred vrata.

«Ali odnesi kumarice ali pa pojdi proč od hiše. Ti nisi več moj sin!»

Kočka se je obrnil in počasi, prav počasi odšel. Bilo je že čisto tema.

«Proč jih bom vrgel pa bom rekel, da sem jih odnesel tja,» je mislil.

Toda ni storil tako. Šel je dalje in jokal. Bilo ga je strah. Vse naokoli ni bilo žive duše. Od strahu ni niti vedel, kdaj je prišel do vrta. Ustavil se je pred kolibo in jokal vse močneje in glasneje. Stražar ga je slišal in prišel k njemu.

«Zakaj jočeš?»

«Kumarice sem prinesel nazaj.»

«Kakšne?»

«Tiste, ki sva jih s Pavlekom nabrala. Mama je rekla, da jih moram odnesti.»

«A tako,» se je začudil stražar. «Ko sem vama zažvižgal, sta jih vseeno vzela. Ni prav tako! So vse?» je vprašal starec.

«Ne, ena manjka,» je odgovoril Kočka in znova zajokal.

«Kje je?»

«Pojedel sem jo; ded, kaj bo zdaj?»

«Nič. Če si jo pojedel, si jo pojedel. Na zdravje!»

«In vam, ded, se zato ne bo nič zgodilo?»

«Ne, zaradi ene se mi ne bo nič zgodilo, a če bi jih manjkalo več...»

Kočka je stekel proti domu. Mahoma se je ustavil in zaklical:

«Ded, ded! Kako se bo računala tista kumarica? Sem jo ukradel ali ne?»

«Hm,» pravi ded. «Nova naloga! — Recimo, da je nisi ukradel.»

«Pa kaj sem potem?»

«Računaj, da sem ti jo podaril.»

«Hvala ded, grem!»

«Pojdi, pojdi, sinko»

Kočka je stekel preko polja pa po mostiču čez potok. V njegovi duši je bila radost.

Po gobe

Dedek je vzel košarico, šel po gobe ter pel na ves glas: »Grem nabirat gob; grem nabirat gob...« Zaslišale so gobe dedkovo pesem in se skrile. Niti ene ni našel ded in prišel je prazen domov.

Baba je godrnjala: »Kaj poješ, hodi molče!«

Drugi dan je šel ded zopet po gobe. Po poti je molčal. Postalo mu je dolg čas, ni vzdržal brez petja pa je zapel: »Grem nabirat jagod; grem nabirat jagod...«

Gobe so slišale dedkovo pesem, pa se niso skrile. Brezskrbno so molele svoje glavice iz zemlje. Ded jih je vse pobral. Nabral jih je toliko, da sta jih imela z ženo za vso zimo dovolj: suhih in nasoljenih.

Zaradi tehničnih ovir odpade v današnji številki pravljica »Čarobni nakit«. Nadaljevanje bo v naslednji številki.

Jože Pahor

LUC

Vse je šlo po sreči, le od Štefana se je Luc težko ločil. Obljubil je, da mu bo pisal in pismo se je glasilo:

Ljubi tovariš Štefan!

Moj stric ima zbirko domačih živali, piščance, kokoši, mačko, ki je fižol v stročju, debelega pujsa in kozo. Kozo ima le na stanovanju in ni njegova. Glavno vlogo v živalskem gledališču igra piščanec Peter, ki rad lovi muhe po kuhinji. Teta mu večkrat pokaže metlo. Včeraj je padel celo v korito in se učil plavati. Teta je rekla: «Prav ti je, cigan!»

Naš pujs ima značaj «težke motorizacije.» Kadar dirja po dvorišču, podere vse, kar mu pride pod kolesa. Kokoši se ga bojijo ko živega vraga. Kar vriščejo.

Kadar dobi mačka kakšen koščck mesa, plane nanjo Peter in ji vse zapleni. Mačka se niti ne brani. Večkrat grem za njo na lov. Ušla mi je v podstrešje, jaz za njo, ona na verando, jaz tudi. Tako je šlo okrog, dokler se ni naveličala in skočila čez grajo. Jaz bi tudi, pa je nastopil stric in dejal. Stoj! Tako mi je mačka ušla.

Kozi večkrat nesem kak obran grozd. Zanj mi je zelo hvaležna, kar kima z brado. Reva mora biti na vrvi, ker je onidan šla na vrt nabirat peteršilj. Smili se mi. Ker je jezna, ne smejo piščanci k nji na obisk. Zato pa hodijo raje k pujsku. Poseb no s Petrom se pujs dobro razume, jaz pa s teto.

»Kraška kolonija je boljša«, pravi teta. Precej je videla, da mi dišijo cvrta jajčka. Vsak dan dobim eno. Zdaj sem jih že sit in jih jem, da ne bo zamere.

Narajši pomagam stricu. Toliko orodja ima, škoda, da te ni tukaj. Žagamo, oblamo, s klejem mažem, stric me vprašuje, če bom mizar. Vse sem rad, sem povedal, samo v kolonijo ne maram več!

Jutri pa bo najlepše. V ograda bomo šli, nasekat hrastičev za kurjavo. Pomisli, imel bom sekiro, žago, vrvi, verige in z vozom se bom peljal, sosedovi bodo posodili voic. Komaj čakam.

»Lahko se zmenimo, da boš pri nas za hlapca,« pravi teta; »ne bo si ti godilo slabo!«

Tako. In zdaj konec in svobodo narodu!

Tvoj tovariš Luc.

KONEC

GOSLI

ALEKSANDER DROZDOV

V nekem ukrajinskem mestecu je pred cerkvenim pragom sredi beračev in sirot igral gosli trinajstleten deček.

Ime mu je bilo Iljuša in njegove gosli so pele tako sladko, da so se ljudje ustavljali in zamaknjeno poslušali. In zdelo se jim je, da železni golob zdaj zdaj razprostre krila in poleti v vetru sončne melodije.

Dobro vemo: brez števila talentov zori v sovjetskem ljudstvu. A vemo tudi to, da ginejo v nemškem suženjstvu, padajo pod preračunanimi udarci fašistov. In tudi za to bo ob sodbi težak račun.

Iljuša je stal pred cerkvijo in igral... Telo je drgetalo, ko so tanke mršave roké vodile lok preko strun. Trpke, tesno stisnjene ustnice otroka, ki je okusil vse strahote trpljenja, so se nemo zahvaljevale za pfenige, ki so padali v klobuk.

Mimo je prišel nemški častnik, postal in poslušal. Nato je potrkal po goslih in ukazal: »Za mano!«

V stranski ulici je zahteval dokumente. Na papirjih je bil pečat lucke okrajne uprave. Zraven je bilo napisano: »Potrjuje se, da ima Ilja Petrovič Čistovnik, roj. 1930, pravico za potovanje v Žitomir, da obišče očeta, ki živi v koncentracijskem taborišču.«

»Si ga našel?« je vprašal častnik.

»Nisem,« je odgovoril Iljuša. »Kako bi ga... Zdaj se vračam pa

Nadaljevanje na zadnji str.

Dali veste?

Dali veste, zakaj se po podu ne da drsati a po ledu lahko? Ko se drsamo po ledu, se led pod pritiskom drsalk taja. Med drsalkami in ledom nastaja sloj vode. Če bi te vode ne bilo, bi bilo drsanje po ledu prav tako težavno kakor je po podu. Voda zmanjšuje trenje med drsalko in ledom kakor olje v stroju.

To je tudi vzrok, da se ledeniki pomikajo z gor. Pod težo ledu se njegovi spodnji sloji tajajo in ledeni tok leze po gorskem pobočju kakor vaše drsalke po ledu.

•

Dali veste, zakaj voda ne gori?

Zato ne, ker je voda nastala pri gorenju. Kaj pa je treba zažgati, da nastane voda? Vodik, plin, s katerim polnijo zračne balone. Sedaj so začeli balone, ki se dvigajo v zrak, polniti z drugim plinom, helijem. Helij ne gori, zato je tudi letanje s takim balonom manj nevarno.

•

Dali veste, zakaj gasi voda ogenj?

Spustimo svečo v vodo — pa nam ugasne.

Zakaj? Zato, ker je treba sveči za gorenje zraka ne pa vode. In ravno zato gasi voda ogenj: ne da zraku, da bi prišel h gorečemu predmetu.

A tudi drugače je mogoče pogasiti ogenj: pokriti ga z odejo ali zasuti s peskom. Odeja ali pesek ne puščata zraku k ognju, zato ugasne.

•

Dali veš, kaj je topleje: tri srajce ali srajca, ki je za tri druge debela?

Tri srajce so toplejše. Ne gre namreč samo za srajce; važnejši je zrak, ki je med srajcami. Zrak slabo propušča toploto. Čim več je zraka med srajcami, tem debelejša je zračna obleka, ki varuje telo pred hladom.

Tri srajce, to so tri zračne obleke, ena sama, četudi debela, je pa samo ena zračna obleka.

•

Dali veš, zakaj je škodljivo nositi poleti volneno obleko?

Ne samo zato, ker je volna pretopla. Volna ima velik nadostatek, da se zmočena prepočasi suši. Zato zadržuje v vročem poletju izhlapevanje vlage iz našega telesa. In to je neprijetno, škodljivo. Poleti je bolje nositi obleko iz lanu ali bombaževine. Laneno in bombažasto blago se laže suši in bolje propušča zrak.

Mladinski festival

Objavljamo nekaj športnih rezultatov s tekmovanja mladinskega festivala: *Košarka:* Moški: Tomažič-Škedenj 33:22, Sv. Marko-Občine 2:0, Reprezentanca dijakov — Školjet 41:36, DSZ-Sv. Alojzij 27:33, Arzenal-Škorklja 2:0.

Ženske: Rinaldi: Tomažič 19:7, DSZ-FLENT 25:5, Col-Škorklja 24:4, Barkovlje-Redivo 2:0.

Kolesarstvo. Na progi, dolgi 85 km je zmagal Stefilongo (Olimpia) v času 2 ur 32'. Ostali: Sosič (Občine), Kravos Franc (Olimpija), Sosič Ernest (Občine) Stefilongo Bruno (Olimpia).

Nogomet: Prosek-Občine 2:0, Sv. Križ-Sv. Vid 2:0.

Plavanje: 100 metrov prosto: Terroni Cesco (Trst) 1.11.5, Pescatore Marno (Piran) 1.13.2; 400 metrov prosto: Bonetti Peter (Piran) 6.11.4, Biancorosso Domenico (Piran); 100 metrov hrbtno: Gregori Valter (Trst) 1.46; 200 metrov prsno: Predonzani Guido (Trst) 3.42.2, Pantaleone (Trst); mešana štafeta 3x100: prvi je Trst v času 4.26; štafeta 4x100: Piran v času 5.25.8.

Drsanje na koleščkih: 1 kilometer: Angelin Oguadlo (DSZ) 2 min 2 sek., drugi Milani Dino (DSZ); A 10 kilometrov: ponovno je zmagal Angelin Ugodo (DSZ) s časom 24 min. in 14 sek., drugi Milani Dino, tretji Corbath Julio.

Boks. Mušja teža: Sosič (DSZ) — Gianetti (DSZ), zmaga Sosiča po točkah.

Petelinja teža: Semerara (DSZ) — Clama (Sv. Ivan), zmaga Semerara v drugem kolu s tehničnim knock-outom. Srednjelahka teža: Michelone (Sv. Ivan) — D'Atoma (DSZ), neodločeno. Lahka teža: Godina (Sv. Ivan) — Goitan (DSZ), neodločeno.

Pokrajinsko prvenstvo

Pri nedeljskih tekmah pokrajinskega nogometnega prvenstva je poskrbel za presenečenje Krmin, ki je porazil moštvo Škednja. Gaslini pa je v solidni igri premagal Koprčane in tako odvzel prvo mesto Škednju, ki si ga lahko znova pribori le z veliko težavo.

Izid nedeljskih tekem so naslednji: Krmin-Škedenj 3:0, Gaslini-Koper 4:1, Izola-Gorica 2:1, Ronke-Tržič 2:2. Ostali izidi: Rojan-Costalunga 1:0, Primorje-P-Rdeča zvezda 2:1.

ŠPORT PO SVETU

Jugoslavija Madžarska 3-2

Pred več kot trideset tisoč gledalci se je vršila v nedeljo v Beogradu tekma med jugoslovanskimi in madžarskimi nogometaši v okviru tekem za balkansko prvenstvo. Takoj v pričetku igre je bila premoč na strani Jugoslovanov, toda že po preteku petnajstih minut je prešla iniciativa na madžarsko zastopstvo, ki si je po prvem jugoslovanskem napadu kmalu opomoglo in pričelo resno ogrožati jugoslovanska vrata. Glavna odlika madžarskih igralcev je bila sposobnost hitrega prehajanja iz obrambe v napad. Spretno so znali izrabljati sleherno napako jugoslovanskega moštva, čeprav je padel prvi gol v jugoslovansko mrežo po preteku pol ure. Jugoslovansko moštvo je ta gol sicer kmalu izenačilo. Izenačenje je povzročilo večjo živahnost pri obeh moštvih. Najbolj pa je postala igra napeta proti koncu drugega polčasa, ko je bila igra še vedno neodločena z rezultatom 2:2. V poslednjih minutah pred zaključkom igre se je Madžarom posrečilo, da so zabili zmagoslavni gol in tako odločili igro v svojo korist. Igra je bila na obeh straneh lepa, zmaga Madžarov pa zaslužena, kajti igrali so bolj premišljeno od Jugoslovanov in znali biti v napadu in obrambi okretnejši.

Mislimo, da ne bo odveč, ako navedemo nekoliko podatkov o dosedanjih tekmah med Jugoslavijo in Madžarsko. Prva tekma je bila odigrana že v letu 1927 v Budimpešti, istega leta je sledila tudi povračilna tekma v Zagrebu. V obeh tekmah so zmagali domačini. Nadaljne igre so odigrane v letih 1928, 1937, 1939, 1940. Zgoraj opisana igra je bila prva po osvoboditvi. Doslej so od vseh dosedanjih iger dobili Madžari štiri in Jugoslovani dve, tri pa so ostale neodločene.

Tekma, ki se je vršila preteklo nedeljo, je bila, kot smo že uvodoma omenili, v okviru tekem za balkansko prvenstvo in je tako tudi na telesnovzgojnem področju prinesla lep delež k utrditvi bratstva in miru med balkanskimi narodi.

Nogomet v Dalmaciji

Nogometno prvenstvo Dalmacije je sedaj zaključeno. Po zanimivih in napetih tekmah je postalo prvak Dalmacije moštvo nogometnega kluba »Šibenik«. V finalni tekmi sta sicer »Šibenik« in »Zadar« dosegla enako število točk, toda »Šibeniku« je pripadlo prvo mesto zaradi boljše in lepše odmerjenih golov. Tekmam je v celoti prisostvovalo preko 22.000 gledalcev.

Tour de France

25. junija je pričela svetovnoznana kolesarska tekma »Tour de France«, okrog Francije, podobna oni, ki je bila nedavno v Italiji. Najboljši vozači srednje in zapadne Evrope se bodo borili na tej tekmi skoro mesec dni za naslov prvaka in posest rumene jopice. Zadnja tovrstna tekma se je vršila v Franciji pred sedmimi leti, vojna in nemška okupacija pa sta prekinili njene nadaljne priredbe, ki so se dotlej skoro neprekinjeno vršile od leta 1903 dalje. Za to tekmo je v športnih krogih veliko zanimanje, seveda pa tudi med onimi, ki kolesa sploh ne vozijo, ker se jim dozdeva vožnja pri stavah ugodnejša in — manj naporna.

Kolesarska dirka Trst-Varna

Od 25. avgusta do 10. septembra bo spet mednarodna kolesarska tekma na progi Trst — Varna. Te vrste tekma je že bila, in sicer v letu 1945; takrat je znašala celokupna dolžina proge 1700,, letos pa so jo podaljšali na približno 2100 km. Pri tekmah bodo sodelovali jugoslovanski, tržaški in bolgarski kolesarji. Udeleženci bodo verjetno isti, kot pri prvi, pravico udeležbe pa ima po deset vozačev iz Trsta, in iz ljudskih republik Slovenije, Hrvatske in Srbije, ter Bolgarije, torej celotno petdeset vozačev. Poleg posameznega tekmovanja bo to pot uvedeno tudi ekipno tekmovanje in bo tako imenovano tudi zmagovalno moštvo, t. j. moštvo iz ene izmed zastopanih republik, od katerega bo imela pri končnem rezultatu prva trojica najboljše uspehe. Vsekakor je treba pričakovati zagrizeno borbo zlasti med jugoslovanskimi in bolgarskimi kolesarji na dolgi in težavni progi. Prepričani pa smo, da se bodo tudi naši domaći tržaški kolesarji krepko odrezali in tako tudi na tej progi častno zastopali športne tradicije svobodnega tržaškega ozemlja.

Telesni sestav

Vprašanje človeške konstitucije znanstveno še ni dovolj preiskano. Danes še nimamo znanstveno točno utrjenih in objektivnih mer, s katerimi bi lahko razdelili ljudi po kategorijah (konstitucionalna, športna itd.) Toda običajno se pri raznih zdravstvenih in športnih statistikah ocenjuje splošno telesno stanje poedinca z dobro, srednjo ali slabo konstitucijo. Razlikujemo tudi astenične (leptosomne), atletske (muskulozne) ali piknične konstitucije ali pa tudi tipe, ki jih delimo v »cerebralne«, »respiratorne«, »muskularne« in digestivne«. Zadnji dve omenjeni razdelitvi se med seboj izenačujeta, in sicer v tem, da odgovarja respiratorni tip osebi mehkih, dolgih mišic in širokega prsnega koša (n. pr. plavači). Sicer je še več drugih razdelitev, toda ti dve sta najbolj poznani.

Kakor smo že omenili, razumemo pod konstitucijo splošno telesno in s telesnim vezano psihično stanje človeka. Gotovo je in to v življenju tudi često opažamo, da je čustveno razpoloženje v nekem določenem odnosu s telesnim ustrojem. Tako je na primer človek asteničnega tipa (dolg, suh in visok) tihega, težkega, zaprtega in živčno neurejenega značaja, medtem ko smatramo piknika (t. j. človeka manjše rasti, širokih beder, zamaščenega, s kratkimi rokami in nogami) za veselega, družabnega in brezskrbnega človeka. Vse te razdelitve imajo relativno vrednost in se oslanjajo na intuitivna opažanja in ne na določena antropometrijska merila. Take delitve so često biologi in zdravniki, posebno v nacionalsocialistični »znanosti«, spravljali v zvezo s popolnoma neznanstveno rasno kvalifikacijo.

V anatomsko morfološkem smislu ocenjuje konstitucija po kvantitativnih in kvalitativnih posebnostih teles in gradnji organizma. Nekateri izenačujejo pojem konstitucije s pojmom osebe. Worringen razumeva pod konstitucijo »individualno reagiranje neke osebe na notranje in zunanje vplive«. Gotovo je, da vsak človek različno reagira na te vplive, torej ni vsaka oseba enako razpoložena za določen razvoj. Pozitivno je dognano, da z gojitvijo fizkulture lahko razvijamo ramenski obseg, prsni koš, jačamo izgradnjo kosti in mišic itd., kakor tudi ves karakterni in čustveni kompleks ter voljo. Čim prej začnemo sistematično vplivati s fizičnimi vajami in z drugimi vzgojnimi sredstvi na razvoj otroka, tem večja je možnost sprememb v telesnem sestavu človeka.

Schlaginhaufen trdi v zbirki referatov, ki jih je imel na centralnem tečaju športnih zdravnikov v Bernu 1938. leta, kako izreden vpliv ima fizkultura na razvoj prsnega koša. On primerja telovadce in dijake netelovadce (merjenje prsnega obsega prve skupine je proučil F. Bach, druge R. Martin):- ozek prsni obseg: pri telovadcih 0,3%, pri netelovadcih 23,4%, normalnih: pri telovadcih 33.7%, pri netelovadcih 71.4%, širokih: pri telovadcih 66%, pri dijakih 5,2%.

Zelo zanimiva je Worringenova tabela, ki vzporeja življenjsko kapaciteto pljuč ljudi, ki se ne bavijo z nikakimi vajami in športnikov v raznih vrstah športa.

Prizor s festivala v Beogradu

Navedel sem samo nekoliko preiskav prsnega koša kot najvažnejšega dela telesa, ker se v tem nahajajo najvažnejši organi telesa za zdravje in delovno sposobnost človeka: srce in pljuča.

Vsakomur pade v oči, da se pri nekaterih vrstah športa posebni tipi športnikov prebijejo do najboljših rezultatov. Opažamo tudi, da so lahkoatletiki-metalci celiki, visoki in težki, skakalci vitki in visoki z razmeroma dolgimi goleni, tekači-kratkoprogaši srednje višine in močni, srednjeprogaši visoki in močni, dolgoprogaši pa nizki in lahki.

Križanka

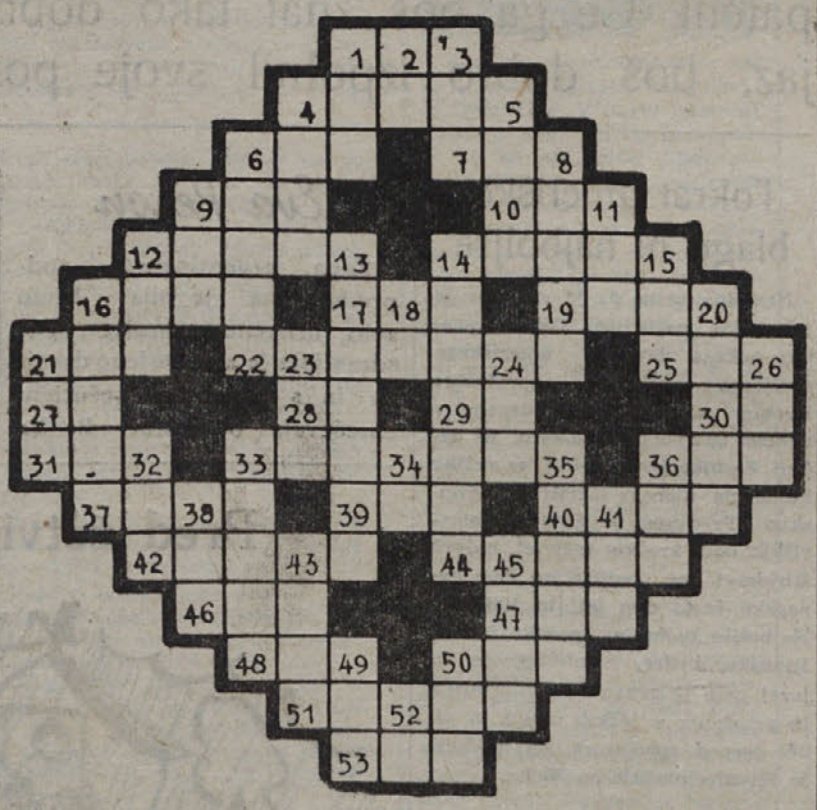

V o d o r a v n o: 1. iglasto drevo; 4. mesto v Istri; 6. dvojica; 7. spanje; 9. stročnica; 10. sij; 12. rastlina; 14. moško ime; 16. živinče; 17. osebni zaimek; 19. mesto v Arabiji; 21. čas; 22. dekorativna preproga; 25. klica; 27. pamet; 28. veznik; 29. pivo; 30. egipčansko božanstvo; 31. mesec; 33. pevski glas; 36. padavina; 37. srd; 39. jarem; 40. pripovednik pesnik; 42. drevesni plod; 44. dnevna doba; 46. vrsta športa; 47. kradljivec; 48. čas po sončnem zahodu; 50 doba; 51. drevo; 53. poslanec.

N v p i č n o: 1. pristanišče v Črni gori; 2. predlog; 3. zver; 4. reka v Evropi; 5. žensko ime; 6. beg; 8. židovsko moško ime; 9. bolečina; 11. urejena razvrstitev; 12. tok; 13. kraj na Goriškem; 14. sovjetski državnik; 15. [illegible]; 16. kraj na Krasu; 18. nikar [illegible]; 20. diktat; 21. opojna pijača; [illegible] osen; 24. glina; 26. neresni[illegible]; 32. žival, 33. zrakoplov; 34. kraj pri Ljubljani; 35. sorodnik; 36. hitro gibanje; 38. zelišče; 41. [illegible]; 43. omot; 45. opojna tekočina; 49. doba; 50. domača žival; 52. osebni zaimek.

Pregovor

Tekmec, Matija, naprava, pravica, konjederec, politika, zamenjava, prepečenec, nebotičnik, Momjan, Azteki, plebejec.

Vzemi iz vsake besede po tri zaporedne črke in dobiš pregovor.

Izpreminjevalnica

O C E
S I N

Spremeni vsakikrat po eno črko.

Rešitev ugank št. 21

Besednica: krdelo, valuta, Dečani, Trinko, globus, solata, Boston. — Delu čast in oblast.

Šifrirana anekdota. Nek poveljnik je v bitki izgubil nogo. Po operaciji se je obrnil k slugi, ki ga je s solzami v očeh pomiloval: „Ne jokaj! Imel boš vsaj manj dela, ko mi boš čistil le en čevelj."

Križanka. Vodoravna: 5) Janez, 7) napev, 8) Piran, 10) lek, 12) med, 13) rek, 14) rana, 16) Aron, 18) pa, 19) oj, 20) Luka, 22) kvas, 24) ban, 25) nor, 27) nos, 28) odriv, 30) torta, 31) Mešun.

Navpično: 1) baker, 2) rep, 3) lan, 4) Repen, 6) zima, 7) Nada, 9) Re, 11) kapun, 13) Rojan, 15 mak, 17) rov, 20) lotos, 21) Anda, 22) Krim, 23) Solun, 26) or, 28) oto, 29) vas.

Izid žrebanja št. 22

I. Kanoni Jasna, dijakinja, Ljubljana, angusova ulica 12.

II. Gruden Anica, Nabrežina 150.

III. Milič Ivan, Ljudljana, Tyrševa 1 b.

Kupon št. 25

nagradno tekmovanje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren

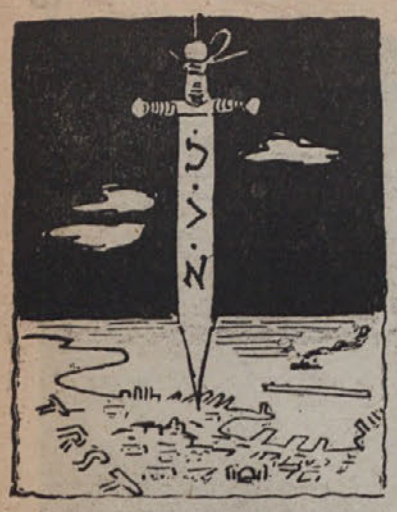

BOWMAN JE ODŠEL

Javljamo, da je Bowman končno le resnično odšel. Ob odhodu je izjavil, da je pobožno vdan demokraciji. Če je tudi eden izmed ustanoviteljev »Demokracije«, to pa ni povedal. Sedaj se je bati, da bi ga ne predlagali za guvernerja v Trstu, ker tako dobro pozna tukajšnje razmere. V tem primeru bi bili gotovo vsi Tržačani zanj, razen tistih nekaj stotisočev, ki bi bili proti.

Tistim prebivalcem Trsta

ki jim je hudo, da Trst ni priključen k Italiji, predlagamo, naj ob jasnih večerih namerijo teleskope na nebeško Rimsko cesto. To jim sicer ne bo dosti pomagalo, a majhna uteha za izgubljene nade bo le.

Pogovori s ceste

A: Sedaj smo dobili v Trstu tudi ženske policaje. Kaj pravite k temu?

B: Da bo sedaj še več sladkorja zmanjkalo. Saj poznate žensko sladkosnednost.

o

A: Sem slišala, da je zadnjič nekdo dejal policistki, da jo ljubi. Pa ga je takoj odpeljala.

B: Kam, v Coroneo?

A: Ne, pred oltar.

o

A: Dobili smo novega poveljnika zavezniške vojaške uprave. Kaj pravite, bo boljši ali slabši kot Bowman?

B: Slabši kot Bowman že ne more biti, če bo boljši, bomo pa še videli.

o

A: Kaj menite, kdaj bo v Trstu prišlo do pomirjenja in reda?

B: Kadar bodo odšli tisti, ki delajo red.

Razgled po svetu

Ker je vsesplošna kriza
so sredi se Pariza
trije možje sestali,
da bi prerešetali
Marshallove predloge.
Je vzela pot pod noge
gospa Peron; iz Rima
fašistom ljubko kima.
Pri papežu je bila,
je blagoslov dobila;
De Gasperi pa bratsko
naveže diplomatsko
zdaj stike z Argentino
in misli: »To je fino,
da naša je država
zapadna molzna krava.«
A vladajoči Grki
besedi so in črki
svobodo vso odrekli.
Še nikdar niso tekli
nikjer tako vojščaki
kot Ksitosi junaki
beže pred partizani.
Francoski Marijani
pa' letos slabo kaže;
ker so premajhne gaže,
so nastopile stavke.
A Ramadier bi davke
rad delavcu še zvišal,
zato boš kmalu slišal,
da vlado so njegovo
tam zamenjali z novo.
Le ti Jugoslovani,
ki za »zaveso« zbrani,
gradijo in gradijo,
sumljivi vsem se zdijo.
Jih Churchill nič ne mara;
kjer more, jih pokara.
Jih utopili v žlici,
bi vatikanski strici.
A oni kar po svoje
ustvarjajo pogoje,
za srečnejše življenje,
za novo pokolenje.

Stiskalnica za demokracijo

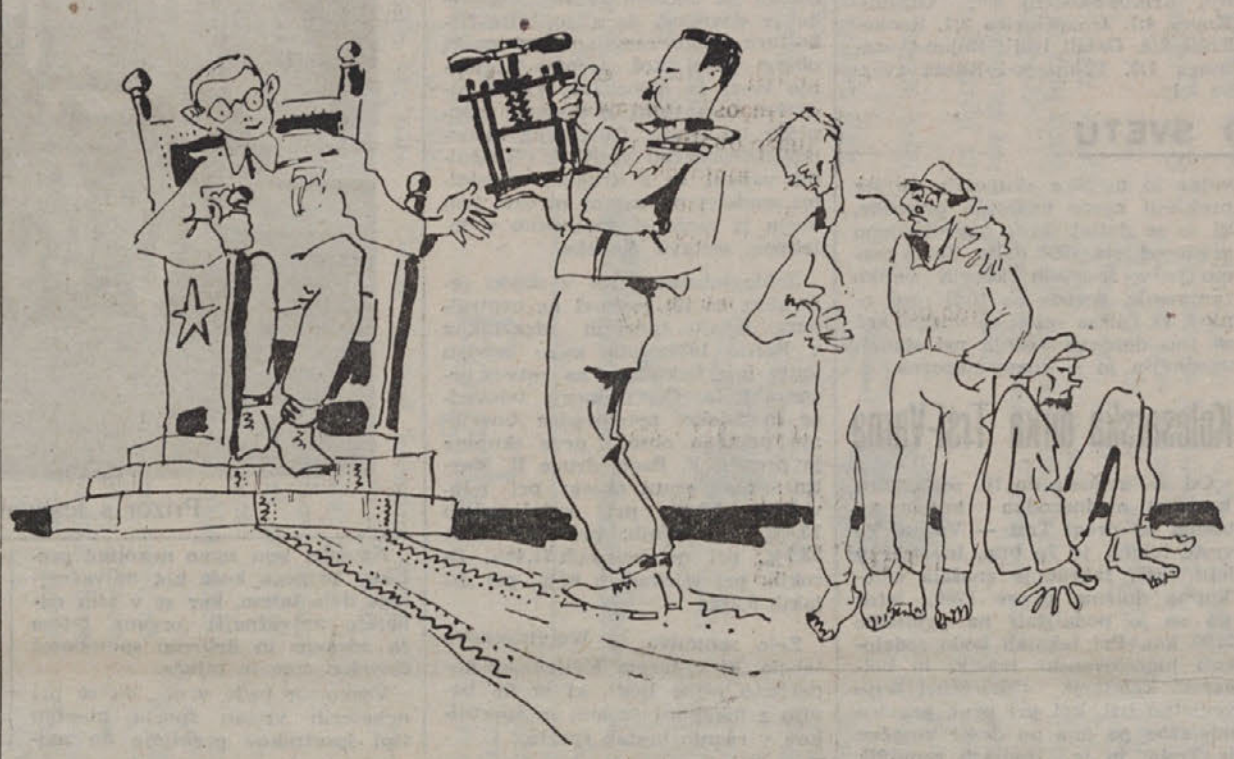

Bowman svojemu nasledniku: „Predajam ti imeniten patent. Če ga boš znal tako dobro uporabljati kot jaz, boš dobro izpolnil svoje poslanstvo v Trstu“

Iz Grčije

Predvčerajšnjim je bilo zasedanje generalnega štaba grške monarhofašistične vojske. Trdijo, da se je seje udeležil razen ameriških in angleških oficirjev tudi en grški. Po burnem razpravljanju je prišlo do prepira. Spor je nastal zaradi neprestanih porazov in neuspehov monarhofašistov. Ameriška vojna misija se izgovarja, češ da še ni prevzela vse izvršne oblasti v svoje roke, a Angleži pravijo, da so oblast že izročili in se jih stvar nič več ne tiče. Zervas se je pa izgovoril, da izvršuje on že od leta 1941. zgoli tuja povelja in da zatorej ni kriv za neuspehe. Končno se je le našel nekdo, ki je pripomnil, da bo porazov najbrže kriv general Markos, vodja grških partizanov.

Tokrat ameriško blago ni najboljše

Navadno velja, da je vse, kar je ameriško, najboljše. Toda ravnatelj nekega slavnega ameriškega »boljšega gledališča« »profesor« Heckler, ki sedaj žanje uspehe v nekem newyorškem lokalu, je odkril časnikarjem, da se ameriške bolhe ne morejo meriti z evropskimi. Predvsem je življenje ameriških bolh kratko: trideset, največ štirideset dni, medtem ko žive evropske često dve leti in tudi tri. Najboljše bolhe so španske in italijanske, bistre, inteligentne in torej zelo pripravne za »ukrotitev in priučenje v težkih vajah, ki jih uči gospod »profesor«. Za najboljše »živali« plačuje po 30 lir.

NI VSE ZLATO, KAR SE SVETI

Tržaški policaji so bili prepričani, da je vse, kar pride iz Amerike, izredno dobro. Tako so bili mnenja, da je ameriški Unrra sladkor najslajši na svetu. Po končanem procesu pa so ugotovili, da je celo grenak in se je nekaterim tako zastudil, da ga 8 do 10 let niti pogledali ne bodo več.

Eva Peron

Žena argentinskega podpredsednika je bila v Rimu zelo prisrčno sprejeta. Pozdravljala je z dvignjeno desnico in s posebnim sočutjem spraševala o nesreči Benita Mussolinija. Izrazila je tudi svojo skrb za vojne žrtvine in povedala, da so vrata njene dežele odprte na stežaj vsem, ki jih išče roka pravice. Baje ji bo Vatikan podelil naslov »Zaščitnica vseh po pravici preganjanih.«

Pred žetvijo v FLRJ

Ona: Poglej Jaka, kako lepo pada Unrra!
On: Saj sem vedno dejal, da dober dež zaleže za vse amerikanske konzerve

Pobegli madžarski predsednik

ki se je sedaj nastanil v Ameriki je izjavil, da se zelo dobro počuti v deželi kjer ima dolar glavno besedo in da mu ničesar ne manjka. Dejal je celo, da bi mu bilo tista, kar bi mu dali na Madžarskem, če bi pravočasno ne ušel, še preveč in da je res zadovoljen, da tistega v Ameriki nima.

Ljubi Slovenci!

Vljudno vas moramo opozoriti:
po Aquedotu ni varno hoditi.
Ker tam preže na zavedne Slovence
izza vogalov — Benitove sencel

Demanti

London, 29. junija

Javljajo, da so docela izmišljene vesti, češ da je Churchill pristopil k tajnemu terorističnemu društvu Klu-Klux-Klan. To je popolnoma nemogoče, ker je Churchill vendar eden izmed ustanoviteljev tega kluba.